

องค์กรทางสังคมและพัฒนากการความเป็นประชาคม

กรณีศึกษาตำบลบางแก้ว

อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

โดย

นางสาวอุษา	เทียนทอง
นางรัชนี	จันทร์อัมพร
นายสุรพล	จรรยาภูต
นายวิมลชัย	คำปู้ย

สนับสนุนโดย

สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข

กระทรวงสาธารณสุข

คำนำ

จากสภาพที่ประเทศไทยมีปัญหาวิกฤตด้านเศรษฐกิจและสังคม ในขณะนี้นั้น ส่วนหนึ่งมีผลมาจากการพัฒนาของประเทศที่รวมศูนย์อยู่ในส่วนกลาง และมีตัวแทนเข้าไปดำเนินการให้กับชุมชน จึงสะท้อนให้ชุมชนเกิดความอ่อนแอทั้งด้านความคิด การตัดสินใจที่จะพึ่งตนเองได้ ซึ่งในภาวะเช่นนี้หากไม่รีบปรับกระบวนการพัฒนาให้คน หรือชุมชนเป็นศูนย์กลางพัฒนาแล้ว จะไม่สามารถแก้ปัญหาเหล่านั้นได้เลย ในการแก้ปัญหาส่วนหนึ่งคือการพัฒนาให้ชุมชนเกิดความเข้มแข็งทางความคิด การตัดสินใจและการพึ่งพาตนเอง ซึ่งขณะนี้มียุทธศาสตร์หลายชุมชนที่สามารถดำเนินการในลักษณะเช่นนั้นได้ ตำบลบางแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดสตูลสงคราม มีภาพการรวมกลุ่มและกิจกรรมพัฒนาของตำบลที่แสดงคล้าย ๆ กับความเป็นประชาคมของตำบล ซึ่งหากได้ศึกษาและถอดความรู้ในปัจจัยและกระบวนการพัฒนาของตำบลอาจเป็นตัวอย่างการเสริมสร้างความเป็นประชาคมของชุมชนอื่น ๆ ได้ คณะนักวิจัยจึงได้ขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากสถาบันระบบวิจัยสาธารณสุข กระทรวงสาธารณสุข และดำเนินการวิจัยจนได้ข้อสรุปว่าตำบลบางแก้วมีลักษณะความเป็นประชาคมอย่างไรบ้าง และมีปัจจัยและกระบวนการพัฒนาเป็นประชาคม ซึ่งการศึกษาครั้งนี้ได้รับคำแนะนำจาก ดร อุทัย ดุลยเกษม ในกระบวนการศึกษาความเป็นประชาคมมาโดยตลอด ซึ่งทำให้งานวิจัยครั้งนี้ประสบความสำเร็จและเผยแพร่ต่อไป

คณะผู้ทำการวิจัยตำบลบางแก้ว

15 มกราคม 2543

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
คำนำ	
บทที่ 1 บทนำ	1
บทที่ 2 แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง	5
บทที่ 3 บริบทของตำบลบางแก้ว	10
บทที่ 4 องค์กรทางสังคมในตำบลบางแก้ว	19
บทที่ 5 ความเป็นประชาคมในตำบลบางแก้ว	30
บทที่ 6 สรุปผลและข้อเสนอแนะ	70
บรรณานุกรม	
ภาคผนวก	

รายงานการวิจัย : องค์การทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคม

กรณีศึกษาตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

บทที่ 1

บทนำ

1. ที่มาของการดำเนินโครงการ

ในอดีตสังคมไทยมีแบบแผนการดำเนินชีวิตของแต่ละชุมชนเป็นของตนเองซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายกันตามสภาพของภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ มีแบบแผนทางวัฒนธรรม ประเพณี ความเชื่อ วิถีชีวิตที่ต่างกันไป มีการสะสมภูมิปัญญาชาวบ้านถ่ายทอดสืบต่อกันมาทำให้เกิดความผูกพัน ความสามัคคีมีกิจกรรมที่ทำร่วมกัน เช่น ประเพณีลงแขกเกี่ยวข้าวของชาวบ้าน และประเพณีต่าง ๆ มักมีที่มาเกี่ยวกับอาชีพของแต่ละชุมชนที่ต่างกันไปตามสภาพของระบบนิเวศน์ สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรที่เอื้อต่อการประกอบอาชีพของคนในชุมชนให้ได้รับการศึกษาจากการเรียนรู้ ด้วยการลงมือปฏิบัติจากการถ่ายทอดของภูมิปัญญา และศาสนามุ่งสอนด้านคุณธรรม จริยธรรม ซึ่งมีภูมิปัญญาสอดแทรกคติสอนใจให้คนเกรงกลัวต่อบาปบุญคุณโทษ การมีวิถีชีวิตอยู่ภายใต้ความสมดุลของธรรมชาติ ภูมิปัญญาที่แบบกลในการรักษาความสมดุลของธรรมชาติกับวิถีชีวิตมนุษย์สังคมมีผู้นำธรรมชาติที่เกิดจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่ทำร่วมกันมีการสื่อสารกันในลักษณะความเป็นเครือญาติมีการดูแลรักษา พึ่งพากันด้วยน้ำใจ มีการแลกเปลี่ยนสินค้ามากกว่าคิดเป็นมูลค่า สภาพเหล่านี้ผสมผสานกลมกลืนกันที่ทำให้คนมีความรัก ความเอื้ออาทรต่อกัน มีการรวมกลุ่มเพื่อทำกิจกรรมต่าง ๆ ร่วมกันง่าย

แต่ต่อมาเมื่อประเทศไทยได้รับกระแสการพัฒนาประเทศมาจากประเทศซีกโลกตะวันตก (ที่มีวิถีชีวิตแตกต่างจากประเทศไทย) เพื่อให้ประเทศไทยมีความเจริญทัดเทียมประเทศเหล่านั้น ดังนั้นการเมือง การปกครอง การประกอบอาชีพ สังคม วัฒนธรรมเริ่มเปลี่ยนแปลงไป โดยเฉพาะตั้งแต่แผนพัฒนาเศรษฐกิจฉบับที่ 1 เรื่อยมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7 ที่ทำให้ประเทศไทยมีการเปลี่ยนแปลงทางด้านสังคม วัฒนธรรมการเมือง การปกครองอย่างมากเพื่อให้มีความเจริญทันการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่วัดความเจริญกันที่สิ่งก่อสร้างที่เพิ่มขึ้นมีคนประกอบอาชีพโรงงานอุตสาหกรรมมากขึ้น มีการใช้เทคโนโลยีทันสมัยมากขึ้น คนมีการศึกษาในระบบโรงเรียนมากขึ้น รายได้เฉลี่ยของประเทศสูงขึ้น ในการพัฒนาประเทศของไทยให้ทันสังคมโลกนั้น รัฐบาลจะเป็นผู้คิด และเข้ามามีการจัดการในเรื่องต่าง ๆ โดยคนของรัฐในลักษณะของการรวมศูนย์อำนาจ และสั่งการมายังชุมชน โดยให้ความสำคัญกับความแตกต่างของแบบแผนวิถีชีวิตแต่ละชุมชนน้อยมากลักษณะการพัฒนาที่รัฐเข้ามามีการจัดการนี้ได้ส่งผลกระทบให้แบบแผนการดำเนินชีวิตของสังคมไทยในแต่ละท้องถิ่นเปลี่ยนแปลงไป คนในชุมชนจะค่อย ๆ หมดความเชื่อมั่นในผู้นำธรรมชาติของตนเองภูมิปัญญาไทยถูกละเลยค่านิยมในเรื่องคุณงามความดีถูกเปลี่ยนสังคม

ไทยได้รับการปลูกฝังค่านิยมในเรื่องมูลค่ามากกว่าคุณค่าในทุกเรื่อง แม้แต่เรื่องการศึกษา ศาสนา และ วัฒนธรรม การศึกษาจึงไม่ได้ช่วยให้คนมีวิถีคิดในเรื่องการใช้เหตุใช้ผลให้เกิดความสมดุลของธรรมชาติ ผลการพัฒนาที่ขาดการมองความสมดุลของธรรมชาติเช่นนี้จะส่งผลให้สังคมไทยกลายเป็นต่างคนต่างมุ่งหาผลประโยชน์เพื่อตัวตน มีการแข่งขันกันสูง อันทำให้เกิดความอ่อนแอของระบบการคิด การตัดสินใจ ของชุมชน (ที่เคยชินกับการเข้ามาจัดการของรัฐ) อ่อนแอด้านการรวมกลุ่มเพื่อการพึ่งพาตนเอง จากผลการ พัฒนาที่ผ่านมาหลายหน่วยงานทั้งภาครัฐเอกชน และประชาชนมองเห็นปัญหา ดังนั้น ในแผนพัฒนา เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 จึงมีนโยบายให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา โดยเน้นการมีส่วนร่วม ของภาคีต่าง ๆ ในการร่วมกันพัฒนาทุกระดับตามหลักการความเป็นประชาคม โดยเฉพาะระดับตำบล ซึ่งถือว่าเป็นรากฐานล่างที่มีความสำคัญต่อการอยู่รอดของประเทศ เพราะทุกอย่างจะถูกก่อตั้งขึ้นมาจาก ระดับตำบล หากทุก ๆ ตำบลมีความเข้มแข็ง ภาวะวิกฤตของประเทศจะหมดไป และในลักษณะความเป็น ประชาคมนี้มีหลายชุมชนที่ยังคงมีวิถีชีวิตในลักษณะการรวมกลุ่มเป็นองค์กรทางสังคมในชุมชน เพื่อทำกิจ กรรมร่วมกัน และสามารถนำพลังของการมีส่วนร่วมนั้นแก้ปัญหาาร่วมกัน ทำกิจกรรมการพัฒนาาร่วมกัน ได้ผลสำเร็จมากกว่าต่างคนต่างทำ จึงควรได้มีการศึกษาว่ากลุ่มองค์กรทางสังคมนั้นมีปัจจัยอะไรที่ทำให้ เกิดการกลุ่ม และกลุ่มมีพัฒนาการเป็นประชาคมอย่างไร เพื่อเป็นฐานการเรียนรู้ในการพัฒนาให้เกิดความ เป็นประชาคมในระดับต่าง ๆ ต่อไป สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุขจึงให้การสนับสนุนให้มีการวิจัยองค์กร ทางสังคมและพัฒนาการความเป็นประชาคมแก่คณะผู้วิจัยในแต่ละภาคสำหรับภาคกลาง คณะผู้วิจัยได้ เลือกศึกษาตำบลบางแก้ว อำเภอมะนัง จังหวัดสมุทรสงคราม

ตำบลบางแก้ว เป็นตำบลหนึ่งที่มีกลุ่มองค์กรทางสังคมอยู่หลายกลุ่มที่มีทั้งที่ประชาชนร่วมตัวก่อ ตั้งกันขึ้นมาเอง เพื่อแก้ปัญหาของสมาชิกโดยกลุ่มมีผู้นำที่สามารถจัดการให้กลุ่มมีความมั่นคง และขยาย เครือข่ายไปยังกลุ่มอื่น เช่น กลุ่มอนุรักษ์หอยหลอด กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา กลุ่มสหกรณ์ประมง บางจะเกร็งจำกัด ซึ่งเดิมได้ดำเนินการอยู่ในลักษณะขาดทุนจนเกือบจะต้องปิดกลุ่ม แต่สมาชิกตำบล บางแก้วนำมาดำเนินการต่อจนสามารถทำกำไรให้กับกลุ่ม และสมาชิกกลุ่ม รวมทั้งผู้ที่สนใจทั่วไป ซึ่งกลุ่ม เหล่านี้จะมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกันภายในกลุ่มระหว่างกลุ่ม และสัมพันธ์กับองค์กรนอกชุมชน เช่น หอการค้า สมาคมประมงสมุทรสงคราม สหกรณ์ประมงจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นต้น

กลุ่มที่เกิดจากภาครัฐที่เข้ามาดำเนินการให้มีการจัดตั้งกลุ่ม และสมาชิกกลุ่มได้ดำเนินการกิจกรรมต่อ เนื่องจนมีการรวมกลุ่มของประชาชนที่เหนียวแน่นดำเนินขยายผลเชื่อมโยงต่อกัน เพื่อทำกิจกรรมที่เป็น ประโยชน์ของสมาชิกกลุ่ม และประโยชน์ต่อสังคม โดยรวมของตำบล เช่น กลุ่มแม่บ้าน ซึ่งได้รับรางวัล ดีเด่นของจังหวัดการดำเนินการของกลุ่ม อสม และกลุ่มออมทรัพย์ เป็นต้น

นอกจากมีการรวมกลุ่มของสมาชิกตำบลอยู่หลายกลุ่มแล้ว ประชาชนของตำบลยังมีการจัดการกิจกรรมในตำบลของตนเอง เพื่อแก้ปัญหาในเหตุการณ์เฉพาะ ดังเช่นการจัดการเรื่องการก่อสร้างสถานที่ที่เป็นของส่วนรวม เช่น ถนน ทางเดินเท้า คูน้ำ การจัดการต่อต้านการตั้ง และตรวจสอบโรงงานอุตสาหกรรมที่จะเป็นการก่อกวนพิษให้ตำบล การดำเนินการศูนย์เด็กเล็กของตำบล เป็นต้น สำหรับในด้านวัฒนธรรมประเพณี คนตำบลบางแก้วบางหมูบ้านยังรักษาวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาชีพของตนไว้ได้ เช่น ประเพณีปล่อยเรือสำเภาของผู้ประกอบอาชีพประมงพื้นบ้าน ซึ่งประเพณีนี้จะเป็นการรวมสมาชิกของหมู่บ้านให้มีความผูกพันต่อกัน

จากปรากฏการณ์เหล่านี้ของตำบลบางแก้ว จึงเป็นกรณีที่ควรศึกษาการเกิดขึ้นของกลุ่ม และพัฒนาการของกลุ่มองค์กรเหล่านั้น การมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงต่อกันของกลุ่มต่าง ๆ ภายใต้การบริหารจัดการของสมาชิกแต่ละกลุ่ม และการจัดการขององค์กรการบริหารส่วนตำบลในลักษณะของความเป็นประชาคมตำบล

2. วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 2.1 เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลให้เกิดองค์กรทางสังคม
- 2.2 เพื่อศึกษาพัฒนาความเป็นประชาคม จากปฏิสัมพันธ์ขององค์กรทางสังคมและปัจจัยอื่น ๆ

3. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาวิจัยนี้มีขอบเขตในพื้นที่รวมทั้งหมด 10 หมู่บ้าน ของตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

4. คำถามในการวิจัย

- 4.1 มีองค์กรทางสังคมอะไรบ้างที่เกิดขึ้นในตำบลบางแก้ว
- 4.2 องค์กรทางสังคมเหล่านั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร เนื่องจากปัจจัยใด
- 4.3 องค์กรทางสังคมเหล่านั้นมีปฏิสัมพันธ์กันอย่างไรและหรือมีปฏิสัมพันธ์กับองค์กรอื่นอย่างไร จึงก่อให้เกิดความเป็นประชาคม

5. ระเบียบวิธีการวิจัย (Research Methodology)

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยมีหน่วยการวิเคราะห์ (Unit of Analysis) คือ ตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

- 5.1 การเก็บข้อมูล คณะผู้วิจัยทำการเก็บรวบรวมข้อมูลตั้งแต่เดือนมกราคม

- เดือนพฤษภาคม 2542 โดยใช้วิธีการเก็บข้อมูล 3 วิธี ได้แก่

5 1 1 การสัมภาษณ์ ซึ่งเป็นวิธีการหลักที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยสัมภาษณ์จาก ผู้นำชุมชน ผู้นำองค์กรทางสังคม สมาชิกขององค์กรทางสังคม ประชาชนทั่วไป และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่เกี่ยวข้อง ทั้งนี้การสัมภาษณ์จะทำการสัมภาษณ์ในลักษณะที่เป็นทางการ และไม่เป็นทางการ กล่าวคือได้ จัดประชุมผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) อย่างเป็นทางการ และทำการสัมภาษณ์ การนัดหมายเพื่อ สัมภาษณ์ เป็นการส่วนตัวและการเขียนเขียนและสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ โดยจัดทำแนวทางการ สัมภาษณ์ไว้ล่วงหน้าแล้ว

5 1 2 การสังเกต เก็บรวบรวมข้อมูลโดยการสังเกตจากกิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในตำบล บางแก้ว ได้แก่การประชุมขององค์กรทางสังคมการประชุมของ อบต. กิจกรรมที่เป็นสาธารณกิจ เช่น การ ช่วยกันรื้ออาคารโรงเรียนเก่าไปต่อเติมโรงเรียนใหม่ กิจกรรมที่เป็นพิธีกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

5 1 3 ข้อมูลจากเอกสารซึ่งเป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ได้แก่ บันทึกการประชุม ข้อมูลพื้นฐานของตำบล บัญชีกลุ่ม บัญชีการบริจาคที่ดิน บันทึกข้อตกลง แผนงานของกลุ่ม ตลอดจนแผน งานของภาครัฐที่ลงปฏิบัติงานในตำบล เป็นต้น

5 2 ผู้เก็บข้อมูล

5 2 1 นักวิจัยหลัก 4 คน ได้แก่ นางสาวอุษา เทียนทอง นางรัชณี จันทอัมพร นายสุรพล จรรยากุล และนายวิมลชัย คำปุย

5 2 2 ผู้ช่วยนักวิจัย ได้แก่ หัวหน้าศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอเมือง และครู อาสาสมัครการศึกษานอกโรงเรียน จำนวน 4 คน

5 3 การวิเคราะห์ข้อมูลและการนำเสนอผลการวิจัย

5 2 2 เพื่อให้การวิจัยนี้สามารถตอบคำถามการวิจัยได้อย่างชัดเจน คณะผู้วิจัยได้นำเสนอ แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องตลอดจนกรอบแนวคิด ในการวิจัยไว้ในบทที่ 2

5 2 3 ในการวิเคราะห์ข้อมูลคณะผู้วิจัยได้นำข้อมูลที่ได้ทั้ง 3 ส่วน ได้แก่การสัมภาษณ์ การสังเกต และข้อมูลจากเอกสาร ประมวลและจัดระเบียบให้เป็นไปตามกรอบ แนวคิดในการวิจัยที่วางไว้ในบทที่ 2 แล้วนำเสนอ ดังนี้

- บทที่ 3 ข้อมูลสภาพทั่วไปของตำบลบางแก้ว
- บทที่ 4 การเกิดขึ้นขององค์กรทางสังคมในตำบลบางแก้ว
- บทที่ 5 พัฒนาความเป็นประชาคมในตำบลบางแก้ว
- บทที่ 6 สรุปผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 2

แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษา เรื่ององค์กรทางสังคมและการพัฒนาการความเป็นประชาคม กรณีศึกษา ตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม คณะผู้วิจัยได้ศึกษาแนวคิด ทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

1. องค์กรทางสังคม

องค์กรทางสังคมในความหมายที่คณะผู้วิจัยได้พยายามให้คำจำกัดความไว้ หมายถึง “กลุ่มที่เกิดขึ้นจากการรวมตัวของปัจเจกเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง ซึ่งเป็นสาธารณะ การรวมตัวนั้นเกิดขึ้นจากความสมัครใจ และมีปฏิสัมพันธ์ภายในกลุ่มในลักษณะแนวนราบ”

คำจำกัดความนี้อาจเทียบเคียงได้กับแนวคิดของเอนก เหล่าธรรมทัศน์¹ ที่กล่าวถึงความหมายของประชาสังคม (Civil society) โดย เอนก เหล่าธรรมทัศน์กล่าวว่า

“ประชาสังคม (Civil society) ในความเห็นของผู้เขียน หมายถึง เครือข่าย กลุ่ม ชมรม สมาคม มูลนิธิ และชุมชนที่มีกิจกรรม หรือ มีความเคลื่อนไหวอยู่ระหว่างรัฐ (State) กับปัจเจกชน (Individual) โดยจุดเน้นของประชาสังคมได้แก่ (1) ไม่ชอบ และไม่ยอมให้รัฐ ครอบงำหรือบงการ แม้ว่าจะยอมรับความช่วยเหลือจากรัฐ และมีความร่วมมือกับรัฐได้ แต่ก็สามารถชี้นำกำกับและคัดค้านรัฐได้ตามสมควร (2) ไม่ชอบลัทธิปัจเจกนิยมสุดขั้ว ซึ่งส่งเสริมให้คนเห็นแก่ตัว ต่างคนต่างอยู่ แข่งแย้ง แข่งขันกัน จนไม่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม หากแต่สนับสนุนให้ปัจเจกรวมกลุ่มรวมหมู่ และมีความรับผิดชอบต่อส่วนรวม โดยไม่ปฏิเสธการแสวงหาหรือปกป้องผลประโยชน์เฉพาะส่วนเฉพาะกลุ่ม”

นอกจากนี้ ชัยอนันต์ สมุทรวณิช (ในชูชัย และยุวดี 2540 : 39 – 40) เสนอว่า²

¹ อ่าน เอนก เหล่าธรรมทัศน์, ส่วนรวมที่มีใช้รัฐ ความหมายของประชาสังคมในอนุชาติ พวงลำสี และกฤตยา อาชวนิจกุล บรรณาธิการ, ขบวนการประชาสังคมไทย ความเคลื่อนไหวภาคพลเมือง, กรุงเทพฯ : โครงการวิจัยและพัฒนาประชาสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล, 2542 (หน้า 35)

“Civil society” นี้ มีที่มาจากสังคมตะวันตก ซึ่งในความหมายของตะวันตกหมายถึงส่วนของสังคมทุกส่วนที่ไม่ใช่ภาครัฐ เหตุที่เป็นเช่นนี้ เพราะว่าในสังคมตะวันตกเติบโตมาหลังจากที่มีการสถาปนาส่วนอื่นๆ ของสังคมที่อยู่นอกรัฐ ก็คือภาคที่ไม่ใช่ประชาชนทั่วไป แต่เป็น พาณิชยกรรม เกษตรกรรม เพราะฉะนั้น Civil society จึงหมายถึง ความถึงนอกภาครัฐ จริง ๆ แล้ว ถ้าจะหมายถึงองค์กรที่จัดตั้งโดยไม่ใช่อำนาจรัฐไม่มีอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง ในสังคมไทยเราจะพบว่าภาครัฐไปจัดตั้งสนับสนุนด้วย ในรูปของกลุ่มต่างๆ ฉะนั้น เราอาจแบ่งแยกได้เป็นส่วนที่ภาครัฐไปจัดตั้งกลุ่มต่างๆ เป็น 2 ส่วน คือ

- (1) ลักษณะการจัดตั้งที่ไม่ได้เป็นการจัดตั้งในเรื่องเกี่ยวกับการมีส่วนช่วยกลไกของรัฐหรือใช้กำลังบังคับ
- (2) ลักษณะการจัดตั้งที่มีส่วนช่วยกลไกของรัฐ ในการใช้กำลังบังคับ

เราจะพบว่าส่วนแรกเป็นการจัดตั้งของรัฐเหมือนกันเป็นการจัดตั้งโดยกลไกของรัฐที่เป็นเรื่องบริการทางสังคม เช่น งานของกระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ เพราะฉะนั้นเราจะเห็นการเจริญเติบโตที่ความเกี่ยวกันองค์กรที่แม้ว่ากลไกของรัฐไปร่วมในการจัดตั้ง หรือมีส่วนร่วมในการส่งเสริมสนับสนุนอาจจะมีลักษณะ 2 ประเภท ตามที่ได้กล่าวไว้ในช่วงหลังๆ มีองค์กรภาคเอกชนเกิดขึ้น ที่เราเรียกว่า ธุรกิจเอกชน และเรามีองค์กรประเภทอาสาสมัครจริงๆ คือ Voluntary association ฉะนั้นประชาสังคมของเรา เมื่อคิดไปแล้ว เราก็ควรจะรวมถึง องค์กรประชาชนที่เกี่ยวข้องกับการที่ภาครัฐให้บริการ เช่น เรื่องที่เกี่ยวข้องกับ กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงศึกษาธิการ มูลนิธิเด็ก การศึกษานอกโรงเรียน ฯลฯ ซึ่งเหล่านี้ก็จัดอยู่ในประชาสังคม แต่ถ้าเป็นตะวันตกแล้ว Strictly จะต้องไม่เกี่ยวข้องกับรัฐเลย จะต้องไม่ใช่องค์กรที่ภาครัฐเข้าไปจัดตั้ง”

² อ้างต่อจาก สมคิด เลิศไพฑูรย์, ขบวนการประชาสังคม นัยยะเชิงกฎหมายและนโยบาย, ผู้เขียนคนเดียวกัน (หน้า 212)

2. ประชาคม และประชาคมตำบล

คำว่า “ประชาคม” ยังไม่มีการบัญญัติศัพท์ภาษาอังกฤษที่ชัดเจนและใช้กันอย่างแพร่หลาย เหมือนดังคำว่า “ประชาสังคม” ที่ใช้ภาษาอังกฤษว่า “Civil society” ซึ่งคณะผู้วิจัยได้เทียบเคียงประชาสังคมได้กับ “องค์กรทางสังคม” ส่วน “ประชาคม” และ “ประชาคมตำบล” คณะผู้วิจัยขออ้างแนวคิดของไพบุลย์ วัฒนธรรมศิริธรรม³ ที่คณะผู้วิจัยเห็นว่ามีความชัดเจนที่สุดที่จะอธิบายคำว่า “ประชาคม” และ “ประชาคมตำบล” ได้

“ประชาคมกับความเป็นองค์กร

ประชาคมไม่ใช่เป็นองค์กร ประชาคมเป็นปรากฏการณ์เป็นหลักการเป็นแนวคิด ไม่ใช่เป็นองค์กร แต่ว่าเมื่อมีความเป็นประชาคมแล้ว ประชาคมก็มักจะคิดตั้งองค์กรขึ้นมาเพื่อจะทำงาน การตั้งองค์กรเพื่อจะทำงานก็เช่นเดียวกันการรวมกันเป็นสมาคมชาวตำบล ก ตำบล ข อย่างนี้ก็เรียกว่ามีกลุ่มองค์กรที่จะทำงาน หรืออาจจะเป็นเครือข่าย ตัวอย่างเช่น ในประชาคมเราเรามีกลุ่มแม่บ้าน มีกลุ่มเกษตรกร มีกลุ่มออมทรัพย์ มีโรงเรียน มีวัด มีชมรมวัฒนธรรม เหล่านี้ก็เป็นเครื่องมือย่อยๆ ของประชาคม เพื่อให้ประชาคมทำงานได้อย่างสมบูรณ์ยิ่งขึ้น เราก็มาสร้างกลไกที่เชื่อมโยงองค์กรเหล่านี้เข้าด้วยกัน เราเรียกว่า “เครือข่าย” ถ้าเช่นนี้เครือข่ายก็จะเครื่องมือของประชาคม ประชาคมเป็นปรากฏการณ์หรือแนวคิด โดยรวมภายในกรอบของประชาคมก็จะมียอดประกอบย่อยๆ เช่น กลุ่มแม่บ้าน สหกรณ์การเกษตร ฯลฯ การที่องค์ประกอบย่อยๆ จะทำอะไรไป ก็ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมของประชาคม ไม่จำเป็นว่าจะต้องมาทำเรื่องเดียวกันตลอดเวลา สามารถที่จะทำเรื่องต่างๆ นานา ที่เป็นความสนใจของเฉพาะองค์กรย่อยๆ ซึ่งที่จริงก็เหมือนกับเป็นประชาคมย่อยๆ อยู่ในประชาคมใหญ่ แต่ว่าถ้าประชาคมใหญ่มีความเข้มแข็ง ประชาคมใหญ่ก็จะคิดได้ว่า ในบรรดาประชาคมย่อยๆ และกิจกรรมย่อยๆ นั้น เราน่าจะมีทิศทางใหญ่ๆ ที่จะไปด้วยกันอย่างไรแล้วเราจะร่วมมือ รวมพลัง ร่วมคิด ร่วมทำกันยังงี้ เพื่อให้เป้าหมายใหญ่ๆ วัตถุประสงค์ใหญ่ๆ ของเรานั้นบรรลุ นั่น ก็จะเป็นแนวทางการขับเคลื่อนของประชาคม

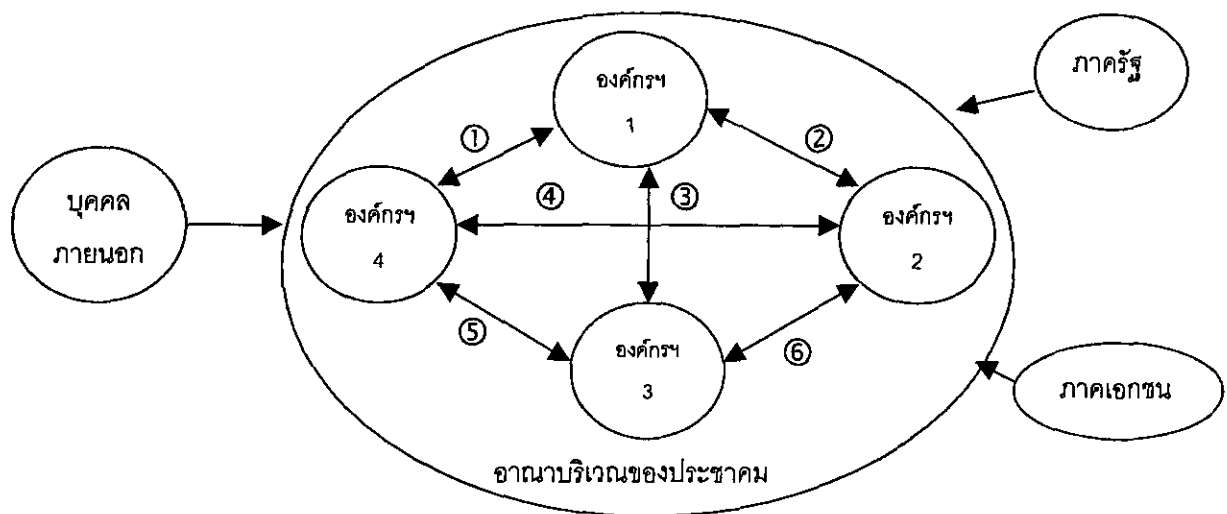
³ อ้างจากไพบุลย์ วัฒนศิริธรรม, “อบต. ในแนวทางประชาคมตำบล” ในเทศบาล, ปีที่ 94 เมษายน, 2542 (หน้า 35-36)

ความหมายของประชาคมตำบล

ประชาคมตำบล คือ การที่คนในตำบลอาจจะรวมถึงคนที่เกี่ยวข้องกับตำบลนั้น ๆ รู้สึกว่ามีอะไรร่วมกัน และมาทำอะไรร่วมกัน ซึ่งมีสองส่วน คือส่วนความรู้สึกกับส่วนที่มาทำอะไรร่วมกันซึ่งบางครั้งอาจเกิดส่วนใดส่วนหนึ่งแล้วก็นำไปสู่อีกส่วนหนึ่ง เช่น รู้สึกว่าเป็นประชาคมในตำบล หรือว่าเป็นเจ้าของตำบลร่วมกัน แต่ยังไม่อาจจะไม่ทำอะไรร่วมกันถ้าอย่างนี้ความเป็นประชาคมก็ยังไม่สมบูรณ์ สมบูรณ์นี้ต้องรู้สึกว่ามีอะไรร่วมกัน และได้ทำอะไรร่วมกันด้วย

ชุมชนโดยทั่วไปจะมีลักษณะบางอย่างของประชาคมอยู่บ้างแล้ว เพราะว่าการที่อยู่ในพื้นที่เดียวกันนั้น อย่างน้อยก็รู้สึกว่าเราเป็นคนพื้นที่เดียวกัน เราคนตำบลเดียวกันเราเป็นญาติพี่น้องเพื่อนฝูงกัน หรือแม้กระทั่งคนที่ไปมาหาสู่กับตำบลนั้นเป็นประจำถึงแม้จะไม่ใช่คนตำบลนั้น แต่ก็อาจจะรู้สึกว่าเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมตำบลนั้น”

จากแนวคิดเรื่ององค์การทางสังคม ซึ่งเทียบเคียงได้กับประชาสังคมและแนวคิดเรื่องประชาคมที่กล่าวมาแล้ว อาจสรุปได้ว่า องค์การทางสังคมเดี่ยว ๆ ไม่ถือว่าเป็นประชาคม ประชาคมจะมีองค์การทางสังคมเป็นองค์ประกอบ แต่จะต้องมีส่วนเชื่อมโยงที่เรียกว่าเครือข่ายเป็นส่วนเชื่อมโยงให้เกิดความเป็นประชาคม เครือข่ายเชื่อมโยงให้เกิดประชาคมนั้นเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องค้นหาให้ได้ว่าคืออะไรบ้าง อาจเรียกว่า “ปัจจัย” คณะผู้วิจัยขอเสนอกรอบแนวคิดในการวิจัยครั้งนี้ในรูปแบบแผนภูมิ ดังนี้

แผนภูมิแสดงกรอบแนวคิดในการวิจัย

จากแผนภูมิจะเห็นว่าในอาณาบริเวณของประชาคม ซึ่งเป็นปรากฏการณ์หนึ่ง หรือเป็นสถานการณ์หนึ่งจะประกอบด้วยองค์ทางสังคม 1 - 4 ที่เกี่ยวข้องในปรากฏการณ์ประชาคมนี้ โดยมีปัจจัย 1 - 6 เป็นเส้นเชื่อมให้เกิดเครือข่าย แต่ถึงอย่างไรก็ตามการเกิดประชาคมได้นั้น อาจจะต้องมีปัจจัยนอกช่วยเสริมให้เกิดความเชื่อมโยงก็ได้ ซึ่งได้แก่ บุคคลภายนอก ภาครัฐ และภาคเอกชน

บทที่ 3

บริบทของตำบลบางแก้ว

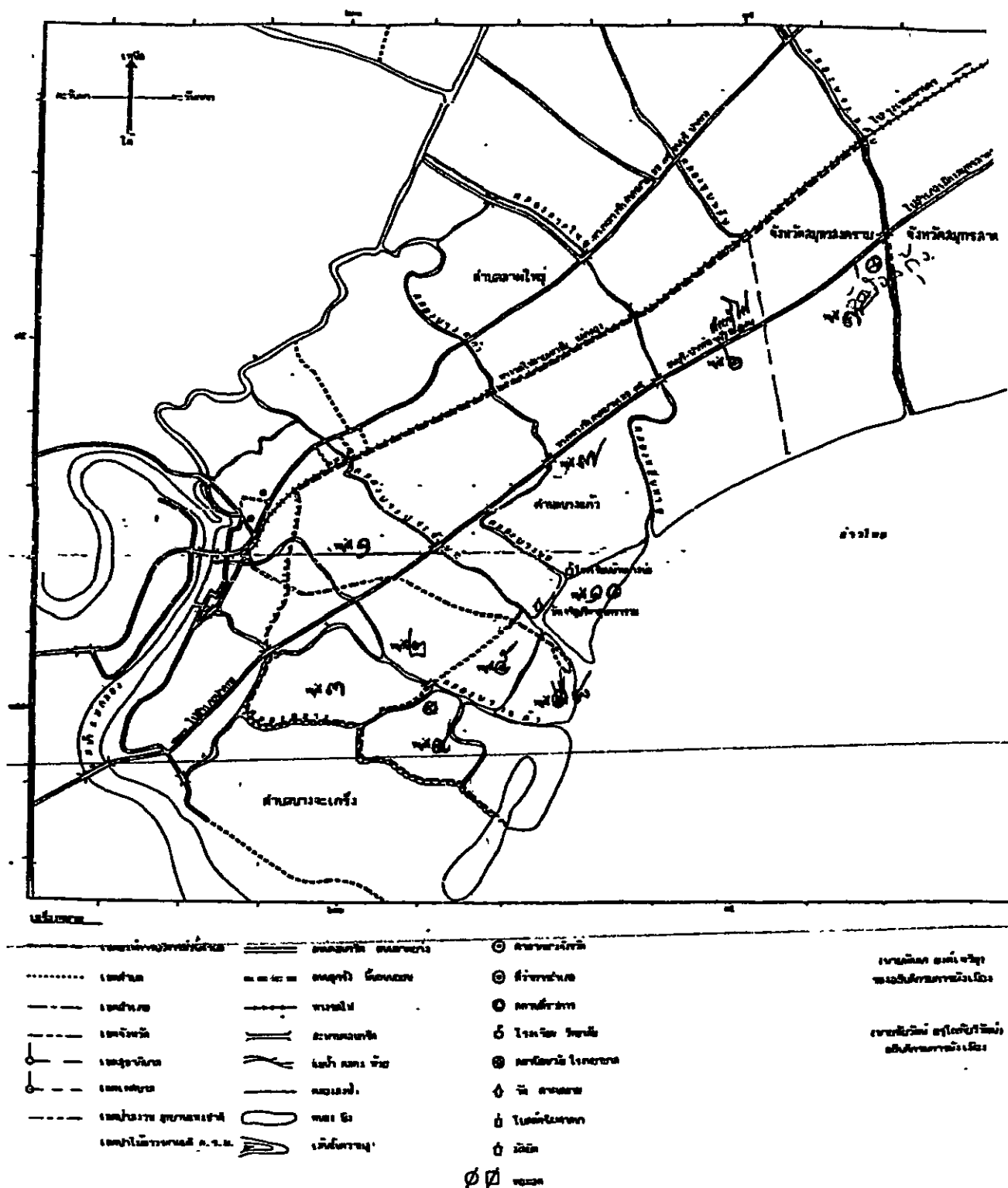
ที่มาของคำว่า "ตำบลบางแก้ว"

คนเฒ่าคนแก่ของตำบลบางแก้วเล่าให้ฟังว่าดั้งเดิม (ปี พ.ศ. ใดไม่ปรากฏ) แต่คงนานมาแล้ว เมืองแม่กลองน่าจะเป็นเมืองหน้าด่านป้องกันข้าศึก บริเวณชายฝั่งทะเลจะมีค่ายทหารตั้งอยู่ มีป้อมปราการที่ทำด้วยแก้ว บริเวณหลังป้อมมีการตั้งบ้านเรือนของผู้คนเป็นชุมชนไม่หนาแน่นนักมีวัดเป็นศูนย์รวมชุมชนเรียกว่า "วัดหลังป้อม" ซึ่งปัจจุบันคือ "วัดป้อมแก้ว" นั่นเอง ระหว่างวัดหลังป้อมกับหมู่บ้านมีคลองเป็นเส้นเลือดสำคัญของชาวบ้านแถบนี้ เรียกว่า "คลองบางแก้ว" ซึ่งน่าจะมีที่มาจากเวลาที่บริเวณนี้มีการนำแก้วมาทำเป็นป้อมปราการจนทำให้บริเวณนี้มีการก่อสร้างต่าง ๆ จากแก้วมาทำป้อมกันมาก และหมู่บ้านนี้จึงมีชื่อตามลำคลองบางแก้ว คือ บ้านบางแก้วแล้วต่อมาได้มีการตั้งบ้านเรือนมากขึ้น มีการแบ่งการปกครองเป็นตำบล จึงน่าจะเป็นที่มาของชื่อตำบลบางแก้ว

ลักษณะความเป็นเครือญาติของคนตำบลบางแก้ว เดิมมีดินตระกูลไม่กี่ตระกูลที่แต่งงานขยายครอบครัว และวงศ์ญาติออกไป จึงทำให้มีความผูกพันกัน โดยเฉพาะที่มีอาชีพเหมือนกันมีลักษณะอาชีพของตำบลบางแก้ว ขึ้นอยู่กับสภาพภูมิศาสตร์ของตำบล และมีผลต่อวัฒนธรรมของคนในแต่ละอาชีพ ซึ่งแต่ละอาชีพจะไม่ค่อยมีความสัมพันธ์กัน ต่างคนต่างอยู่ไม่ค่อยไปมาหาสู่กัน ซึ่งมีสาเหตุหนึ่งมาจากการคมนาคมไม่สะดวก แต่ในชุมชนของตนเองจะมีความผูกพัน รักใคร่กัน มีอะไรก็จะคอยช่วยเหลือกัน มีการเจ็บร้อนแทนกัน เมื่อใครได้รับความเดือดร้อน ซึ่งมีทั้งในแง่ดี และแง่ลบ ยกตัวอย่างเช่น ในอดีตคนในหมู่ 8 ไปมีข้อพิพาทกับคนหมู่ 5 และหมู่ 10 คนหมู่ 8 จะช่วยกันพาคนหมู่บ้านไปตีกับคนหมู่ 5 และหมู่ 10 ที่ที่พักคนของตนมาเช่นกันสถานที่ คือ ดอนหอยหลอด แต่ในปัจจุบันสภาพเหล่านั้นหายไป เพราะได้มีการคมนาคมเชื่อมถึงกัน และมีกิจกรรมที่ภาครัฐนำเข้ามาส่งเสริมให้เกิดกลุ่มร่วมกัน เช่น การจัดตั้งกลุ่มประมง ที่นำเอาคนที่มาอาชีพประมงมาประชุมร่วมกัน บ่อย ๆ หลาย ๆ ครั้ง การนำคนแต่ละหมู่บ้านไปศึกษาดูงานที่พัฒนาชุมชนจัด แล้วเชิญกลุ่มแม่บ้านแต่ละหมู่บ้านไปด้วยการประชุมของอสม ที่มี 3 เดือนต่อครั้ง การดูงานซึ่งกันและกันบ่อย ๆ การที่เด็กได้เข้าเรียนในโรงเรียนเดียวกัน เป็นเพื่อนกัน

สภาพทั่วไป

แผนที่ตำบลบางแก้ว อำเภอมือง จังหวัดสมุทรสงคราม

ที่ตั้ง

ตำบลบางแก้ว อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม มีพื้นที่ทั้งหมด 28 448 ตารางกิโลเมตร หรือ 17,780 ไร่ แบ่งการปกครองออกเป็น 10 หมู่บ้าน

ทิศเหนือ ติดต่อกับ ตำบลลาดใหญ่ อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
(พื้นที่หมู่ 1)

ทิศใต้ ติดต่อกับ อำเภอไทย (พื้นที่หมู่ 8, หมู่ 9, หมู่ 10)

ทิศตะวันออก ติดต่อกับ ตำบลนาโคก อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร (พื้นที่หมู่ 9)

ทิศตะวันตก ติดต่อกับ ตำบลบางจะเกร็ง อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสงคราม
(พื้นที่หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 4 และหมู่ 8) มีคลองกัน

มีถนนสายธนบุรี - ปากท่อ เป็นถนน 4 เลน จากกรุงเทพฯ ไปทางภาคใต้ของไทยตัดผ่ากลางตำบล ทำให้แบ่งพื้นที่ของตำบลเป็นสองส่วน ตามเส้นถนนตัดผ่าน หมู่ 2, หมู่ 6, หมู่ 7 และหมู่ 9

การคมนาคม

การคมนาคมทางรถ

การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านไปยังตัวเมือง หมู่ 9 มีรถสองแถว ส่วนหมู่ 6, หมู่ 7 ต้องเดินไปขึ้นรถที่ถนนใหญ่ หมู่ 5, หมู่ 8 และหมู่ 10 มีรถสองแถววิ่งรับคนตามจุดเส้นถนนเดียวกับหมู่ 2, หมู่ 3 และหมู่ 4 รถสองแถววิ่งสายเดียวกับหมู่บ้านเข้าเมืองเป็นประจำ มีถนนลาดยางหรือถนนคอนกรีตเสริมเหล็กเข้าถึงทุกหมู่บ้าน แต่การเดินทางภายในหมู่บ้านส่วนมากยังไม่สะดวก เพราะยังไม่มีการสร้างให้รถวิ่งได้ต้องใช้การเดินทางผ่านตามคันนาเกลือ หรือทางเดินที่ชาวบ้านใช้เดินกันมาแต่อดีตออกมาสู่ถนนใหญ่ จึงลำบากมากในช่วงฤดูฝน เช่น คนในหมู่ 10 ที่ต้องเดินมาขึ้นรถประจำทางผ่านหมู่ 7 ออกไปขึ้นรถที่ถนนใหญ่เข้าตัวเมืองหรือต้องข้ามเรือมาขึ้นที่หมู่ 5 และนั่งรถสองแถวประจำทางเข้าเมือง หมู่บ้านที่อยู่ติดถนนสายธนบุรี-ปากท่อ คือหมู่ 1, หมู่ 2 หมู่ 6, หมู่ 7 และหมู่ 9

การคมนาคมระหว่างหมู่บ้านกับหมู่บ้านของตำบล ในบางหมู่บ้านที่อยู่ริมชายฝั่งทะเล คือ หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 4, หมู่ 5 และหมู่ 8 จะมีถนนลาดยางและถนน คสล เป็นเส้นทางเชื่อมระหว่างแต่ละหมู่บ้านที่ทำให้การติดต่อกันได้สะดวก ส่วนหมู่ 9 และหมู่ 6 จะมีถนนเชื่อมถึงกันได้โดยไม่ต้องใช้เส้นทางถนนธนบุรี - ปากท่อ แต่ไม่มีถนนเชื่อมมาถึงหมู่ 1, หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 4, หรือหมู่ 5, หมู่ 8 และหมู่ 10 ต้องวิ่งรถออกมาใช้เส้นทางถนนธนบุรีก่อนแล้วจึงจะเข้าสู่ถนนหมู่บ้านได้ นอกจากนี้ยังมีถนนเชื่อมต่อกันระหว่างตำบลบางแก้วกับตำบลบางจะเกร็งเรียบทางด้านชายทะเล ตั้งแต่หมู่ 5, หมู่ 8 จนออกถนนธนบุรี - ปากท่อ ได้อีกเส้นทางหนึ่ง

การคมนาคมทางน้ำ

บางหมู่บ้านของตำบลบางแก้ว ซึ่งมีที่ตั้งอยู่ติดทะเล เช่น คนหมู่ 5, หมู่ 8 หมู่ 9 หมู่ 10 มีการคมนาคมด้วยเรือกันเป็นส่วนมาก ในการออกไปประกอบอาชีพทางทะเลขนาดเล็ก หรือติดต่อระหว่างกัน ซึ่งต้องอาศัยช่วงเวลาน้ำขึ้น น้ำลงที่เหมาะสม และการคมนาคมระหว่างครัวเรือนของคนในหมู่บ้าน มีการใช้เส้นทางน้ำกันอยู่อีกหลายหมู่บ้านการตั้งบ้านเรือนของชาวบ้านในตำบล มีลักษณะแตกต่างกันตามการประกอบอาชีพ และลักษณะภูมิประเทศ คือ ผู้ที่อยู่ชายทะเลมีลำคลองเข้าออกระหว่างหมู่บ้านกับทะเล ชาวบ้านจะตั้งบ้านเรือนเรียงรายตามลำคลอง คือ หมู่ 3, หมู่ 4, หมู่ 5, หมู่ 8 และหมู่ 10 ส่วนหมู่ที่ประกอบอาชีพทำนาเกลือมักจะตั้งบ้านเรือนอยู่รวมกันเป็นหมู่ใหญ่คือ หมู่ 1, หมู่ 6, หมู่ 7, หมู่ 9 บางหมู่บ้านตั้งบ้านเรือนกระจ่ายกันไปอยู่ตามที่ดินของตนเอง เช่น หมู่ 1, หมู่ 2, และหมู่ 3 ลักษณะบ้านเรือนของตำบลบางแก้วส่วนมากเป็นบ้านไม้ 2 ชั้นบ้าง ชั้นเดียวบางบ้านมีลักษณะเป็นบ้านทรงไทยที่สวยงาม บ้านส่วนมากมีความมั่นคง และมักไม่มีรั้วกันบริเวณบ้านยังอยู่เป็นกลุ่มบ้าน ในตำบลมีหมู่บ้านจัดสรรอยู่ 3 แห่ง แห่งหนึ่งมีการก่อสร้างบ้านพักแล้วแต่ยังไม่เสร็จสมบูรณ์อีกแห่งยังไม่มีมีการสร้างบ้านพัก เมื่อมีปัญหาวิกฤตเศรษฐกิจ กิจกรรมทั้ง 2 แห่งจึงหยุดชะงักลง

ลักษณะภูมิประเทศของตำบล

ตำบลบางแก้ว แบ่งลักษณะภูมิประเทศออกเป็น 3 ลักษณะคือ

1 ที่ราบชายฝั่งทะเล ในอดีตเคยเป็นป่าชายเลนที่อุดมสมบูรณ์ทั้งป่า และสัตว์น้ำ แต่ปัจจุบันป่าถูกแปรสภาพเป็นร้านอาหาร ที่อยู่อาศัย บ่อเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลา ไปเป็นจำนวนมากแล้ว สภาพของป่าชายเลนจึงบางเบาลงพร้อมการลดน้อยลงของสัตว์น้ำ บริเวณชายฝั่งทะเลของตำบลบางแก้วจะมีคอนอยู่หลายคอน มีลักษณะเป็นคอนทรายซีเมนต์ ซึ่งเป็นแหล่งอาศัยของหอยหลอดจำนวนมาก ในหนึ่งวันจะมีน้ำขึ้น - น้ำลง เมื่อน้ำขึ้น น้ำท่วมคอนเหล่านี้มองไปจะเห็นเป็นน้ำทะเลสูงที่สุดลูกหูกตา แต่พอน้ำลดลงคอนเหล่านี้จะโผล่ขึ้นให้ชาวบ้านตำบลบางแก้ว และตำบลอื่นๆ มาหอยอดหอยหลอดทั้งนำไปกิน และนำไปขาย คนตำบลบางแก้ว (หมู่ 5, หมู่ 8 และหมู่ 10) มีอาชีพหลักคือ หาหอยหลอดขาย

2 เขตพื้นที่ราบ ใช้ทำนาเกลือจากน้ำทะเล จึงเป็นเกลือที่มีคุณภาพดี มีสารไอโอดีนตามธรรมชาติ พื้นที่ทำนาเกลือนี้ ได้แก่ หมู่ 1, หมู่ 6, หมู่ 7, หมู่ 9 และหมู่ 10 ชาวบ้านส่วนใหญ่จึงมีรายได้จากอาชีพที่เกี่ยวข้องกับนาเกลือ แต่เดิมชาวบ้านประกอบอาชีพนาเกลือกันมาก แต่ในช่วงปี 2526 – 2532 มีการสนับสนุนให้ทำอาชีพเลี้ยงกุ้งกุลาดำกันมาก จึงมีนายทุนนอกหมู่บ้านเข้ามาซื้อที่นาเกลือ หรือเช่าที่ปรับสภาพจากนาเกลือเป็นเลี้ยงกุ้งกุลาดำกันเป็นส่วนมาก พร้อม ๆ กับพื้นที่ป่าชายเลนก็ถูกทำลายลงเพื่อเลี้ยงกุ้งกุลาดำกันด้วย แต่ทำได้ไม่กี่ปีก็ทำต่อไปไม่ได้ เพราะปัญหาโรคกุ้ง การลงทุนสูง จึงประสบภาวะที่เรียกว่า กุ้งกินโดนกันเป็นส่วนมากจนทำต่อไปไม่ได้ ปล่อยให้เป็นที่ร้างบ้าง ปรับสภาพเป็นเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลากันบ้าง

3 เขตพื้นที่ราบลุ่ม มีแหล่งน้ำ หรือคลองไหลผ่านลักษณะน้ำมีทั้งน้ำจืด และน้ำเค็มสลับกันตามช่วงเวลาที่มีน้ำจากทะเลหรือแม่น้ำแม่กลองหนุนเข้ามา ชาวบ้านจึงมีอาชีพเกี่ยวกับการเพาะปลูก ส่วนมากจะเป็นสวนมะพร้าวที่ชอบลักษณะน้ำล้นจืด ล้นเค็ม และทำอาชีพทำน้ำตาลมะพร้าว แต่ปัจจุบันหลังจากสร้างเขื่อนวชิราลงกรณ์แล้ว น้ำจืดจากเหนือเขื่อนไม่สามารถไหลมาหนุนน้ำทะเลได้ ทำให้น้ำในลำคลองปัจจุบันมีแต่น้ำเค็มจะกร่อยบ้าง เมื่อมีน้ำฝนหรือน้ำไหลจากแม่น้ำแม่กลองที่ไหลออกสู่อ่าวไทยแต่ปริมาณไม่พอที่จะทำให้ให้น้ำกร่อยเหมือนเดิมได้ อาชีพของคนบางแก้วจึงเปลี่ยนไป พร้อม ๆ กับวัฒนธรรมเกี่ยวกับอาชีพเปลี่ยนไปด้วย

แหล่งน้ำ ภายในตำบลบางแก้วมีคู คลอง แหล่งน้ำภายในหมู่บ้านทุกหมู่บ้าน ลำคลองหลายสายมีประโยชน์เป็นเส้นทางคมนาคมทางน้ำของคนตำบลบางแก้ว นอกจากแหล่งน้ำธรรมชาติแล้ว ตำบลบางแก้วจะมีบ่อน้ำที่เคยเป็นบ่อเลี้ยงกุ้ง เลี้ยงปลามาก่อนอยู่หลายบ่อกระจายกันในหมู่บ้านหลายหมู่บ้านให้เห็นหลงเหลืออยู่ และบางบ่อน้ำแห้ง และขอคบ่อ เป็นบ่อกร้างว่างเปล่า

ประชากร ประชากรของตำบลบางแก้วทั้งสิ้น 7,186 คน แยกตามหมู่บ้านต่าง ๆ ดังนี้
ข้อมูลหมู่บ้านในเขตองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว (ข้อมูลเดือนมิถุนายน 2541)

หมู่บ้าน	ชื่อหมู่บ้าน	จำนวนครัวเรือน	จำนวนประชากร (คน)		รวม
			ชาย	หญิง	
หมู่ที่ 1	บ้านบางแก้ว	299	423	468	891
หมู่ที่ 2	บ้านลัดดาทัพ	313	420	410	830
หมู่ที่ 3	บ้านคลองกลาง	179	430	422	852
หมู่ที่ 4	บ้านลัดกะปิ	138	247	266	513
หมู่ที่ 5	บ้านบางบ่อ	163	360	369	729
หมู่ที่ 6	บ้านโรงกุ้ง	197	485	493	978
หมู่ที่ 7	บ้านโรงพิน	247	541	517	1,058
หมู่ที่ 8	บ้านปากมาบ	124	285	296	581
หมู่ที่ 9	บ้านชายทะเล	82	151	156	307
หมู่ที่ 10	บ้านบางบ่อล่าง	74	223	224	447
รวม		1,816	3,565	3,621	7,186

ความหนาแน่นเฉลี่ยของประชากร 395 คน ต่อตารางกิโลเมตร

อาชีพ

1 อาชีพประมงชายฝั่งพื้นบ้าน เนื่องจากที่ตั้งตำบลบางแก้วจะมีเนื้อที่อยู่ที่ติดชายฝั่งทะเลอยู่เกือบทุกหมู่บ้าน ชาวบ้านที่ตั้งบ้านเรือนอยู่ใกล้ชายฝั่งทะเล หรือสามารถเดินทางไปได้สะดวกสามารถจะยึดอาชีพประมงขนาดเล็ก มีทั้งใช้เรือออกไปหาสัตว์น้ำด้วยเครื่องมือประมงบริเวณปากอ่าวไทย ตามช่วงเวลาของน้ำขึ้น-น้ำลง เมื่อถึงเวลาของน้ำลงจะมีชาวบ้านที่อยู่ใกล้ชายฝั่งหรือพื้นที่ใกล้เคียงประกอบอาชีพหอยอดหอยหลอด ซึ่งทำรายได้ให้กับผู้ที่ประกอบอาชีพได้พอเลี้ยงครอบครัวในแต่ละวัน

2 อาชีพประมงน้ำลึก ที่ต้องใช้เรือขนาดกลาง และออกหาสัตว์ทะเลไกลออกไป ในเขตน้ำลึกมีบ้างบางหมู่บ้าน บางครอบครัว ซึ่งส่วนมากจะมีรายได้จากการจับสัตว์น้ำ แต่บางครั้งผู้ประกอบอาชีพนี้ก็ประสบภาวะขาดทุน เพราะต้องลงทุนสูงในแต่ละครั้งที่ออกเรือ เมื่อหาสัตว์น้ำได้น้อยไม่คุ้มการลงทุนทั้งที่เป็นค่าน้ำมันเรือ ค่าจ้างลูกจ้าง

3 อาชีพทำนาเกลือ ทำมากที่หมู่ 1, หมู่ 6, หมู่ 7 และหมู่ 10 บางส่วน ซึ่งมีทั้งผู้เป็นเจ้าของนาเกลือเอง เป็นส่วนน้อย บางคนจะเช่าที่ทำนาเกลือเอง บางคนจะรับจ้างทำในขั้นตอนต่าง ๆ ของการทำนาเกลือ เช่น การวิดน้ำเข้านา แยกเกลือเข้าถัง การอัดดินให้แน่นเพื่อให้มีน้ำทะเลแทรกให้เป็นเกลือ เมื่อเกลือมีจำนวนมาก ราคาเกลือจะถูก อาชีพทำนาเกลือมีส่วนสัมพันธ์กับเรื่องฤดูกาลมาก ถ้าปีไหนฝนน้อย แดดดีปริมาณเกลือจะมาก ราคาจะถูก ถ้าปีไหนฝนมาเร็ว ดกมาก ทำให้น้ำเค็มมีความเจือจาง การตกผลึกของเกลือจะช้าลง ทำให้ต้องลงทุนเพิ่มขึ้น ราคาจะสูงขึ้น

4 อาชีพรับจ้าง ชาวบ้านตำบลบางแก้วส่วนมากจะมีอาชีพรับจ้าง แบ่งออกได้เป็น

- รับจ้างเกี่ยวกับการทำนาเกลือ อาทิ หาบเกลือ ซึ่งมีรายได้พอเลี้ยงครอบครัวได้ แต่ถ้าราคาเกลือลดลงจะกระทบถึงค่าจ้างของผู้รับจ้างที่ลดน้อยลงด้วย อาชีพนี้จะมีช่วงเวลาว่างในขณะที่เกลือยังไม่ตกผลึกเป็นเกร็ด บางคนจึงหันไปประกอบอาชีพเสริมอื่นๆ ต่อไป
- อาชีพรับจ้างโรงงานอุตสาหกรรมเนื่องจากตำบลบางแก้วมีถนนจากกรุงเทพฯ ไปภาคใต้ผ่านบริเวณฝากฝั่งถนนจะมีโรงงานอุตสาหกรรมตั้งอยู่หลายแห่ง ชาวบ้านตำบลบางแก้วส่วนหนึ่งจึงเข้ามาเป็นคณงาน ทำงานให้โรงงานอุตสาหกรรมเหล่านี้ ซึ่งจะมีรายได้เป็นรายวัน อีกบางส่วนไปรับจ้างที่โรงงานอุตสาหกรรมในจังหวัดสมุทรสาคร ซึ่งเป็นพื้นที่ติดต่อกันเดินทางไปเข้า-เย็นกลับได้

5 อาชีพเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ เช่น กุ้ง ปลา ปูทะเล หอยแครง หอยแมลงภู่ ซึ่งจะมียู้อย่างหมู่บ้านที่เคยมีการปรับพื้นที่เป็นบ่อเลี้ยงกุ้งกันมาก ต่อมาประสบปัญหากุ้งเป็นโรครุนแรง ผู้เลี้ยงขาดทุน จึงหยุดกิจการลง และปรับพื้นที่เป็นบ่อเลี้ยงปลา หรือกุ้งแชบ๊วยแทน และชาวบ้านบางกลุ่มประกอบอาชีพการเลี้ยงหอยแมลงภู่หอยแครงในแถบพื้นที่ชายฝั่งทะเล เช่นที่หมู่ 5 และหมู่ 10 เป็นต้น

6 อาชีพค้าขาย ซึ่งมีอยู่กระจัดกระจายไปทุกหมู่บ้านที่มีการตั้งเป็นร้านค้าขายของในหมู่บ้านหรือตั้งเป็นเพิงขายสินค้าประเภทของทะเล เกลือ ริมฝั่งถนน บางกลุ่มนำสินค้ามาขายที่ตลาดกลางบางแก้ว ซึ่ง

เป็นตลาดขนาดใหญ่ขายสินค้าพื้นเมืองของจังหวัดที่เปิดทำการขายทุกวัน โดยเฉพาะวันพฤหัสบดีและวันอาทิตย์จะเป็นตลาดนัดขายของเก่าที่มีผู้นิยมมาเลือกซื้อสินค้าจำนวนมาก

7. อาชีพรับราชการ มีผู้ที่ประกอบอาชีพรับราชการอยู่ทุกหมู่บ้าน โดยเฉพาะมีมากที่สุด 1 แถบ บริเวณใกล้เขตตัวเมืองจังหวัดสมุทรสงคราม

หน่วยธุรกิจ ในเขตองค์การบริหารส่วนตำบล

★ บ้านพักบางแก้ว	จำนวน	1	แห่ง	
★ บัณน้ำมันและก๊าซ	จำนวน	6	แห่ง	
★ โรงงานอุตสาหกรรม	จำนวน	25	แห่ง	แยกเป็น

★ โรงงานจำพวกที่ 1 จำนวน 2 แห่ง (โรงงานจำพวกที่ 1 ได้แก่ โรงงานประเภท ชนิด และขนาดที่สามารถประกอบกิจการโรงงานได้ทันที)

★ โรงงานจำพวกที่ 2 จำนวน 3 แห่ง (โรงงานจำพวกที่ 2 ได้แก่ โรงงานชนิด และขนาดที่เมื่อจะประกอบกิจการโรงงานจะต้องแจ้งให้ผู้อนุญาตทราบก่อน)

★ โรงงานจำพวกที่ 3 จำนวน 20 แห่ง (โรงงานจำพวกที่ 3 ได้แก่ โรงงาน ประเภท ชนิด และขนาดที่จะต้องได้รับใบอนุญาตก่อนจึงจะดำเนินการได้)

★ ทำเทียบเรือประมงขนาดเล็ก 2 แห่ง คือ

★ บางบ่อ (หมู่ 5)

★ ปากมาบ (หมู่ 8)

สภาพทางสังคมของตำบล

ชาวตำบลบางแก้วส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธมีวัดของหมู่บ้านอยู่ 2 แห่งคือ วัดบางบ่อ และวัดบางแก้ว ชาวบ้านยังยึดถือปฏิบัติตามประเพณีชาวพุทธภาคกลาง ลูกหลานที่ออกไปทำงานนอกหมู่บ้านจะกลับมาบ้านในช่วงเทศกาลต่าง ๆ เช่น วันสงกรานต์ วันเข้าพรรษา วันออกพรรษา เป็นต้น โดยเฉพาะในช่วงวันสงกรานต์ หมู่บ้านที่มีอาชีพเกี่ยวกับประมงหรือออกทะเล จะมีประเพณีแห่เรือสำเภากันเกือบทุกหมู่

บ้าน ซึ่งชาวบ้านจะถือว่าแห่เอาความทุกข์ ความไม่มีโรค จะพาความไม่ดีทั้งหลายออกไปจากหมู่บ้าน ซึ่งชาวบ้านมักจะปั้นตุ๊กตาเป็นรูปคน หรือสัตว์เลี้ยงลอยไปกับทะเล ซึ่งในวันนั้นจะเป็นวันที่ญาติพี่น้อง ลูกหลานจะมารวมกันพร้อมหน้า บางหมู่บ้านได้ทำพิธีรดน้ำดำหัวผู้แก่ในหมู่บ้านไปด้วย หรือมีการทำบุญกลางแจ้งร่วมกันของคนในหมู่บ้านหลังจากนั้นจะช่วยกันแห่เรือสำเภาออกไปลอยกลางทะเลลึก การทำบุญเช่นนี้ชาวบ้านทำกันต่อเนื่องมาเป็นเวลานานแล้ว ซึ่งเป็นประเพณีที่ก่อให้เกิดความรัก ความสามัคคีของคนในหมู่บ้านได้เป็นอย่างดี นอกจากการมีประเพณีเกี่ยวกับพุทธศาสนาด้วยกันแล้ว คนในตำบลยังมีที่ยึดเหนี่ยวจิตใจตามความเชื่อดั้งเดิมของบรรพบุรุษสืบต่อกันมา เช่น การกราบไหว้ศาลเจ้า ซึ่งในตำบลมีศาลเจ้าอยู่ถึง 4 แห่ง คือ หมู่ 9 ศาลอาม้า, หมู่ 6 ศาลเจ้าพ่อเขียนชื่อ, หมู่ 5, ศาลแม่แก่, หมู่ 8 ศาลปู่ขุน เป็นศูนย์รวมใจของชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้ประกอบการอาชีพทางทะเล

การศึกษา

ตำบลบางแก้วมีโรงเรียนขยายโอกาสทางการศึกษาที่เปิดสอนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนต้น (ม 3) จำนวน 1 แห่ง คือ โรงเรียนไทยรัฐวิทยา 72 มีโรงเรียนที่เปิดสอนถึงระดับประถมศึกษาตอนปลาย 1 แห่ง คือโรงเรียนบ้านบางบ่อ ตั้งอยู่ที่หมู่ 5 และโรงเรียนบ้านปากมาบตั้งอยู่ที่หมู่ 4 แต่เดิมมีโรงเรียนที่เปิดสอนระดับประถมศึกษาอีก 1 แห่ง คือ โรงเรียนบ้านโรงกุ้ง แต่ปัจจุบันได้ปิดโรงเรียนไปแล้ว เนื่องจากมีจำนวนนักเรียนน้อย นักเรียนส่วนมากจากหมู่ 6, หมู่ 9 และหมู่ 7 จึงมาเรียนที่โรงเรียนไทยรัฐวิทยานักเรียนที่เรียนจบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 แล้วส่วนมากจะเข้าเรียนต่อที่โรงเรียนในตัวจังหวัดเพราะสามารถเดินทางได้สะดวก การเรียนต่อของคนในหมู่บ้านจึงมี 2 ลักษณะ คือ ผู้ที่จบการศึกษาระดับประถมศึกษาแล้วไม่ได้เรียนต่อในระบบโรงเรียน แต่สมัครเรียนกับการศึกษานอกโรงเรียนที่สามารถเปิดกลุ่มสอนในหมู่บ้านตามจำนวนที่มีผู้สมัครเรียนกับพวกที่จบประถมศึกษาแล้วเรียนต่อระดับมัธยมศึกษา ซึ่งส่วนมากจะเข้าไปเรียนต่อในตัวจังหวัด โดยเฉพาะหมู่ที่เดินทางได้สะดวก เช่น บางส่วนของหมู่ 1 ที่อยู่ติดตัวเมืองพ่อ – แม่ จะส่งลูกเรียนในตัวเมือง ตั้งแต่ระดับชั้นอนุบาลขึ้นไป สำหรับกลุ่มแกนนำหรือสมาชิก อบต. ของตำบลบางแก้วส่วนมากได้สมัครเรียนต่อกับการศึกษานอกโรงเรียนจนมีวุฒิทางการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนปลายไปหลายคน ในบางหมู่บ้าน

ตำบลบางแก้วมีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน จำนวน 4 แห่ง ศูนย์การเรียนชุมชน ซึ่งชาวบ้านเป็นผู้ดำเนินการจัดสร้างและจัดการดูแลกันเองจำนวน 1 แห่ง ศาลาเอนกประสงค์ซึ่งกำลังก่อสร้างอีก 1 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 3 ซึ่งทางตำบลต้องการให้เป็นสถานที่พบปะพูดคุย หรือประชุมของคนในตำบล และเนื่องจากตำบลบางแก้วมีเด็กเล็กที่ผู้ปกครองไม่สะดวกในการพาไปเรียนในเมือง หรือศูนย์เด็กเล็กที่ตำบลบางแก้วซึ่งเป็นตำบลใกล้เคียงและมีศูนย์เด็กเล็กของโรงเรียนดำเนินการชาวบ้านจึงรวมกลุ่มกันช่วยกันบริจาคทรัพย์ และขอสถานที่ของโรงเรียนบ้านบางบ่อจัดตั้งเป็นศูนย์เด็กก่อนเกณฑ์ขึ้น จำนวน 1 แห่ง โดยประสานงานและขอรับการสนับสนุนจากพัฒนาชุมชน อำเภอเมือง และเริ่มดำเนินการในปีการ พ.ศ. 2536 มีเด็กเข้ารับการดูแลจำนวนประมาณ 20 – 30 คน ต่อปี ยังมีศูนย์เด็กเล็กอีกแห่งตั้งอยู่ในโรงเรียนบ้านปากมาบหมู่ 4

การบริการพื้นฐาน

การสื่อสารของคนในตำบล หลายหมู่บ้านใช้หอกระจายข่าวเป็นศูนย์กลางส่งข่าวสาร คือ หมู่ 1, หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 8 และหมู่ 9

ในด้านการดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานของคนในหมู่บ้านเมื่อเจ็บป่วยเล็กน้อยจะไปรักษาที่สถานีอนามัย ซึ่งมีอยู่ 2 แห่ง ตั้งอยู่ที่หมู่ 4 และหมู่ 9 หรือบางครั้งเมื่อในหมู่บ้านมีงานเป็นการรวมกลุ่มชาวบ้าน เจ้าหน้าที่สถานีอนามัยและอาสาสมัครสาธารณสุขหมู่บ้าน (อสม.) ก็จะออกให้บริการพื้นฐานแก่ชาวบ้าน เช่น วัคซีนคั่น การให้บริการยาสามัญประจำบ้านต่าง ๆ แก่ประชาชนอยู่เสมอ และในแต่ละหมู่บ้านจะมี อสม. ทำหน้าที่ในด้านการสาธารณสุขขั้นพื้นฐานแก่ประชาชนในหมู่บ้านอีกทางเลือกหนึ่งของประชาชน

ศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชนที่มีอยู่ทุกหมู่บ้าน โดย อสม. ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพบาลเบื้องต้น หรือบางคนก็อาจไปรักษาที่สถานีอนามัย

รูปแบบการปกครอง

ตำบลบางแก้วมีรูปแบบการปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลทั้ง 10 หมู่บ้าน ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2538 รูปแบบการปกครองท้องถิ่นที่เดิมมีผู้นำหมู่บ้านที่ได้รับการแต่งตั้งตาม พรบ. ปกครองท้องถิ่น พ.ศ. 2457 ดังนี้

หมู่ที่ 1	บ้านบางแก้ว	นายมานิต นิลศรี	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 2	บ้านลัดดาทัน	นายวิศิษฐ์ สิงห์โตทอง	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 3	บ้านคลองกลาง	นายสมพร ศิริธรรม	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 4	บ้านลัดกะปิ	นายธานี กชสาร	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 5	บ้านบางบ่อ	นางวันเพ็ญ ลายศรี	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 6	บ้านโรงกุ้ง	นายสุเทพ ชมพูนุช	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 7	บ้านโรงพิน	นายประพันธ์ ชื่นจิตร	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 8	บ้านปากมาบ	นายบุญธรรม โชติประทุม	เป็นผู้ใหญ่บ้าน
หมู่ที่ 9	บ้านเขตเมือง	นายสุวิธ บัวสง่า	เป็นกำนัน
หมู่ที่ 10	บ้านบางบ่อ	นายเจริญ แสงเครือ	เป็นผู้ใหญ่บ้าน

บทที่ 4

องค์กรทางสังคมในตำบลบางแก้ว

องค์กรทางสังคมในตำบลบางแก้วเกิดขึ้นได้จากหลายสถานการณ์มีทั้งเกิดจากความจำเป็น เพื่อนำไปต่อรองของงบประมาณจากภาครัฐมาสนับสนุน มีทั้งเกิดจากส่วนราชการในอำเภอกระตุ้นให้เกิดการรวมตัวกันเป็นกลุ่ม มีทั้งเกิดจากความต้องการของประชาชนเพื่อแก้ไขปัญหาบางอย่าง และมีทั้งเพื่อให้มีองค์กรบริหารกิจกรรมของชาวบ้านเอง ซึ่งได้แก่

1. กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา

ชาวบ้านตำบลบางแก้ว ในหมู่ 5, หมู่ 8 และหมู่ 10 ซึ่งมีพื้นที่ติดต่อกัน ส่วนใหญ่จะมีอาชีพหลัก คือ การประมงน้ำตื้น ต่างก็มีเรือประมงขนาดเล็กออกไปทำประมงในบริเวณชายฝั่งใกล้เคียง สิ่งที่น่าจะมีความสำคัญต่อชาวประมงเหล่านี้ คือสถานที่ถ่ายเทสัตว์น้ำไปจำหน่าย และสถานที่เติมน้ำมันเชื้อเพลิง ดังนั้นท่าเทียบเรือจึงมีความจำเป็นอย่างมาก

จุดเริ่มต้นของการจัดตั้งกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา เกิดขึ้นจากในราว พ.ศ. 2530 – 2531 ชาวประมงดังกล่าวข้างต้นถูกจับกุมเนื่องจากทำการประมงผิดวิธีที่กำหนดไว้ในกฎหมายประมง กลุ่มชาวประมงจึงได้รวมตัวกันเจรจาต่อรองกับทางราชการมิให้เอาโทษกับชาวประมงเหล่านั้น ทั้งนี้โดยการนำของนางสาวบุญยืน ศิริธรรม และการเจรจาต่อรองก็เป็นผลสำเร็จ จากเหตุการณ์ดังกล่าวทำให้ชาวประมงได้บทเรียนที่สำคัญคือการใช้พลังกลุ่มต่อรองกับทางราชการ ประสานงานกับทางราชการ จะทำให้ได้ผลในเชิงบวกต่อกลุ่ม

สืบเนื่องจากปัญหาความต้องการท่าเทียบเรือดังกล่าวไว้ข้างต้นในเบื้องต้น ทำเทียบเรือถูกสร้างขึ้นในพื้นที่หมู่ 5 โดยได้รับการสนับสนุนการสร้างท่าเทียบเรือจากกรมประมง โดยกรมประมงมีเงื่อนไขว่าการจะให้การสนับสนุนงบประมาณสำหรับสร้างท่าเรือประมงในที่ใด ชาวประมงที่ต้องการใช้ท่าเทียบเรือจะต้องรวมกันจัดตั้งเป็นกลุ่มประมงเสียก่อนจึงจะได้รับการสนับสนุน แต่เนื่องจากท่าเทียบเรือที่สร้างขึ้นในพื้นที่หมู่ 5 นั้น ตั้งอยู่ในทำเลที่ไม่เหมาะสมมีผู้ไปใช้บริการน้อยท่าเทียบเรือ และกลุ่มประมงนั้นจึงไม่มีการเจริญเติบโตแต่อย่างใด ในขณะที่ชาวประมงในหมู่ 8 ก็มีความต้องการที่จะมีท่าเทียบเรือที่เหมาะสมเช่นกัน และจากบทเรียนที่ได้จากการใช้พลังกลุ่มต่อรองเรื่องการจับกุมชาวประมงจนบรรลุผลสำเร็จ ทำให้ชาวประมงในหมู่ 8 รวมตัวกันจัดตั้งเป็น “กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา” โดยการนำของนางสาวบุญยืน เช่นเดิม ในปี พ.ศ. 2531 มีสมาชิกประมาณ 70 คน ดำเนินการประสานงานกับหลายฝ่ายเพื่อให้มีการจัดสร้างท่าเทียบเรือในพื้นที่หมู่ 8 ดังนี้

- ประสานงานกับกรมประมงของงบประมาณสร้างท่าเทียบเรือ โดยได้รับแรงสนับสนุนจากผู้นำท้องถิ่นระดับจังหวัดคือนายเอนก สุขภูติ ซึ่งขณะนั้นเป็นนายกสมาคมประมงสมุทรสงครามจนเป็นผลสำเร็จ

- ประสานงานเพื่อให้ได้ที่ดินสำหรับปลูกสร้างท่าเทียบเรือ ซึ่งก็ได้รับคำแนะนำ และมอบที่ดินให้จากนายเอนก สุขภูติ เช่นกัน สำหรับที่ดินที่ได้รับมอบนี้มีเนื้อที่ 2 งาน 19 ตารางวา เป็นที่ดินของเอกชนที่นายเอนก สุขภูติ ช่วยประสานงานขอมาได้เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมกันของนายไพรินทร์ ลิ้มประเสริฐ , นายโชติ ทองเขาอ่อน , นายไพเราะ ชิประเสริฐ, นางพิมพ์พร สุขภูติ, นายสุพงษ์ ปัญญาสาคร, นายวีรพล พงศ์สถาพร, นางเนตรนภา ชัยลาภศรีศิริ และนายเสริมศักดิ์ พงศ์สถาพร

- นอกจากนี้ยังได้รับการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนจากกรมประมงจำนวนหนึ่ง โดยจัดสรรให้ในรูปของวัสดุอุปกรณ์การทำประมง เช่น อวน เป็นต้น กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาจึงบริหารจัดการเงินทุนหมุนเวียนดังกล่าว โดยการให้สมาชิกกู้ยืมในวงเงินคนละ 4,000 บาท โดยให้กู้ในรูปวัสดุอุปกรณ์การทำประมงแต่ต้องชำระคืนให้แก่กลุ่มในรูปตัวเงิน ภายใน 4 เดือน ซึ่งเงินจำนวนดังกล่าวกลุ่มได้นำไปใช้ให้เป็นประโยชน์แก่ สมาชิกกลุ่มต่อไป

หลังจากการจัดตั้งกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา และได้รับผลสำเร็จในการก่อสร้างท่าเทียบเรือแล้ว กิจกรรมที่สำคัญของกลุ่มก็คือการระดมทุนด้วยการออมแล้วนำทุนนั้นไปให้ความช่วยเหลือสมาชิกกลุ่มในเรื่องค่าครองชีพ

การออมเงินสมาชิกกลุ่มจะออมคนละอย่างน้อย 30 บาทต่อเดือน โดยให้ดอกเบี้ยร้อยละ 1 บาทต่อเดือน เพื่อเป็นกองทุนสำหรับการกู้ยืม การให้สมาชิกกู้เริ่มต้นจากระยะแรกเงินหุ้นยังมีน้อยไม่พอให้สมาชิกกู้จึงใช้วิธีการจับฉลากว่าใครจะได้กู้ในแต่ละเดือน จนกิจการของกลุ่มมั่นคงมีเงินหุ้นมากขึ้นจนสามารถให้สมาชิกกู้ยืมเงินได้ทุกคน ในขณะนี้สมาชิกประมาณ 80 คน การกู้สำหรับสมาชิกที่ออมเดือนละ 30 บาท จะกู้ได้ครั้งละไม่เกิน 4,000 บาท ถ้าออม 100 บาทต่อเดือน กู้ได้ตั้งแต่ 6,000 - 10,000 บาท การกู้ครั้งต่อไปจะทำได้เมื่อผ่านชำระหมดแล้ว การกู้จะเก็บดอกเบี้ยร้อยละ 150 บาท ต่อเดือน ผลต่างของดอกเบี้ยเงินกู้และเงินหุ้นจะหักเข้ากองทุนของกลุ่ม 50 สตางค์ เพื่อเป็นกองทุนในการช่วยเหลือสมาชิกและกิจการสาธารณะของหมู่บ้าน ขณะนี้บางกลุ่มได้รับทุนสนับสนุนเช่น กลุ่มต่อเรือจำลอง สนับสนุนการเล่นกีฬาเยาวชนหมู่บ้าน โดยคณะกรรมการเป็นผู้พิจารณา จากผลกำไรประจำปีการประชุมของคณะกรรมการจะประชุม 3 เดือนต่อครั้ง และประชุมใหญ่ปีละ 1 ครั้ง โดยมีสมาชิกเข้าร่วมประชุมด้วยเพื่อรับฟังสรุปผลงานใน 1 ปี และรับเงินปันผล คณะกรรมการบริหารกลุ่มประกอบด้วย

1. นางสาวบุญยืน	ศิริธรรม	ประธาน
2. นายสุวรรณ	มีประเสริฐ	รองประธาน
3. นางละออง	สาสนอำ	เลขาฯ และเหรัญญิก
4. นางเทียน	ณ ชันทอง	กรรมการ
5. นางเรียบ	ณ ชันทอง	กรรมการ

6 นายสาย	มีประเสริฐ	กรรมการ (เสียชีวิต)
7. นายอุทัย	มีประเสริฐ	กรรมการ

2. สหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด (สาขาน้ำปากมาบ)

สหกรณ์บางจะเกร็งจำกัด เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้ประกอบอาชีพประมงที่มีเขตพื้นที่ติดต่อกันระหว่างตำบลบางแก้ว ตำบลบางจะเกร็ง ตำบลแม่กลอง ตำบลนางตะเคียน และตำบลแหลมใหญ่ เนื่องจากในปี พ.ศ. 2524 เกิดวิกฤติขาดแคลนน้ำมันเชื้อเพลิง สหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด จึงถูกตั้งขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญแรกคือ ให้บริการน้ำมันเรือประมงในราคาถูกมีสำนักงานตั้งอยู่ในพื้นที่ตำบลบางจะเกร็งกิจการของสหกรณ์เจริญเติบโตขึ้นเรื่อยมา จนมาถึงช่วงปี พ.ศ. 2537 – 2539 เกิดปัญหาในเรื่องการบริหารจัดการ และความขัดแย้งในหมู่คณะกรรมการสหกรณ์ จนทำให้สหกรณ์เกิดภาวะขาดทุน ต้องปิดสำนักงานชั่วคราวแต่ก็ไม่มีกำหนดว่าจะเปิดได้เมื่อใด

นางสาวบุญยืน ศิริธรรม ซึ่งเป็นกรรมการคนหนึ่งของสหกรณ์ และมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับนายเส็ง ไก่ฟ้า ประธานคณะกรรมการสหกรณ์ (ผู้ก่อตั้ง) ในฐานะผู้ให้ความเคารพนับถือกัน เห็นว่าหากกิจการสหกรณ์ปิดลงก็เป็นที่น่าเสียดาย และจะทำให้สมาชิกเกิดความเดือดร้อนเนื่องจากไม่ได้รับบริการน้ำมันเชื้อเพลิงราคาถูก จึงได้ขอเปิดสาขาสหกรณ์ขึ้นใหม่ โดยใช้ท่าเทียบเรือของกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาเป็นสำนักงาน (ตั้งอยู่ในพื้นที่หมู่ 8 ตำบลบางแก้ว) และเปิดรับสมาชิกใหม่ ซึ่งสมาชิกของกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาได้สมัครเป็นสมาชิกสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด (สาขาน้ำปากมาบ) โดยสมาชิกสหกรณ์จะได้ประโยชน์หลักคือ ได้ใช้น้ำมันเชื้อเพลิงสำหรับเติมเรือประมงในราคาถูก นอกจากนี้สหกรณ์นี้ยังได้ทำธุรกิจอื่น เช่น การขายอุปกรณ์ประกอบอาชีพการประมงให้กับสมาชิก และชาวบ้านอื่นที่ไม่เป็นสมาชิกด้วย ปัจจุบันได้ให้บริการน้ำมันเชื้อเพลิงราคาถูกแก่สมาชิกสหกรณ์ และชาวประมงอื่นทั้งในตำบลบางแก้ว และตำบลบางจะเกร็ง และสมาชิกก็เพิ่มจำนวนขึ้นเรื่อย ๆ เพราะผู้ประกอบอาชีพประมงในตำบลบางแก้ว หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 4 และหมู่ 8 ได้สมัครเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์เพิ่มขึ้น

คณะกรรมการสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด ประกอบด้วย

1 นายเส็ง	ไก่ฟ้า	ประธาน (ผู้ก่อตั้งเริ่มต้น)
2 นายแสวง	ศิริธรรม	รองประธาน
3. นายจันทร์	ลำเภทอง	เหรัญญิก
4. นายพินิจ	ถนนมชาติ	กรรมการ เป็นผู้จัดการที่สาขาน้ำปากมาบ
5 นายโชติ	ทรงเพียง	กรรมการ
6 นายนิพนธ์	กิตติภากรกิตติ	กรรมการ
7 นางละออง	สาสนอำ	กรรมการ
8 นางสาว	ศิริธรรม	กรรมการ
9 นางสาวบุญยืน	ศิริธรรม	เลขานุการและผู้จัดการที่บ้านปากมาบ

3. กลุ่มเรือจำลอง

ด้วยนางสาวบุญยืน ศิริธรรม เลขานุการกลุ่มสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด และประธานกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา และการที่เป็นลูกชาวประมงเหมือนทุกคนในหมู่บ้าน จึงมองเห็นถึงปัญหาที่สมาชิกชาวประมงมีอยู่ คือ การทำประมงนั้นขึ้นอยู่กับดินฟ้าอากาศ น้ำขึ้นน้ำลง และเห็นว่าชาวประมงเวลาว่างค่อนข้างมาก และชอบเล่นการพนัน เท่าที่เห็นถ้าไม่ว่างจะไม่เล่น แต่ถ้าเล่นแล้วก็จะเล่นอยู่อย่างนั้น ไม่ค่อยจะยอมเลิกไม่มีใครที่จะไปเตือนได้ เพราะเป็นเงินส่วนตัวของเขาเล่นกันจนขายทุกอย่างที่มีอยู่จึงจะเห็นได้ว่าประมงพื้นบ้านขนาดเล็กไม่มีรวย นางสาวบุญยืน ในฐานะประธานกลุ่มประมงก็พยายามคิดหาวิธีที่จะทำให้พวกเขาใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์โดยลองอยู่หลายวิธี แต่ไม่สำเร็จเพราะรายได้ค่อนข้างน้อยสู่เล่นการพนันไม่ได้จนกระทั่ง นางสาวบุญยืน ได้ดูโทรทัศน์รายการหนึ่งที่ทำเรือจำลองใส่ขวด ก็มาคิดว่าชาวบ้านส่วนใหญ่เป็นชาวประมงอยู่กับเรือทุกวันน่าจะทำการต่อเรือนี้ได้ และมีโอกาสได้คุยกับสหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม (ขณะนั้น) ท่านถามว่าอยากจะทำอาชีพเสริมอะไรให้กับสมาชิกบ้าง นางสาวบุญยืน จึงเรียนท่านไปว่าอยากทำ เรือจำลองท่านชมว่าความคิดนี้ดีมาก และจะช่วยประสานงานให้ จากนั้นสหกรณ์อำเภอขณะนั้น คือนายโสภณ เสาวทองหยุ่น ก็มาประสานงาน และได้รับงบประมาณจัดสรรมาให้ ดำเนินการจึงได้ประสานกับอาจารย์ที่อยู่เรือจิว หมู่บ้านบัวขาว ชื่อนายกมล แต่ต้องหาสมาชิกให้ได้ 15 คน ตามที่กรมการศึกษานอกโรงเรียนกำหนดเกณฑ์ การรวมคนเพื่อสอนกลุ่มสนใจ และเกณฑ์การเบิกเงิน ซึ่งตรงนี้ถือเป็นเรื่องที่สำคัญมากสำหรับการรวมกลุ่มของชาวบ้าน เพราะการที่จะนำชาวบ้านหรือชาวประมงที่มีรายได้เกือบทุกวันให้ไปเรียนทำเรือจำลองใช้เวลาเรียน 15 วัน โดยต้องไปค้างทั้ง 15 วันนั้นไม่ใช่เรื่องง่าย ต้องใช้ความสามารถเฉพาะตัวพูดเกลี้ยกล่อมชาวบ้านจนยอม 13 คน และมีท่านสหกรณ์อำเภอ 1 คน สหกรณ์จังหวัด 1 คน ถึงได้ครบ 15 คน แล้วได้นำสมาชิกเหล่านี้ไปเรียนการต่อเรือจิวที่เรือที่สมาชิกทำมาให้ให้นางสาวบุญยืน คุณละ 3 ลำ ทำให้นางสาวบุญยืน ปลื้มใจจนน้ำตาไหลไม่คิดว่าสมาชิกจะทำได้ และจากนั้นปัญหาที่ตามมามีมากมาย เช่น สถานที่ที่จะมาทำเป็นเรือจิว และเครื่องมือที่จะใช้ทำเรือจิวเป็นต้น ซึ่งสมาชิกทุกคนฝากความหวังไว้ที่นางสาวบุญยืน และการที่นางสาวบุญยืน เป็นกรรมการองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ตำบลบางแก้วคนหนึ่งจึงพยายามหาทางที่จะของบประมาณจาก อบต. มาสนับสนุนสมาชิกกลุ่มนี้ให้ โดยใช้วิธีการนำเรือจิวที่สมาชิกทำไปแสดงในที่ที่มีการประชุมทุกครั้ง และนำไปแสดงตามงานที่จังหวัดจัดขึ้นเสมอ จนมาสำเร็จที่ท่านผู้ว่าฯ สุรพล กาญจนจิตรรา เห็นผลงานและชื่นชอบมากและบอกท่าน อบต. บางแก้วว่าควรให้การสนับสนุนกลุ่มอาชีพกลุ่มนี้ ซึ่งท่านรับปากกับท่านผู้ว่าฯ ในเรื่องจะให้การสนับสนุนดังนั้นกลุ่มต่อเรือจิวจึงได้รับงบประมาณจาก อบต. บางแก้วจำนวน 60,000 บาท เพื่อซื้อเครื่องมือและไม้บางส่วน แต่เมื่อซื้อเครื่องมือมาแล้วก็ไม่มีสถานที่ที่จะต้องฝากเครื่องมือไว้ที่ อบต. บางแก้ว นานเป็นปีจนไม้ที่ใช้งบประมาณของ อบต. ซื้อมาเกือบ 20,000 บาท แจ้งและเสียใช้การไม่ได้ทั้งหมด นางสาวบุญยืนที่เป็นทั้งประธานกลุ่มและผู้เริ่มจึงเห็นว่า มีที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่ได้รับงบประมาณบางส่วนจากการศึกษานอกโรงเรียน และสมาคมประมงสมุทรสงครามรวมกับงบที่นางสาว

บุญยืน หามาได้สำหรับจ่ายเป็นค่าวิทยากรนำมาสร้าง แต่เนื่องจากที่อ่านหนังสือเล่มมากไม่สามารถใช้เก็บเครื่องมือเหล่านั้นได้ จำเป็นต้องนำเครื่องมือขึ้นไปฝากเก็บไว้ที่ อบต. บางแก้วอีก ในที่สุดกำนันสุวิทย์ บัวสง่า ยอมให้ใช้ค่าน้ำประปาของหมู่บ้านนำมาซ่อมแซมที่อ่านหนังสือให้เป็นอยู่ต่อเรือจิวจนทุกวันนี้ เป็นเงินจำนวน 58,000 บาท และสหกรณ์อำเภอ ได้นำอาจารย์จากจังหวัดพิษณุโลก มาสอนการต่อเรือจิวเพิ่มเติมให้กับสมาชิกกลุ่มอีก และศึกษานอกโรงเรียน จัดสรรงบประมาณให้เปิดสอนกลุ่มสนใจเรียน การทำเรือดั่งเกให้กับสมาชิกกลุ่มต่อเรือจิวเพิ่มอีก เมื่อมีสถานที่ทำเรือจิวและเครื่องมือแล้ว ปัญหาที่ตามมาอีกคือตลาด เพราะเมื่อทำเรือจิวออกมาแล้วไม่มีตลาดส่ง ดังนั้นนางสาวบุญยืนใช้วิธีการนำผลงานที่สมาชิกผลิตไปแสดงในที่ต่าง ๆ จนมีคนรู้จักและรู้ว่าเมื่อต่อเรือจิวที่บ้านปากมาบนี้ นอกจากนี้สหกรณ์ อำเภอคนปัจจุบันได้สนับสนุนให้สมาชิกเรียนการทำเรือเพิ่มเติม โดยสมาชิกกลุ่มมีความต้องการที่จะเรียนการทำเรือไฟเบอร์กลาส แต่มีข้อแม้ว่าผู้ที่เรียนได้ต้องเป็นสมาชิกของสหกรณ์ก่อน จึงมีชาวบ้านขอเข้าเป็นสมาชิกของสหกรณ์บางจะเกร็งจำกัด เมื่อผู้ต่อเรือมากปัญหาที่ตามมา เช่นการที่จะเตรียมเรือจำนวนมากเพื่อนำไปจำหน่ายก็ต้องใช้ทุนเป็นจำนวนมากเช่นกัน นางสาวบุญยืนซึ่งเป็นกรรมการสมาคมประมงสมุทรสงคราม ได้นำเรื่องนี้ไปปรึกษาคณะกรรมการสมาคมฯ และคณะกรรมการขอมอบทุนเงินจำนวน 50,000 บาท ให้ยืมเงินไปเป็นทุนโดยไม่เสียดอกเบี้ย และสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งให้ยืมเงิน 10,000 บาท รวมเป็นเงิน 60,000 บาท แต่ก็ยังไม่พอเพราะต้องนำเงินไปจัดซื้อวัสดุ อุปกรณ์เพิ่มอีกมาก แต่นางสาวบุญยืน ก็พยายามหาจนได้ไม่ว่าจะเป็นเงินของตัวเองหรือยืมพี่น้องก็ทำเพื่อการไปจ้างหน้าของกลุ่ม และวันที่ได้นำผลผลิตไปแสดงที่ศูนย์ประชุมแห่งชาติสิริกิติ์ได้ผลเกินคาดหมาย เพราะถึงจะจำหน่ายสินค้าที่ผลิตไม่หมด แต่ตลาดจำหน่ายสินค้ากว้างขึ้นเรื่อย ๆ สมาชิกกลุ่มมีรายได้จากการจำหน่ายเรือมากขึ้น จนมีความจำเป็นต้องขยายสถานที่ต่อเรือเพราะสถานที่เดิมคับแคบ และมีผู้สนใจที่จะระบายออกลำบากทำให้ผู้ต่อเรือทำงานได้ลำบากและทำได้ครั้งละน้อยคน ทางกลุ่มจึงได้เขียนโครงการขอรับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนทางสังคม (SIF) ของธนาคารออมสิน และได้รับการพิจารณาอนุมัติเป็นรายแรกของจังหวัดสมุทรสงคราม ขณะนี้ได้รับเงินงวดแรกและกำลังดำเนินการสร้างอาคารต่อเรือขยายจากอู่ต่อเรือเดิม

รายชื่อคณะกรรมการกลุ่ม

1 นางสาวบุญยืน	ศิริธรรม	ประธานกลุ่ม
2 นายสาย	ประเสริฐ	รองประธานฯ (เสียชีวิต)
3 นางละออง	สาสนอ้า	เหรัญญิก/ เลขานุการ
4 นายสุวรรณ	มีประเสริฐ	กรรมการ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)
5 นายจักรี	มีประเสริฐ	กรรมการ (ช่างฝีมือหนึ่งของอู่ทอง)
6 นายอุทัย	มีประเสริฐ	กรรมการ (ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน)
7 นายเทียม	นาคขันทอง	กรรมการ (ประธานกลุ่มสตรีหมู่บ้าน)

รายชื่อสมาชิกของกลุ่ม

1 นายสมเจตน์	มีประเสริฐ
2 นางละเอียด	นพแก้ว
3. ค ช นิรุต	ไตรภณ
4 นายน้อย	นพแก้ว
5 นางสาวสุนีย์	บุญคล้าย
6 นางสาวอ้อยทิพย์	สาสนอ้า
7 นายบรรจบ	มีประเสริฐ
8 นายเกชา	มีประเสริฐ
9 นายธนู	บุญคล้าย
10 นางจำเนียร	จอมขวัญ
11 ค.ช พลากร	มีประเสริฐ
12 นางสาวระยอง	ศิริธรรม
15. ค ช นครินทร์	มีประเสริฐ
16 นายเรวัต	นพแก้ว
17. นายเป็นหนึ่ง	มีประเสริฐ
18 นายนิค	บุญครอง
19 นางสาวพุง	ศิริธรรม
20 นายวินัย	สาสนอ้า
21 นายไพรัช	ไตรภณ
22 นายวิเชียร	ศิริธรรม
23 นายกุหลาบ	มีประเสริฐ
24 นางสาวจรัสศรี	มีประเสริฐ
25 นายโสธร	ไตรภณ
26 นางสาวเบญจวรรณ	คชสาร
27 นางสาวนิตยา	พูลทัญญาติ
28 นางสาวสุนีย์	บุญคล้าย

4. สหกรณ์การเกษตรนาเกลือสมุทรสงคราม

เนื่องจากปัญหาราคาเกลือตกต่ำในช่วงต้นปี พ.ศ. 2535 นายมนุชญ์ วัฒนโกเมร ผู้ว่าราชการจังหวัดในขณะนั้นได้หาทางช่วยเหลือผู้ประกอบการอาชีพทำนาเกลือโดยริเริ่มให้มีการจัดตั้งสหกรณ์การเกษตร

นาเกลือ โดยมีนายพลเทพ คงตระกูล และผู้ใหญ่บ้านในตำบลบางแก้วบางคนร่วมกันชักชวนผู้ประกอบการอาชีพทำนาเกลือเข้าเป็นสมาชิกสหกรณ์ และได้จดทะเบียนเมื่อวันที่ 25 กุมภาพันธ์ 2535 ปัจจุบันมีสมาชิก 139 คน กระจายอยู่ใน 2 ตำบล คือ ตำบลลาดใหญ่ และในหมู่ 1, หมู่ 5, หมู่ 7 และหมู่ 9 ของตำบลบางแก้ว ปัญหาที่สำคัญที่พบขณะนี้คือ ผลผลิตเกลือล้นตลาดทำให้ราคาเกลือตกต่ำ แต่ก็ยังไม่สามารถแก้ปัญหาอะไรได้คณะกรรมการสหกรณ์ได้แก่

1 นายพลเทพ	คงตระกูล	ประธานกรรมการ
2 นายนิคม	จันทร์จำ	รองประธานกรรมการ
3 นายประยูร	ศักดิ์สิทธิ์	กรรมการและเหรัญญิก
4 นายประพันธ์	ชื่นจิต	กรรมการและเลขานุการ

5. กลุ่มเพาะเลี้ยงตะพาบน้ำ

กลุ่มเพาะเลี้ยงตะพาบน้ำมีจุดเริ่มต้นจากนางประกอบ สบายแท้ มีความสนใจในการเลี้ยง เนื่องจากได้ดูจากรายการโทรทัศน์รายการหนึ่งประกอบกับนางประกอบมีเพื่อนซึ่งเลี้ยงตะพาบน้ำอยู่ที่จังหวัดระยอง จึงได้ไปศึกษาด้วยตนเอง ซึ่งในระยะแรกได้ผลดีมากทั้งด้านราคาและผลผลิต เพื่อนบ้านจึงมาขอคำแนะนำจากนางประกอบก็ได้รับคำแนะนำอย่างดี แต่ก็มีผู้ทำการเลี้ยงอย่างจริงจังเพียง 7 ครอบครัว (ในตำบลบางแก้ว) ทั้งนี้เพราะการลงทุนค่อนข้างสูงประกอบกับในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำในปัจจุบันทำให้ราคาขายตะพาบน้ำไม่ค่อยดีนัก ผู้เพาะเลี้ยงตะพาบน้ำจะได้กำไรไม่มากนัก เมื่อเปรียบเทียบกับขณะที่นางประกอบเริ่มเลี้ยง

การรวมตัวเป็นกลุ่มเกิดขึ้นจากมีความต้องการของงบประมาณลงทุนจากทางราชการจากโครงการเศรษฐกิจพอเพียง ซึ่งเป็นเงินในงบพัฒนาอาชีพจากกรมการพัฒนาชุมชนผ่านทางองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว โดยองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้วได้ให้กลุ่มกู้ไปลงทุนเป็นเงิน 300,000 บาท เมื่อกลุ่มนำไปลงทุน และขายผลผลิตได้แล้วจะต้องนำเงินทุนมาคืนให้องค์การบริหารส่วนตำบลปีละ 60,000 บาท เป็นเวลา 5 ปี เงินที่องค์การบริหารส่วนตำบลได้รับคืนก็จะนำไปเป็นทุนหมุนเวียนในลักษณะเดียวกัน ให้กับกลุ่มอาชีพอื่น ๆ ต่อไป

กลุ่มเพาะเลี้ยงตะพาบน้ำนี้ไม่มีการจัดองค์กรอย่างเป็นทางการเพียงแต่รวมตัวกันอย่างหลวม ๆ โดยมีนางประกอบ สบายแท้ เป็นผู้นำกลุ่มด้วยความยอมรับจากสมาชิกคนอื่น ๆ เท่านั้น

6. กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ

ชายฝั่งทะเลของตำบลบางแก้วติดไปถึงตำบลบางจะเกร็งเป็นพื้นที่สันดอนปากอ่าวแม่น้ำแม่กลองมีอาณาบริเวณกว้างขวางมาก หน้าน้ำลดสันดอนนี้จะยาวไกลสุดลูกหูลูกตา เป็นพื้นที่ทำมาหากินของชาวบ้านทั้ง 2 ตำบล คือการจับหอยหลอดมาขาย และเป็นอาหาร เดิมชาวบ้านมีวิธีการจับหอยหลอดด้วยวิธีการดั้งเดิมคือ ใช้ไม้ไผ่เหลาเล็ก ๆ จิ้มปูนขาวแหล่ลงไปในรูของหอยหลอดลึกประมาณ 2 นิ้ว เมื่อหอยหลอด

โค่นปูนขาวจะคันตั้งออกจากภูเข้านอนหน้าดิน ชาวบ้านก็จะจับไปขาย ซึ่งการจับด้วยวิธีนี้จะทำให้จับได้เฉพาะหอยที่โตเต็มที่แล้วเท่านั้น ต่อมาหอยหลอดได้รับความนิยมเพราะมีรสชาติประกอบกับการแปรรูปเป็นหอยแห้ง หอยหวาน และมีร้านอาหารเกิดขึ้นมากมายเพื่อบริการนักท่องเที่ยว ความต้องการ หอยหลอดจึงเพิ่มปริมาณขึ้นมาก ชาวบ้านบางคนรวมทั้งคนภายนอก จึงใช้วิธีการจับหอยให้ได้ปริมาณมาก ๆ โดยใช้เวลาน้อยคือใช้น้ำปูนขาวราดไปบนพื้นทรายทำให้หอยที่ถูกราดน้ำปูนขาวทั้งตัวเล็ก ตัวใหญ่ รวมทั้งลูกหอยตายทั้งหมด ไม่มีเหลือรอดไปวางไข่ขยายพันธุ์ได้ เหตุการณ์เช่นนี้เกิดขึ้นจนทำให้ปริมาณหอยหลอดลดลงอย่างมาก ซึ่งหากปล่อยให้เป็นเช่นนี้ต่อไปจะทำให้หอยหลอดสูญพันธุ์ไปอย่างแน่นอน ในระยะแรกเมื่อชาวบ้านที่มีความรับผิดชอบต่อสภาพแวดล้อมพบเห็นก็จะแจ้งให้เจ้าหน้าที่จับและปรับตามกฎหมายหรือว่ากล่าวตักเตือนกันเอง แต่ก็ไม่ได้ผล การราดปูนขาวยังมีการกระทำอย่างต่อเนื่อง

กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำเริ่มเกิดขึ้นจากการรวมตัวกันของชาวบ้านเอง โดยมีนางสาวบุญยืน ศิริธรรม เป็นแกนนำและได้ดำเนินการตั้งที่กล่าวไว้ข้างต้นแต่ก็ไม่ได้ผลเช่นเดิม ดังนั้นหน่วยงานราชการคือ ประมงอำเภอเมืองได้ดำเนินการให้มีการจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำอย่างเป็นทางการ โดยมีกิจกรรมหลักคือการออกลาดตระเวนในพื้นที่ดอนหอยหลอด เพื่อให้คนที่จะมาราดปูนขาว เกิดความเกรงกลัว เพราะมีคนคอยดูแลตรวจสอบ ส่วนกิจกรรมอื่น ๆ ได้แก่ การดำเนินการจับกุมอย่างจริงจัง และการจัดเวทีเรียนรู้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นยังไม่มีดำเนินการอย่างเป็นระบบ ขณะนี้ได้มีความเคลื่อนไหวของทางราชการคือ จัดการอบรมชาวบ้านเพื่อให้ความรู้ในเรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งและกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ก็ได้มีการจัดทำแผนดำเนินการอย่างต่อเนื่อง ขณะนี้มีสมาชิกกลุ่มประมาณ 20 คน โดยมีคณะกรรมการกลุ่มดังนี้

1 นายสน	นาคขันทอง	ประธานกลุ่ม
2 นายสุวรรณ	มีประเสริฐ	รองประธาน
3. นางสาวบุญยืน	ศิริธรรม	กรรมการ
4 นายสาย	มีประเสริฐ	กรรมการ
5 อาสาสมัครอีก 4 ท่าน		กรรมการ

7. กลุ่มแม่บ้าน

กลุ่มแม่บ้านเกิดขึ้นจากการแนะนำของพัฒนาการประจำตำบล ซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐให้มีการรวมตัวของสตรีในแต่ละหมู่บ้านตั้งเป็นองค์กรเรียกว่ากลุ่มสตรีระดับหมู่บ้านมีคณะกรรมการบริหารกลุ่มเรียกว่าคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับหมู่บ้าน (กพสม) ส่วนในระดับตำบลจะมีการส่งตัวแทนของแต่ละหมู่บ้านจัดตั้งเป็นคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล (กพสด) สำหรับกลุ่มแม่บ้านที่เกิดจากการแนะนำของพัฒนาการประจำตำบล จะมีบทบาทในเรื่องของการพัฒนาตนเองครอบครัว และสังคม แต่กิจกรรมที่ดำเนินการมาส่วนใหญ่จะเป็นเรื่องของการพัฒนาอาชีพเสริม ได้แก่ การทำขนม การทำดอกไม้จันทน์ การทำยา

สระผม เป็นต้น โดยได้รับการอบรมจากการสนับสนุนของการศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดวิทยาการให้ เมื่อได้ผลผลิตจะนำไปแสดงและจำหน่ายในงานต่าง ๆ ทั้งอำเภอและจังหวัด

กลุ่มแม่บ้านอีกส่วนหนึ่งเกิดจากการแนะนำของเจ้าหน้าที่เกษตรตำบล และเจ้าหน้าที่เคหะการเกษตรให้มีการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์หลักคือ การประกอบอาชีพการเกษตร และแปรรูปผลิตผลจากการเกษตรเป็นหลักแต่เป็นที่น่าสนใจคือ สมาชิกของกลุ่มแม่บ้านทั้ง 2 ลักษณะดังกล่าว ส่วนใหญ่จะเป็นคน ๆ เดียวกัน

8. กลุ่มผู้ใช้น้ำ

พื้นที่ตำบลบางแก้วเป็นพื้นที่ที่แหล่งน้ำธรรมชาติส่วนใหญ่เป็นน้ำเต็ม และน้ำกร่อย ดังนั้นจึงตกอยู่ในสภาพขาดแคลนน้ำเพื่อการอุปโภค และบริโภคเป็นอย่างมาก ระบบประปาหมู่บ้านจึงเป็นสิ่งจำเป็นที่ชาวบ้านต้องการเป็นอย่างมาก จึงได้มีการร้องขอจากชาวบ้านไปยังหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่มีงบประมาณสนับสนุนในเรื่องการขุดเจาะบ่อบาดาล และระบบถังจ่ายน้ำ หน่วยงานดังกล่าวได้แก่ กรมโยธาธิการ กรมอนามัย และรวมถึงองค์การบริหารส่วนตำบล

สิ่งที่เกิดขึ้นพร้อมกับระบบประปาหมู่บ้าน ก็คือกลุ่มผู้ใช้น้ำทั้งนี้เพราะเมื่อหน่วยงานราชการขุดเจาะบ่อบาดาลและสร้างหอดังจ่ายน้ำให้แล้ว การต่อท่อเมน ท่อย่อย และการติดตั้งมิเตอร์เป็นความรับผิดชอบของชาวบ้านที่ได้ประโยชน์ ตลอดจนการบำรุงรักษาดูแลหอดัง เครื่องสูบน้ำ และค่าใช้จ่ายในเรื่องกระแสไฟฟ้าก็ต้องเป็นภาระของผู้ได้รับประโยชน์จากการใช้น้ำนั้น กลุ่มผู้ใช้น้ำในตำบลบางแก้วมีอยู่ 6 กลุ่ม ได้แก่ กลุ่มหมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 4, หมู่ 6, หมู่ 7 และหมู่ 8 ในแต่ละกลุ่มสมาชิกจะประกอบด้วยผู้ใช้ระบบประปาหมู่บ้านของกลุ่มนั้น ๆ และแต่ละกลุ่มจะจัดตั้งคณะกรรมการขึ้น คณะหนึ่งทำหน้าที่บริหารจัดการระบบประปาหมู่บ้านของตัวเองทั้งหมด เริ่มตั้งแต่การกำหนดกฎ กติกา ในการใช้น้ำ อัตราค่าใช้น้ำ การรับสมาชิกใหม่การบำรุงรักษาวัสดุอุปกรณ์ ตลอดจนมีอำนาจตัดสินใจในการนำเงินกองทุนน้ำประปาไปใช้ประโยชน์เพื่อกิจกรรมสาธารณะอื่น ๆ

ขณะนี้การบริหารจัดการกองทุนน้ำประปามี 2 ลักษณะคือ ลักษณะแรกเป็นการบริหารจัดการอย่างเอกเทศ คือกลุ่มผู้ใช้น้ำในหมู่ 7 จะบริหารกองทุนน้ำประปา โดยคณะกรรมการของกลุ่มผู้ใช้น้ำหมู่ 7 เอง โดยไม่ได้ร่วมกับกองทุนหมู่อื่น ๆ ลักษณะที่สองเป็นการบริหารจัดการกองทุนรวม กลุ่มผู้ใช้น้ำที่บริหารจัดการกองทุนน้ำประปาในลักษณะกองทุนรวม ได้แก่ กลุ่มผู้ใช้น้ำของหมู่ 2, หมู่ 3 หมู่ 4, หมู่ 6, และหมู่ 8 วิธีการก็คือแต่ละกลุ่มทำความเข้าใจตกลงกันว่าจะเก็บค่าน้ำเท่ากันหมดทุกกลุ่มจะขึ้นหรือลดค่าน้ำก็จะประชุมทำความเข้าใจตกลงร่วมกัน การจัดเก็บค่าน้ำของแต่ละกลุ่มจะจัดเก็บกันเองแล้วนำส่งให้เจ้าหน้าที่บัญชีขององค์การบริหารส่วนตำบลจัดทำบัญชีให้ กลุ่มผู้ใช้น้ำกลุ่มใดต้องการใช้เงินกองทุนไปใช้จ่ายก็ทำเรื่องเบิกไปใช้จ่ายตามความประสงค์ การนำกองทุนน้ำประปาไปใช้ในกิจกรรมอื่น ๆ จะต้องได้รับความเห็นชอบจากที่ประชุมเสียก่อน และได้เคยให้การสนับสนุนซื้ออุปกรณ์ให้กลุ่มต่อเรือจั่วมาแล้ว

9. กลุ่มเยาวชน

กลุ่มเยาวชน เกิดขึ้นจาก พัฒนาการประจำตำบลซึ่งเป็นเจ้าหน้าที่ของรัฐ เข้าไปรวมกลุ่มเยาวชนเพื่อทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อตัวเยาวชนเอง ครอบครัว และต่อชุมชนสมาชิกกลุ่มมีประมาณ 15 คน ได้รับการอบรมในเรื่องการทำกิจกรรมร่วมกัน ความสามัคคี ความรับผิดชอบต่อตนเอง ครอบครัว และสังคม รวมทั้งความรู้เรื่องการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และการประกอบอาชีพ หลังจากได้รับการอบรมแล้วจึงกลับมาทำกิจกรรมในชุมชนของตนเอง กิจกรรมที่ได้ทำมาแล้ว ได้แก่ การรวมกลุ่มกันเล่นกีฬา การรณรงค์ต่อต้านยาเสพติด ร่วมกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ต่างๆ ประธานกลุ่มเยาวชน ได้แก่ นายธนพล หวังระรื่น มีบุคลิกเป็นผู้นำจึงได้รับการส่งเสริมจากผู้นำชุมชนให้เข้ารับการคัดเลือกเป็นตัวแทนเยาวชนในโครงการแลกเปลี่ยนเยาวชน ไทย - สวีเดน เพื่อเผยแพร่วัฒนธรรมไทยและได้รับความรู้ด้านการประกอบอาชีพแผนใหม่ เป็นเวลา 7 เดือน

10. กลุ่มอาสาสมัครสุขภาพหมู่บ้าน (อสม.)

กลุ่ม อสม มีจุดกำเนิดจากนโยบายของกระทรวงสาธารณสุขที่จะให้มีผู้ที่ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพอนามัยของคนในหมู่บ้าน เจ้าหน้าที่อนามัยตำบลบางแก้ว จึงได้จัดแจงให้คนในหมู่บ้านที่อาสาสมัครเข้าเป็น อสม หมู่บ้านละ 5 คน (สถานีอนามัยของตำบลบางแก้ว มี 2 สถานี ตั้งอยู่หมู่ 4 เรียกสถานีอนามัยปากมาบและหมู่ 9 เรียกสถานีอนามัยบางแก้ว) จัดการอบรมแล้วปฏิบัติหน้าที่ในหมู่บ้านของตนเอง มีการจัดตั้งศูนย์สาธารณสุขมูลฐานชุมชน ตั้งกองทุนยา โดยระดมทุนจากคนในหมู่บ้าน แล้วจัดขายยาประเภทยาสามัญให้กับชาวบ้านที่เจ็บป่วยเล็ก ๆ น้อย ๆ อสม. จะทำหน้าที่ให้คำแนะนำในการรักษาพยาบาลเบื้องต้น ตรวจสุขภาพเด็ก หญิงมีครรภ์ และหลังคลอดดูแลป้องกันโรคติดต่อ สำรวจข้อมูลด้านสาธารณสุขและเจ็บป่วย

สถานีอนามัยบางแก้ว รับผิดชอบ อสม ในหมู่ 1, หมู่ 6, หมู่ 7, และหมู่ 9 ส่วนสถานีอนามัยปากมาบรับผิดชอบ อสม ในหมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 4, หมู่ 5 หมู่ 8, และหมู่ 10 อสม จะจัดตั้งชมรม อสม มีกิจกรรมจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็นกันทุก 3 เดือน (ชมรม อสม ตำบลบางแก้ว ประกอบด้วย อสม ในตำบลบางแก้วทั้งหมด) กลุ่มอสม. ที่อยู่ในความรับผิดชอบของสถานีอนามัยปากมาบจะมีความกระตือรือร้นในการปฏิบัติหน้าที่มากกว่า ได้มีการจัดเวทีแลกเปลี่ยนประสบการณ์และความคิดเห็น ภายในกลุ่มของตัวเองอยู่เป็นประจำอย่างน้อยเดือนละ 1 ครั้ง

11. ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กหมู่บ้าน

ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ตั้งอยู่ในโรงเรียนปากมาบ ซึ่งเป็นโรงเรียนระดับประถมศึกษา สปช มีคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็กบริหารกิจการร่วมกับโรงเรียน ศูนย์พัฒนาเด็กเล็กนี้เกิดขึ้น เนื่องจากนโยบายและหลักเกณฑ์ของ สปช. ที่ว่าหากโรงเรียนใดมีจำนวนนักเรียนน้อยกว่าเกณฑ์ที่ สปช. กำหนดโรงเรียนนั้นจะต้องถูกยุบ ดังที่เคยเกิดขึ้นแล้วกับโรงเรียนบ้านโรงกุ่ม (หมู่ 6) เพื่อไม่ให้เหตุการณ์นั้นเกิดขึ้นอีกที่ โรงเรียน

ปากมวบเพราะมีนักเรียนจำนวนน้อย ซึ่งถ้าโรงเรียนถูกยุบเด็ก ๆ ก็จะต้องเดินทางไปโรงเรียนที่อยู่ไกลบ้าน สร้างความลำบากให้กับเด็กและอาจเกิดอันตรายขณะเดินทางได้ ดังนั้นชาวบ้านจึงร่วมกับกลุ่มแม่บ้าน ผู้นำชุมชน และอบต.จึงปรึกษาหารือกันหาหนทางมิให้โรงเรียนปากมวบถูกยุบ ได้ข้อสรุปว่าหากจะไม่ให้โรงเรียนถูกยุบจะต้องเพิ่มจำนวนนักเรียนให้อยู่ในโรงเรียนในระดับที่ไม่ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ สปช. กำหนด จึงได้จัดให้มีศูนย์พัฒนาเด็กเล็กขึ้นในโรงเรียนปากมวบ และจัดตั้งคณะกรรมการพัฒนาเด็กเล็กทำหน้าที่บริหารจัดการร่วมกับโรงเรียน

12. กลุ่มสงเคราะห์ศพ

เริ่มต้นเกิดจากการรวมกลุ่มของชาวบ้านหมู่ 8 ช่วงปี พ.ศ. 2539 ที่ต้องการให้ความช่วยเหลือครอบครัวของคนตาย ที่ขาดแคลนทุนทรัพย์ในการซื้อโลงศพ และจัดงานตามประเพณี วิธีการคือประชุมสมาชิกของหมู่บ้าน ประกอบด้วยคณะกรรมการหมู่บ้าน อสม. ชาวบ้านซึ่งมักเป็นตัวแทน หรือแกนนำของกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน โดยมีนางสาวบุญยืน ศิริธรรม เป็นแกนนำ ได้ปรึกษากันถึงวิธีการจะช่วยเหลือเพื่อนบ้านในหมู่บ้านในเรื่องการทำศพ ที่ประชุมจึงมีข้อตกลงให้มีการช่วยเหลือกันเองของชาวบ้านที่สมัครใจ โดยตั้งกติกาว่าถ้ามีคนเสียชีวิตในบ้านใคร กลุ่มสมาชิกจะออกเงินกันครอบครัวละ 100 บาท แล้วรวบรวมให้กับครอบครัวของผู้ตายทั้งหมด โดยไม่เก็บไว้ แต่มีการทำบัญชีว่าเก็บจากใครบ้าง ซึ่งจะมีผู้ทำบัญชีอย่างโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ว่าได้เงินจากใคร มอบให้ครอบครัวผู้ตายจำนวนเท่าใด ผู้ทำบัญชีคือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน (นายสุวรรณ) การรวมสมาชิกแรกเริ่มได้ประมาณ 60 กว่าคน ปัจจุบันมีประมาณ 100 กว่าคน วิธีการนี้มีหลายหมู่บ้านได้นำไปดำเนินการในลักษณะเช่นเดียวกันนี้ ขณะนี้ถ้าได้ยินเสียงตามสายขึ้นเพลงเศร้า (พญาโศก) เป็นที่เข้าใจได้ว่าให้ครอบครัวเตรียมเงินไว้ได้เลยครั้งละ 100 บาท

กลุ่มนี้ไม่มีการจัดตั้งคณะกรรมการดำเนินการแต่อย่างใด แต่หากจะมีการตกลงตัดสินใจเรื่องที่เกี่ยวข้อง กลุ่มผู้นำก็จะประชุมร่วมกันตัดสินใจ และประกาศให้สมาชิกทราบ

บทที่ 5

ความเป็นประชาคมในตำบลบางแก้ว

ดังได้กำหนดกรอบแนวคิดการวิจัยไว้ว่าประชาคมเป็นปรากฏการณ์ที่องค์กรทางสังคม บุคคล หน่วยงานภาครัฐ หรือหน่วยเอกชน มีปฏิสัมพันธ์กันเป็นเครือข่าย อาณาบริเวณของประชาคม จึงเกิดขึ้น เล็กบ้าง ใหญ่บ้างแล้วแต่สถานการณ์หรือปรากฏการณ์นั้น ๆ กิจกรรมของประชาคมไม่จำเป็นต้องเกิดจาก องค์กรทางสังคมที่ทำอย่างเดียวกันมาเป็นเครือข่าย กิจกรรมหลักของแต่ละองค์กรอาจมีหลากหลาย แต่ใน ขณะเกิดประชาคมจะมีจุดมุ่งหวังเช่นเดียวกัน เพื่อให้เกิดความเข้าใจอย่างเป็นระบบ คณะผู้วิจัยได้อภิปราย สถานการณ์การเกิดประชาคมใน 4 มิติ ได้แก่

1. การร่วมแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพปรากฏการณ์ความเป็นประชาคม
2. การร่วมแก้ไขปัญหาการศึกษาและปัญหาทางสังคม ปรากฏการณ์ความเป็นประชาคม
3. การร่วมแก้ไขปัญหาสุขภาพอนามัยของชุมชนปรากฏการณ์ความเป็นประชาคมและ
4. การร่วมสร้างสาธารณประโยชน์และการร่วมแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชน กระบวนการที่ สะท้อนความเป็นประชาคม

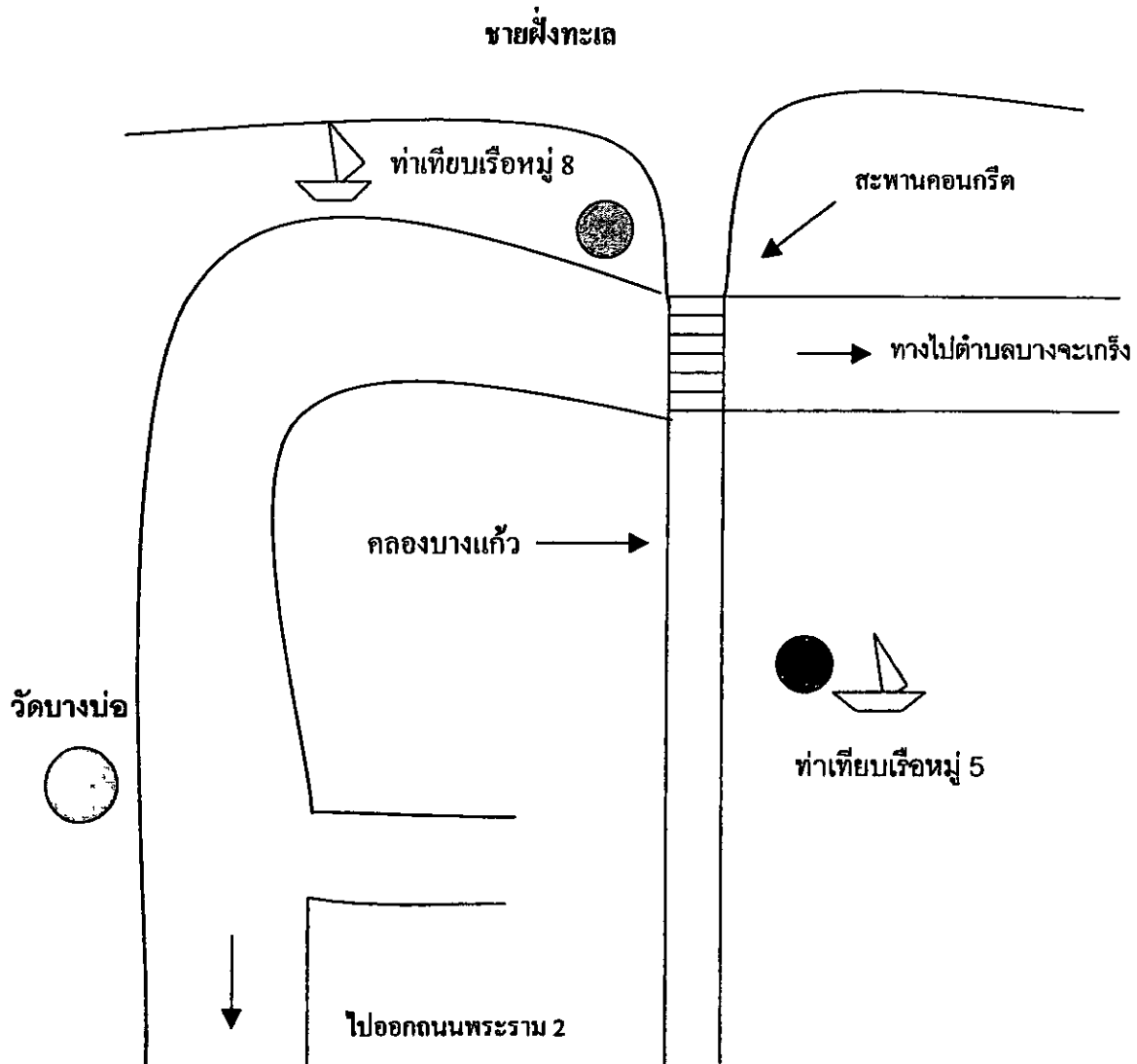
1. การร่วมแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพปรากฏการณ์ความเป็นประชาคม

พื้นที่ติดชายฝั่งทะเลอาชีพส่วนใหญ่ของชาวบ้านจึงเกี่ยวข้องกับทะเล ซึ่งได้แก่ การประมงน้ำตื้น ประมงน้ำจืด เพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่ง (หอยแครง, หอยแมลงภู่) บ่อเลี้ยงสัตว์น้ำเค็ม (กุ้ง, ปลา) การทำนาเกลือ เป็นต้น ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้ประกอบอาชีพดังกล่าวที่พบได้แก่ การขาดทำเทียบเรือที่เหมาะสม น้ำ มันเชื้อเพลิงซึ่งเป็นต้นทุนการผลิตขาดแคลนและราคาสูง ผลผลิตราคาตกต่ำ

1.1 การสร้างทำเทียบเรือหมู่ 8

ทำเทียบเรือที่เหมาะสมเป็นสิ่งจำเป็นมากสำหรับชาวประมงทั้งประมงน้ำตื้นและประมงน้ำลึก เพราะเป็นศูนย์รวมของกิจกรรมต่าง ๆ มากมาย ที่สำคัญคือ เป็นที่จอดเติมน้ำมันเชื้อเพลิง และเป็นที่ยกส่ง สัตว์น้ำที่จับได้ออกสู่ตลาด เดิมนั้นท่าเรือถูกสร้างขึ้นที่ หมู่ 5 ติดกับคลองบางแก้ว แต่สภาพของท่าเรือมี ความไม่เหมาะสมด้วยประการทั้งปวง ได้แก่ อยู่ลึกเข้าไปในคลองบางแก้วมาก ตอนน้ำลดเรือประมงส่วนใหญ่เข้าไปจอดไม่ได้และใช้เวลารอน้ำขึ้นนาน ประกอบกับคลองในบริเวณนั้นค่อนข้างแคบไม่สะดวก จึงมี ความพยายามที่จะสร้างทำเทียบเรือในหมู่ 8 ซึ่งอยู่ห่างจากชายฝั่งหรือปากคลองบางแก้ว มาไม่มากนัก

1.1.1 การหาทำเลสร้างท่าเทียบเรือ โปรดดูแผนที่ 1.1 ประกอบ

แผนที่ที่ 1.1 แสดงที่ตั้งท่าเทียบเรือหมู่ 8

ในการหาทำเลที่เหมาะสมเป็นกระบวนการที่ค่อนข้างสลับซับซ้อนพื้นที่ที่จัดสร้างท่าเทียบเรือในปัจจุบันตั้งอยู่ติดกับสะพานข้ามคลองบางแก้วในหมู่ 8 และอยู่ติดถนนเชื่อมต่อระหว่างถนนพระราม 2 ผ่านตำบลบางแก้ว ผ่านไปถึงตำบลบางจะเกร็งจนถึงคอนหอยหลอดซึ่งเป็นสถานที่ท่องเที่ยวที่มีชื่อเสียงเดิม สภาพถนนเป็นลูกรัง แต่ในปัจจุบันได้ปรับปรุงเป็นถนนลาดยางแอสฟัลต์แล้วทั้งสาย การได้มาซึ่งที่ดินที่สร้างท่าเทียบเรือนั้น สืบเนื่องมาจาก นางสาวบุญยืน ศิริธรรม ซึ่งเป็นคนในหมู่ 8 และมีความสนิทและได้รับความเชื่อถือไว้วางใจจากนายเอนก สุขภูติ ซึ่งเป็นนายกสมาคมประมงสมุทรสงครามได้นำปัญหาความต้องการของชาวบ้านไปปรึกษากับนายเอนก สุขภูติจึงได้รับคำแนะนำว่ามีพื้นที่ที่เหมาะสมตั้งอยู่ในบริเวณที่กล่าวมาแล้ว แต่เป็นกรรมสิทธิ์ร่วมของเอกชนหลายคน ได้แก่ นายไพรินทร์ ลิ้มประเสริฐ,

นายโชติ ทองเขาอ่อน, นายไพเราะ ชีประเสริฐ, นางพิมพ์พร สุขภูติ, นายสุพร ปัญญาสาคร, นายวีรพล พงศ์สถาพร, นางเนตรนภา ชัยลาภศิริศิริ, และนายเสริมศักดิ์ พงศ์สถาพร ซึ่งนายเอนก สุขภูติ ยังรับปากกับนางสาวบุญยืน ศิริธรรม ว่าจะประสานขอบริจาคจากเอกชนดังกล่าวให้ และก็เป็นผลสำเร็จได้รับบริจาคที่ดินเนื้อที่ 2 งาน 19 ตารางวา เป็นที่สำหรับสร้างท่าเทียบเรือ

สาเหตุสำคัญที่นายเอนก สุขภูติ ได้ให้ความเชื่อถือ และไว้วางใจนางสาวบุญยืน ศิริธรรม จนถึงกับให้คำแนะนำและช่วยเหลืออย่างเต็มที่และเต็มใจในกรณีดังกล่าวข้างต้น เนื่องมาจากลักษณะเฉพาะตัวของนางสาวบุญยืน ศิริธรรม เองเป็นคนพูดจาโผงผาง ตรงไปตรงมา เสียงดังฟังชัด ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของชาวประมง ประกอบกับนางสาวบุญยืน ศิริธรรม มีจิตใจรักความยุติธรรม เสียสละเพื่อส่วนรวมและมีความกล้าที่จะคัดค้านและต่อต้านโดยตรงหากได้พบเห็นสิ่งที่ไม่ถูกต้องนายเอนก สุขภูติ ได้พบกับนางสาวบุญยืน ศิริธรรม เมื่อครั้งที่เกิดกรณีชาวประมงโดนจับเนื่องจากทำผิดกฎหมายประมง (เคยเสนอไว้แล้วในบทที่ 4) นางสาวบุญยืน ศิริธรรมได้เป็นผู้นำชาวบ้านเจรจาดำเนินการกับเจ้าหน้าที่บ้านเมืองจนเป็นผลสำเร็จ นายเอนก ศิริธรรม ได้เห็นความเป็นผู้นำของนางสาวบุญยืน จึงได้ชักชวนให้เข้าเป็นกรรมการคนหนึ่ง of สมาคมประมงสมุทรสงคราม และนางสาวบุญยืน ศิริธรรม ได้แสดงคุณลักษณะความเป็นผู้นำให้นายเอนก สุขภูติเห็นอีกหลายครั้ง เช่น การร่วมเป็นตัวแทนเพื่อเรียกร้องให้รัฐบาลช่วยเหลือชาวประมงในภavn้ำมันขาดแคลน โดยได้เดินทางไปถึงทำเนียบรัฐบาลและก็ได้ผลสำเร็จรัฐบาลได้จัดโควตาน้ำมันราคาถูกให้กับชาวประมงเป็นการเฉพาะ โดยผ่านองค์กรชาวประมง เช่น สมาคม หรือสหกรณ์และนี่คือเหตุผลที่นายเอนก สุขภูติ ได้ให้ความไว้วางใจ และมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือ

1.1.2 การขอรับการสนับสนุนงบประมาณสร้างท่าเทียบเรือเป็นความพยายามของกลุ่มชาวประมงในหมู่ 8 จึงได้จัดตั้งกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาขึ้น เป็นองค์กรทางสังคมเพื่อต่อรองกับทางราชการในการรับการสนับสนุนงบประมาณซึ่งก็ได้รับการสนับสนุนและยังได้รับการสนับสนุนเงินทุนหมุนเวียนจำนวนหนึ่งเพื่อพัฒนาและส่งเสริมอาชีพของชาวประมงผู้เป็นสมาชิกกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาอีกด้วย ในการก่อสร้างท่าเทียบเรือก็ยังมีปัญหาที่ต้องแก้ไข กล่าวคือเงื่อนไขการใช้งบประมาณในการก่อสร้างของทางราชการต้องตั้งอยู่บนที่ของทางราชการเท่านั้น ดังนั้นกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาจึงยกที่ดินที่ได้รับบริจาคจากการช่วยเหลือของนายเอนก สุขภูติ ให้เป็นที่ราชพัสดุ จึงได้จัดสร้างท่าเทียบเรือได้สำเร็จ

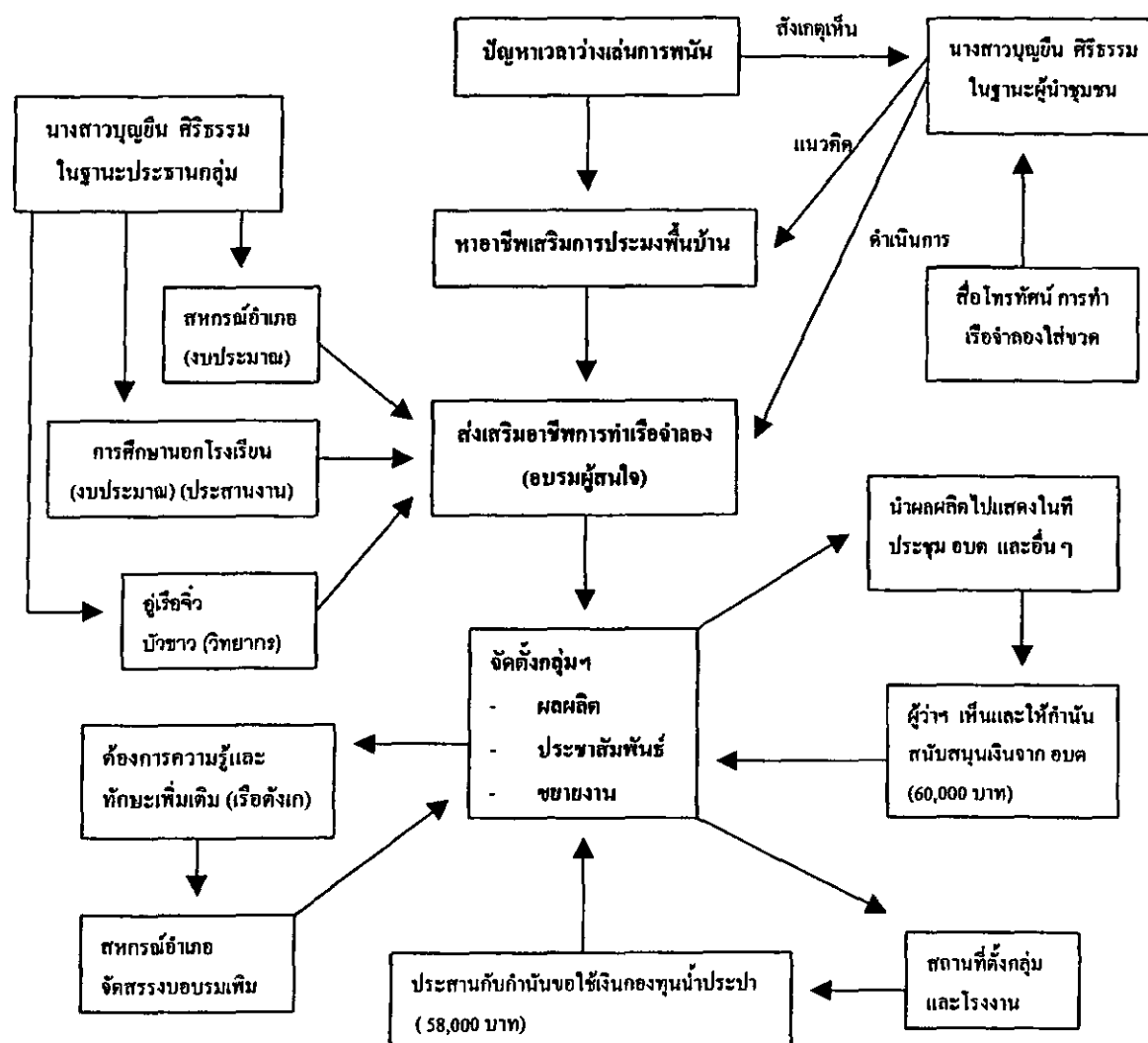
1.1.3 กิจกรรมของกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา มิได้หยุดอยู่ที่ตั้งกลุ่มขึ้นมาเพื่อเป็นข้ออ้างในการของบประมาณสร้างท่าเทียบเรือเท่านั้น กลุ่มยังมีกิจกรรมการอบรมทรัพยากรและให้รู้ไปใช้จ่ายในการประกอบอาชีพและชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีเงินทุนหมุนเวียนส่วนหนึ่ง จากกรมประมง (อภิปรายไปบ้างแล้วในบทที่ 4)

กรณีการสร้างท่าเทียบเรือหมู่ 8 ที่แสดงให้เห็นกระบวนการ บริหารจัดการของชุมชน การแสดงออกของผู้นำการมีปฏิสัมพันธ์กันของชุมชน ผู้นำและหน่วยงานของรัฐสะท้อนความเป็นประชาคมได้เป็นอย่างดี

ในเรื่องการแก้ไขปัญหาการประกอบอาชีพ (และจะได้อภิปรายอีกครั้งในแง่ของการร่วมสร้างสาธาณสมบัติในบทที่ 5 นี้ ข้อ 4.1 6 และแผนภูมิ 4 13 ประกอบด้วย)

1.2 กลุ่มต่อเรือจำลอง (เรือจั่ว)

ได้อภิปรายไปแล้วในบทที่ 4 ข้อ 3 ว่ากลุ่มต่อเรือจำลองหรือเรือจั่วนี้เกิดการริเริ่มของนางสาวบุญยืน ศิริธรรม ที่จะหาอาชีพเสริมให้กับชาวบ้านเพื่อแก้ไขปัญหาการเล่นการพนัน โดยมีหลายฝ่ายเข้ามาช่วยกัน ซึ่งจะไม่อภิปรายซ้ำโดยละเอียด แต่จะแสดงให้เห็นความเชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มองค์กรและหน่วยงานต่าง ๆ จากแผนภูมิที่ 1.1

แผนภูมิที่ 1.1 แสดงความเชื่อมโยงของปฏิสัมพันธ์ของกลุ่มองค์กรและหน่วยงานในการดำเนินงานส่งเสริมอาชีพต่อเรือจำลอง

จากแผนภูมิที่ 1.1 จะเห็นปรากฏการณ์ประชาคมได้อย่างชัดเจน กล่าวคือเกิดปัญหาการใช้เวลาว่างจากการประกอบอาชีพไปเล่นการพนันซึ่งหากปล่อยให้เป็นเช่นนี้ จะเกิดปัญหาสังคมตามมาอย่างแน่นอน และจะมีผลถึงการประกอบอาชีพด้วยโดยปรีชานางสาวบุญยืน ศิริธรรม ที่มีคุณลักษณะการเป็นผู้นำได้มองเห็นปัญหาประกอบกับเป็นผู้ใฝ่รู้จึงเห็นช่องทางการประกอบอาชีพเสริมจึงได้ริเริ่มจัดอบรมกลุ่มผู้สนใจโดยประสานกับ 4 ฝ่าย คือ

- รวบรวมกลุ่มผู้สนใจซึ่งก็คือชาวบ้านและเยาวชนในพื้นที่
- สหกรณ์อำเภอขอสนับสนุนงบประมาณจัดฝึกอบรม
- การศึกษานอกโรงเรียน ขอสนับสนุนงบประมาณและช่วยติดต่อวิทยากร
- วิทยากรจากอยู่เรือจิว หมู่บ้านบัวขาวจัดวิทยากรฝึกอบรม

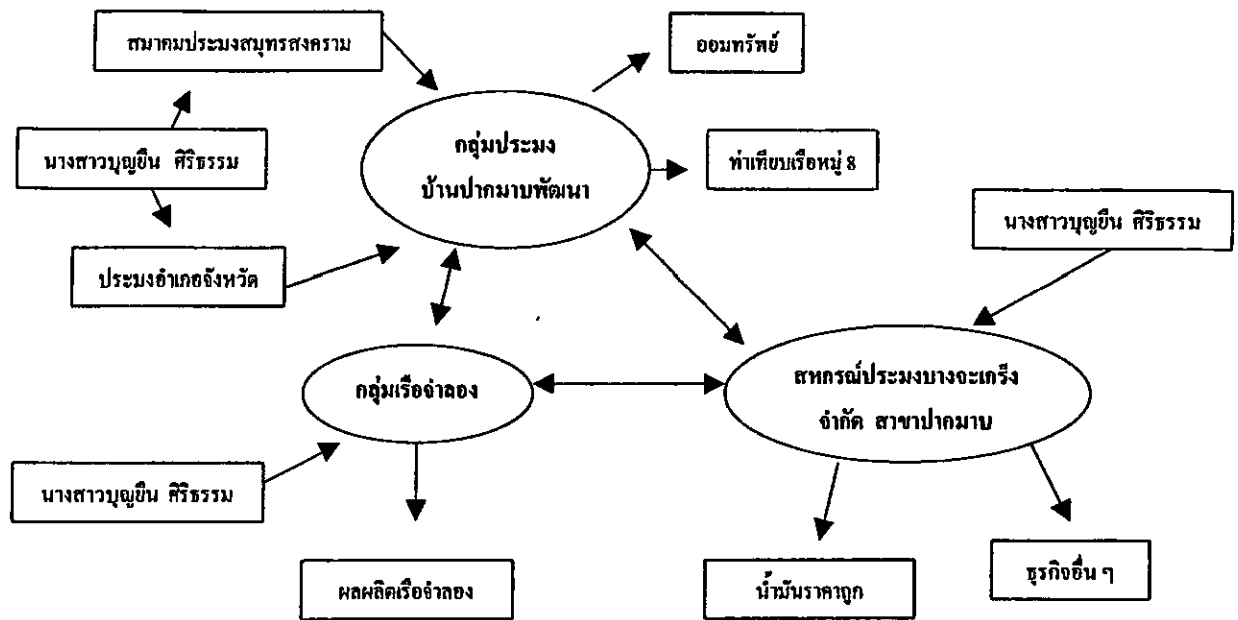
เมื่อฝึกอบรมจนมีความรู้สามารถต่อเรือจำลองได้แล้ว กลุ่มที่จัดตั้งขึ้น ยังเห็นว่ายังมีความต้องการอีก 4 ประการซึ่งได้แก่ วัสดุอุปกรณ์และเครื่องมือ สถานที่ตั้งกลุ่มและโรงงาน ความรู้และทักษะการต่อเรือจำลองอื่นเพิ่มเติม และการตลาด ซึ่งได้ทำการประสานขอการสนับสนุนให้กลุ่ม ได้มีความมั่นคงและดำเนินงานต่อไปได้โดย

- ประสานกับ อบต. ได้รับงบประมาณ ซื้อวัสดุ อุปกรณ์
- ประสานกับองค์กรผู้ใช้น้ำ และได้รับเงินสนับสนุนจากกองทุนน้ำประปา ปรับปรุงที่อ่านหนังสือเป็นที่ทำการกลุ่ม และเป็นโรงงาน
- ประสานกับสหกรณ์อำเภอหาวิทยากรมาฝึกอบรมเพิ่มเติม
- นำผลผลิตแสดงตามงานต่าง ๆ จนเป็นที่รู้จักและมีการขายผลผลิตได้ (ไม่ได้ใส่ไว้ในแผนภูมิ)

1.3 ดึงสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด มาเปิดสาขาปากมวบ

เนื่องจากการประกอบอาชีพการประมงน้ำตื้นหรืออาจเรียกว่า การประมงขนาดเล็ก ต้นทุนที่เป็นค่าใช้จ่ายส่วนหนึ่ง และอาจเรียกว่าเป็นสัดส่วนที่มากที่สุดก็ได้ คือ น้ำมันเชื้อเพลิง การที่นางสาวบุญยืน ศิริธรรม ซึ่งเป็นสมาชิกสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งอยู่แล้ว ได้ดัดแปลงกิจการสหกรณ์มาเปิดทำการที่หมู่ 8 เพื่อให้กลุ่มประมงบ้านปากมวบพัฒนาและชาวประมงอื่น ๆ ในพื้นที่ใกล้เคียงได้ใช้บริการน้ำมันเชื้อเพลิงราคาถูก ถือว่าเป็นการเชื่อมโยงเครือข่ายขององค์กรทางสังคม เพื่อประโยชน์ของสมาชิก ได้อย่างชาญฉลาด (รายละเอียดในการเชื่อมโยงอภิปรายไว้ใน บทที่ 4)

หากจะดูความเชื่อมโยงขององค์กรทางสังคม ซึ่งได้แก่กลุ่มประมงบ้านปากมวบพัฒนา สหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด (สาขาปากมวบ) และกลุ่มเรือจำลองแล้วสามารถแสดงให้เห็นได้จากแผนภูมิที่ 1.2

แผนภูมิ 1.2 แสดงความเชื่อมโยงขององค์กรทางสังคม 3 องค์กร โดยมีนางสาวบุญยืน ศิริธรรม เป็นคนกระตุ่นและเชื่อมประสาน

2. การร่วมแก้ไขปัญหาการศึกษาและปัญหาสังคม ปรากฏการณ์ความเป็นประชาคม

ถึงแม้ปัญหาทางการศึกษาและปัญหาด้านสังคมอื่น ๆ ในตำบลบางแก้วจะเห็นได้ไม่ค่อยชัดเจนนัก แต่ก็มีปรากฏการณ์บางอย่างที่แสดงถึงความประชาคมและมีผลต่อการแก้ปัญหาการศึกษาและปัญหาสังคมได้

2.1 กลยุทธ์ตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็กป้องกันการขูดโรงเรียนปากมาบ

ได้อภิปรายไปแล้วในบทที่ 4 ข้อ 11 ซึ่งในตัวเลขของมันก็ก็คือปรากฏการณ์ความเป็นประชาคมอยู่แล้ว

2.2 กรณีร่วมสร้างสาธารณประโยชน์เพื่อโรงเรียน

อภิปรายไว้ในข้อ 4.1.4 ซึ่งถือเป็นประชาคมแก้ไขปัญหาการศึกษาด้วย

3. ร่วมแก้ไขปัญหาสภาพอนามัยชุมชน ปรากฏการณ์ความเป็นประชาคมข

ปรากฏการณ์ความเป็นประชาคมที่แก้ไขปัญหาสภาพอนามัยของชุมชน สามารถดูได้จาก

3.1 การตั้งศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งมีวัตถุประสงค์ส่วนหนึ่งในการดูแลสุขภาพของลูกหลานของชาวบ้านเอง (อภิปรายไว้ในบทที่ 4 ข้อ 11)

3.2 กลุ่ม อสม พิจารณาได้จากความพยายามของกลุ่ม อสม ที่สังกัดอนามัยปากมาบจะมีการสัมภาษณ์ปรากฏว่าขาด อสม. คนใดไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้หรือมีความจำเป็นต้องออกจากหน้าที่ การหาคนมาแทนทำได้ง่ายมาก เพราะมีผู้ที่มิติดใจอาสาสมัครอยู่มาก

4. การร่วมสร้างสาธารณประโยชน์และการร่วมแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชน กระบวนการที่สะท้อนปรากฏการณ์ประชาคมในตำบลบางแก้ว

สิ่งที่เรียกว่าสาธารณประโยชน์ส่วนใหญ่ มักจะปรากฏต่อสายตาของบุคคลทั่วไปในรูปของวัตถุหรือสิ่งก่อสร้าง เช่น ถนน สะพาน ท่าเทียบเรือ เป็นต้น การมองภาพของสาธารณประโยชน์ในรูปแบบทางกายภาพ (Physical form or manifestation) เช่นนี้ ทำให้เราละเลยหรือมองข้าม กระบวนการทางสังคม – วัฒนธรรมของชุมชน (Communal Socio-cultural process) อันเป็นศักยภาพพื้นฐาน (Fundamental potentiality) ในการปรับตัว การเปลี่ยนแปลง หรือการพัฒนาไปอย่างน่าเสียดาย เพราะการเห็นแต่เพียงรูปแบบทางกายภาพ มักจะชักนำเราไปสู่การเห็นแต่เพียงมิติทางด้านเทคนิคและวิศวกรรม (Technie and engineering dimension) เท่านั้น ซึ่งบดบังการเข้าใจถึงพลวัตรของพลังสร้างสรรค์ทางสังคม (Dynamism of creative social energy) อันเป็นรากฐาน ซึ่งรองรับอยู่ กล่าวอีกนัยหนึ่ง แนวโน้มของการเห็นแต่เพียงผลผลิตที่เป็นรูปธรรม (Concrete product) มักจะละเลยคุณค่าของกระบวนการที่เป็นนามธรรม (Abstract process) อยู่เสมอ การทำความเข้าใจปรากฏการณ์ประชาคมพื้นที่ตำบลใด ๆ ก็ตาม จำเป็นต้องนำเอามิติเชิงนามธรรมและกระบวนการทางสังคมวัฒนธรรมของชุมชนที่มีลักษณะเป็นพลวัตรเข้ามาพิจารณาด้วยเสมอ

ในทำนองเดียวกันกับสาธารณะประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมหรือวัตถุ การแก้ไขปัญหาความขัดแย้งในชุมชนที่กระทบต่อประโยชน์ของสาธารณะมักจะถูกมองข้ามไปเช่นกัน ที่แยกว่านี่ก็คือ ความพยายามร่วม (mutual effort) ของหลายฝ่ายภายในชุมชนมักจะเป็นนามธรรมที่มองไม่เห็น เพราะไม่มีรูปธรรมปรากฏเป็นหลักฐาน ภายหลังจากที่ปัญหาดังกล่าวได้รับการแก้ไขแล้ว เหตุผลสำคัญในประเด็นนี้ก็คือ ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน และกระทบต่อประโยชน์ของสาธารณะมักเป็นไปในรูปของความตึงเครียด (Tension) ระหว่าง ประโยชน์ส่วนบุคคล (Personal interest) กับประโยชน์ของสาธารณะ (Public interest) ดังนั้นการร่วมแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในชุมชน จึงเป็นอีกสิ่งหนึ่งที่มักจะถูกมองข้ามและละเลยไป ในการศึกษาปรากฏการณ์ประชาคมในระดับตำบล

หัวข้อนี้เป็นความพยายามที่จะสะท้อนภาพปรากฏการณ์ประชาคมในตำบลบางแก้ว โดยเป็นมิติเชิงนามธรรมและกระบวนการทางสังคม – วัฒนธรรม ที่เป็นรากฐานของสาธารณะประโยชน์ อันเป็นรูปธรรมทางวัตถุและการร่วมกันแก้ไขปัญหาคความขัดแย้งภายในชุมชน โดยแบ่งเป็นประเด็นย่อย 2 ประเด็น คือ ปรากฏการณ์ประชาคมร่วมสร้างสาธารณประโยชน์และปรากฏการณ์ประชาคมร่วม แก้ไขปัญหาคความขัดแย้งในชุมชน

4.1 ปรากฏการณ์ประชาคมร่วมสร้างสาธารณประโยชน์

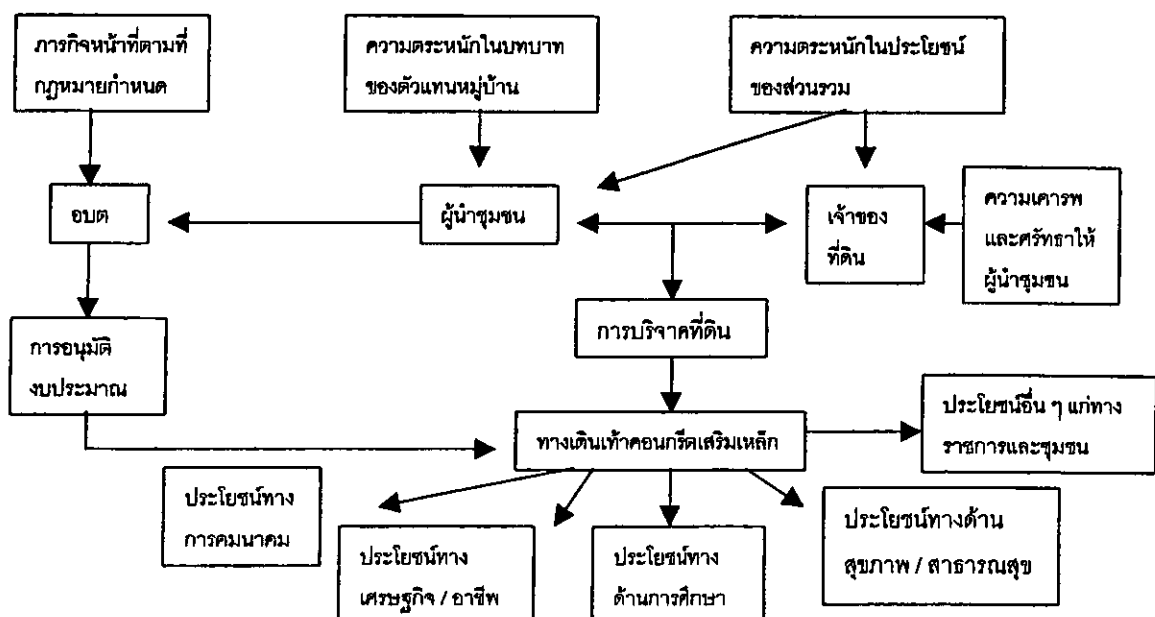
ในตำบลบางแก้วมีสาธารณประโยชน์ที่เป็นรูปธรรมทางวัตถุปรากฏอยู่ทั่วไปทั้งตำบล เพื่อสนองตอบต่อความต้องการ และความจำเป็นหลาย ๆ ด้านในการดำรงชีวิตและการทำมาหาเลี้ยงชีพของชาวตำบลบางแก้ว สาธารณประโยชน์เชิงรูปธรรมทางวัตถุเหล่านี้ เราหมายถึงเฉพาะสิ่งที่เป็นผลผลิตของการกระทำร่วมกัน (Product of mutual action) ของบุคคลหลายฝ่ายบนพื้นฐานของความพยายามร่วม (Cooperative effort) เพื่อประโยชน์ของส่วนรวม (Common interest) อันได้แก่ ทางเดินเท้า ถนน สะพาน โรงเรียน ระบบประปาหมู่บ้าน ท่าเทียบเรือ และสถานีอนามัย เราจะพิจารณากระบวนการประชาคมที่สะท้อนจากสาธารณประโยชน์ เหล่านี้ในรายละเอียดต่อไปนี้ทีละประเด็น

4.1.1 ทางเดินเท้า

เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของตำบลบางแก้ว เป็นพื้นที่ป่าชายเลน บริเวณริมทะเล จึงใช้ประโยชน์ในการทำนาเกลือ นากุ้งและการประมงอย่างอื่น ส่วนที่ยังเหลือเป็นป่าชายเลน (โกงกาง และแสม เป็นต้น) สามารถพบเห็นได้ทั่วไป บริเวณที่เป็นแหล่งที่อยู่ บางแห่งบางหมู่ก็ยังเป็นพื้นที่ป่าชายเลน บางหมู่ล้อมรอบด้วยบ่อเลี้ยงกุ้งหรือนาเกลือขณะที่บางหมู่เป็นพื้นราบ

4.1.2 ทางเดินเท้าขุดพื้นหมู่ 10

ทางเท้าที่ยกพื้นสูงขึ้นนั้นปรากฏว่าอยู่ที่หมู่ 10 เป็นทางเดินเท้าคอนกรีตเสริมเหล็ก สร้างด้วยงบประมาณขององค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้วได้รับบริจาคที่ดินเพื่อการก่อสร้างจากเจ้าของที่ดิน 7 ราย ผ่านผู้นำชุมชนที่ทำหน้าที่ประสานงาน และเป็นผู้ขอรับบริจาคเพื่อบริจาคเป็นสาธารณสมบัติ คือ นายสมบัติ หวังเจริญ อดีตสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว ชุดแรกที่มาจากการเลือกตั้งของหมู่ 10 เพื่อให้เห็นภาพรายละเอียดต่างๆ ของกระบวนการประชาคมที่นำไปสู่ผลผลิตรูปธรรมคือทางเดินเท้าคอนกรีตเสริมเหล็กเราสามารถแสดงองค์ประกอบต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นกระบวนการ ปรากฏในแผนภูมิที่ 4.1

แผนภูมิ 4.1 องค์ประกอบต่างๆ ในความพยายามเพื่อสร้างทางเท้าคอนกรีตเสริมเหล็กหมู่ 10

จากแผนภูมิ 4.1 เราจะพบว่า ทางเดินเท้าคอนกรีตเสริมเหล็กของหมู่ 10 ไม่ใช่เป็นเพียงผลผลิตทางด้านช่าง หรืองานวิศวกรรมดังที่มักจะมองเห็นกันทั่วไปจากภายนอกเท่านั้น แต่เกิดจากความเชื่อมโยงที่เหมาะสมระหว่างบุคคล กลุ่มบุคคล และองค์กรที่เกี่ยวข้อง คือ ผู้นำชุมชนที่เป็นตัวแทนของหมู่บ้านในการทำหน้าที่เป็นสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบล ชาวบ้านซึ่งเป็นเจ้าของที่ดิน ซึ่งทางเดินเท้าดังกล่าวจะต้องตัดผ่าน และองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว ซึ่งเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่น ตามหลักการกระจายอำนาจในระบอบประชาธิปไตย ความเชื่อมโยงของทั้ง 3 ฝ่ายนี้ มีพื้นฐานรองรับ หรือองค์ประกอบที่เป็นแรงผลักดันต่างกัน กล่าวคือ อบต.บางแก้ว มีภารกิจที่จะต้องปฏิบัติตามที่กฎหมายกำหนดไว้ ผู้นำชุมชนนั้นมีความตระหนักในประโยชน์ส่วนรวม และในภาระหน้าที่ของตัวแทนหมู่บ้าน ส่วนชาวบ้านซึ่งเห็นเจ้าของที่ดินเอง นอกจากมีความตระหนักในประโยชน์ของส่วนรวมแล้ว ยังมีองค์ประกอบทางด้านความรู้สึกที่มีต่อผู้นำชุมชน อันได้แก่ความเคารพ และศรัทธาด้วย ซึ่งหมายความว่า การบริจาคที่ดินแก่ประโยชน์ส่วนรวมนั้น มีองค์ประกอบว่าใครเป็นผู้มาติดต่อเพื่อขอให้บริจาคด้วย หากเจ้าของที่ดินไม่เชื่อมั่นในความซื่อสัตย์หรือความบริสุทธิ์ใจของผู้มาประสานงานก็จะไม่บริจาคให้ ผลจากความเชื่อมโยงขององค์ประกอบทั้งหมดที่กล่าวมาเป็นพื้นฐานที่นำไปสู่การอนุมัติงบประมาณของ อบต. บางแก้ว และการบริจาคที่ดินของชาวบ้าน 7 ราย และเกิดผลเป็นรูปธรรมสุดท้ายคือ ทางเดินเท้าคอนกรีตเสริมเหล็ก ซึ่งไม่เพียงแต่ให้ประโยชน์ทางการคมนาคมของชาวบ้านให้สะดวกเท่านั้น แต่ยังสนองประโยชน์ทางด้านเศรษฐกิจ/การอาชีพ ทางด้านการศึกษาทางด้านสุขภาพ/สาธารณสุข รวมทั้งประโยชน์อื่น ๆ แก่ทางราชการและแก่ชุมชนอีกด้วย

ในส่วนของข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับชาวบ้านที่บริจาคที่ดินให้แก่ส่วนรวมเพื่อการสร้างทางเดินเท้านี้ หากพิจารณาในรายละเอียดแล้วจะพบประเด็นที่น่าสนใจหลายประเด็น ซึ่งเชื่อมโยงกับปรากฏการณ์ประชามรร่วมสร้างสาธารณประโยชน์ ข้อมูลเกี่ยวกับชาวบ้านผู้บริจาคที่ดินปรากฏอยู่ในตารางที่ 4.1

ตารางที่ 4.1 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างทางเดินเท้าคอนกรีตเสริมเหล็ก หมู่ 10

ชื่อสกุล	อายุ (ปี)	ที่อยู่	จำนวนที่ดินที่บริจาค	วันที่บริจาค
1 นายสงวน แสงเครือ	65	ม 10 ต บางแก้ว	3 ม X 100 ม (300 ตร.ม/75 ตร ว)	11 เม ย 2541
2 นายเจริญ แสงเครือ	56	ม 10 ต บางแก้ว	3 ม X 180 ม (540 ตร.ม/135 ตร ว)	11 เม ย 2541
3 นายสมนึก ชุ่มเงา	50	ม 10 ต บางแก้ว	3 ม X 180 ม (540 ตร ม/135 ตร ว)	11 เม ย 2541
4 นางสมพิศ ประสงค์พันธ์	63	ม 2 ต บางแก้ว	3 ม X 25 ม (75 ตร ม/18 75 ตร ว)	25 เม ย 2541
5 นายสุเทพ ฉายศรี	44	ม 5 ต บางแก้ว	3 ม X 60 ม (180 ตร ม/45 ตร ว)	29 เม ย 2541
6 นางซ้อย บุญคล้าย	61	กทม	3 ม X 40 ม (120 ตร ม/30 ตร ว)	29 เม ย 2541
7 นางเนื่อง บุญคล้าย	50	ม 10 ต บางแก้ว	3 ม X 86 ม (258 ตร ม/64 5 ตร ว)	29 เม ย 2541

ที่มา องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว

จากข้อมูลที่ปรากฏในตารางที่ 4.1 สิ่งที่น่าสนใจประการหนึ่งก็คือ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติในกลุ่มผู้ที่บริจาคที่ดิน อีกประการหนึ่งก็คือ 3 ใน 7 รายของผู้บริจาคที่ดิน เท่านั้นที่อาศัยอยู่ในหมู่ 10 ขณะที่อีกหลายรายที่เหลืออาศัยอยู่ในหมู่ 2 , หมู่ 5 และกรุงเทพมหานคร ข้อมูลเหล่านี้จะสะท้อนได้ดีว่า ส่วนใหญ่ของผู้บริจาคที่ดิน แม้ปัจจุบันไม่ได้อาศัยอยู่ในหมู่ 10 ก็ตาม แต่ก็มีความตั้งใจที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของผู้ที่อาศัยอยู่ในหมู่ 10 (และหมู่ใกล้เคียงอื่น ๆ เช่น หมู่ 5) โดยเฉพาะผู้บริจาคที่ดินลำดับที่ 6 แม้จะอาศัยอยู่ใน กรุงเทพฯ แต่ญาติของตนคือผู้บริจาคลำดับที่ 7 และครอบครัวก็ยังคงอาศัยอยู่ในหมู่ที่ 10 ในส่วนนี้ ความสัมพันธ์ทางเครือญาติน่าจะเป็นคำอธิบายประการหนึ่งในการตัดสินใจในการให้บริจาคที่ดิน

ข้อมูลเกี่ยวกับจำนวนที่ดินที่บริจาคก็ให้นัยยะสำคัญที่น่าสนใจเช่นกัน ที่ดินที่บริจาคให้ทำทางเข้ามีความยาวรวมกันถึง 671 เมตร คิดเป็นเนื้อที่ 500 ตารางวาเศษ โดยข้อเท็จจริงแล้วที่ดินของผู้ที่บริจาคแต่ละคนมีขนาดไม่เท่ากัน (ทั้งในความหมายของความกว้าง และความยาว และในความหมายของพื้นที่รวม) เมื่อแต่ละคนตัดสินใจที่จะบริจาคที่ดิน เกณฑ์การตัดสินใจมิใช่ว่าแต่ละคนต้องบริจาคด้วยพื้นที่ที่เท่ากัน เพื่อมิให้ใครได้เปรียบหรือเสียเปรียบกัน หากแต่ขึ้นอยู่กับว่ามีความจำเป็นต้องสร้างทางเดินเท้า ที่มีหน้ากว้างเท่าใด เจ้าของที่ดินก็จะบริจาคให้ตามความจำเป็นเป็นอันดับแรก หลักจากนั้นความยาวของพื้นที่จะบริจาคต้องขึ้นอยู่กับกำหนดของทางเดินเท้ายาวไปถึงแค่ไหน ดังนั้นเราจึงพบว่าความยาวของพื้นที่ที่บริจาคให้มีตั้งแต่ 25 เมตร ไปจนถึง 180 เมตร “ความไม่เท่าเทียมในการเสียสละ” เช่นว่านี้ไม่ได้ทำให้ผู้บริจาครู้สึกว่าเป็น “ไม่เป็นธรรม” สำหรับเขาเพราะ “ความจำเป็นเพื่อประโยชน์ส่วนรวม” นั้น มีความสำคัญมากกว่ากล่าวในทางกลับกัน “ผู้ที่เสียบริจาคมากกว่า” ก็มิได้แปลว่าเป็นผู้เสียสละมากกว่าแต่เป็น “ผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมด้วยความเต็มใจ” ปรากฏการณ์เช่นว่านี้เป็นที่รับรู้กันของชาวบ้านในหมู่บ้านนั้นหรือในระแวกนั้น “การเสียสละส่วนบุคคลเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม” (Personal sacrifice for common benefit) อันนำไปสู่พลังทางสังคมที่สร้างสรรค์อย่างไร้ขีดจำกัด (Unlimited creative social energy) ในบริบททางสังคม – วัฒนธรรมของหมู่บ้านที่มีคุณค่ายิ่ง “การให้” เป็นคุณค่าที่ได้รับการยอมรับสูงในหมู่บ้าน จากผู้ที่ทำ “การให้” และผู้รับประโยชน์จาก “การให้” สาธารณประโยชน์หลายประการที่จะกล่าวถึง ในหัวข้อต่อไป ล้วนเป็นผลมาจากปัจจัยสำคัญประการหนึ่งซึ่งก็คือ การกระทำร่วมใน “การให้” ที่กำลังกล่าวถึงนี้เอง

ในส่วน of ข้อมูลเกี่ยวกับวันที่บริจาคได้สะท้อนความน่าสนใจว่า ผู้ที่ประสานงานในการขอรับบริจาค (นายสมบัติ หวังเจริญ) จำเป็นต้องทำอย่างต่อเนื่อง และเร่งรีบ ประมาณ 3 สัปดาห์เพื่อให้ได้เขตที่ดินครบตามที่จำเป็นต้องใช้ในการสร้างทางเท้า และเมื่อพิจารณาพร้อมกับที่อยู่ของผู้ให้บริจาคหลายคนที่อยู่นอกหมู่ 10 ซึ่งทำให้เราเห็นว่าผู้ที่ประสานงานในการขอรับบริจาคต้องใช้ความพยายามเพิ่มมากกว่าปกติ

413 ทางเดินเท้าพื้นราบ หมู่ 7

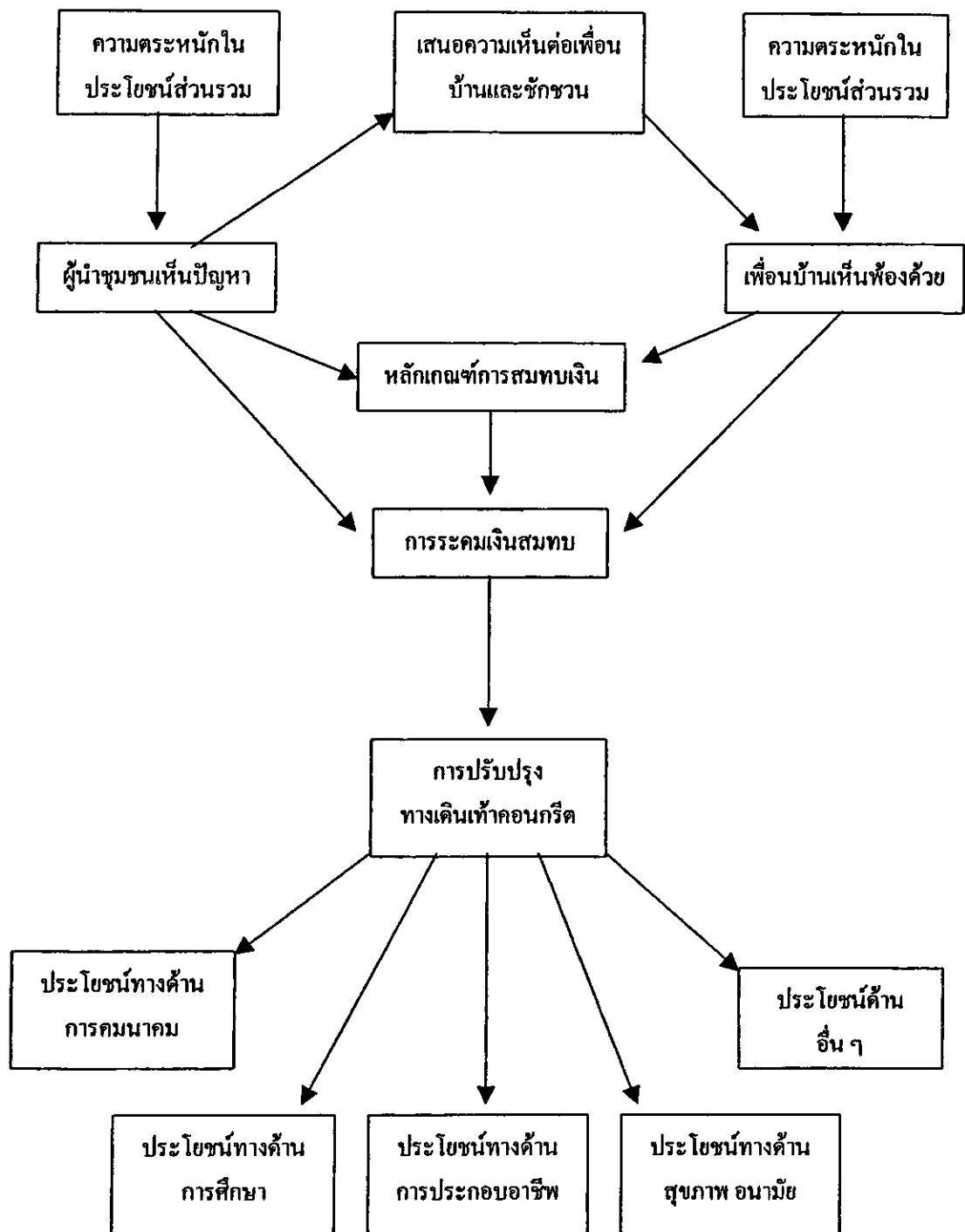
ในกรณีของทางเดินเท้าพื้นราบนั้น ปรากฏอยู่ที่หมู่ 7 เป็นทางเดินเท้าคอนกรีต เข้าซอย 2 ซอย ซึ่งเดิมที่เป็นทางเดินเท้าดิน แต่เนื่องจากในฤดูฝนการเดินทางเข้า – ออกซอยมีความไม่สะดวก เพราะพื้นดินและเลอะเทอะ ชาวบ้านที่อยู่ในซอยดังกล่าว คือ ซอย 2 และซอย 4 ซึ่งได้ร่วมกันดำเนินการปรับปรุงโดยการระดมเงิน และเทคอนกรีตแทนทางเท้าเดิม

การปรับปรุงทางเดินเท้าทั้ง 2 ซอยดังกล่าวกระทำในเวลาใกล้เคียงกัน เมื่อประมาณกว่า 5 ปีมาแล้ว เป็นการดำเนินการในลักษณะที่เป็นเอกเทศจากกัน อย่างไรก็ตามในการปรับปรุงทางเดินเท้าเข้าซอยทั้ง 2 นี้มีรายละเอียดบางอย่างที่แตกต่างกันดังนี้

ประการแรก ผู้อยู่อาศัยในซอย 2 และซอย 4 มีลักษณะความสัมพันธ์ขั้นพื้นฐานต่างกัน กล่าวคือ ในซอย 4 ครัวเรือนเกือบทั้งหมดเป็นญาติพี่น้องกันทั้งหมดในขณะที่ผู้อยู่อาศัยในซอย 2 มิใช่ญาติพี่น้องกันทั้งหมด

ประการที่สอง จากเงื่อนไขความสัมพันธ์ดังกล่าวมาข้างต้นการระดมเงินเพื่อการปรับปรุงทางเดินเท้าให้เป็นคอนกรีตจึงมีลักษณะต่างกัน กล่าวคือ ในซอย 4 เป็นการระดมเงินบนพื้นฐานของระบบเครือญาติที่ใกล้ชิดกัน ขณะที่ในซอย 2 จำนวนเงินที่ระดมเพื่อสมทบค่าใช้จ่ายขึ้นอยู่กับขนาดความยาวของทางเดินเท้าที่ผ่านหน้าบ้าน ดังนั้นพื้นที่หน้าบ้านของใครมากกว่าก็ต้องระดมเงินสมทบมากกว่า

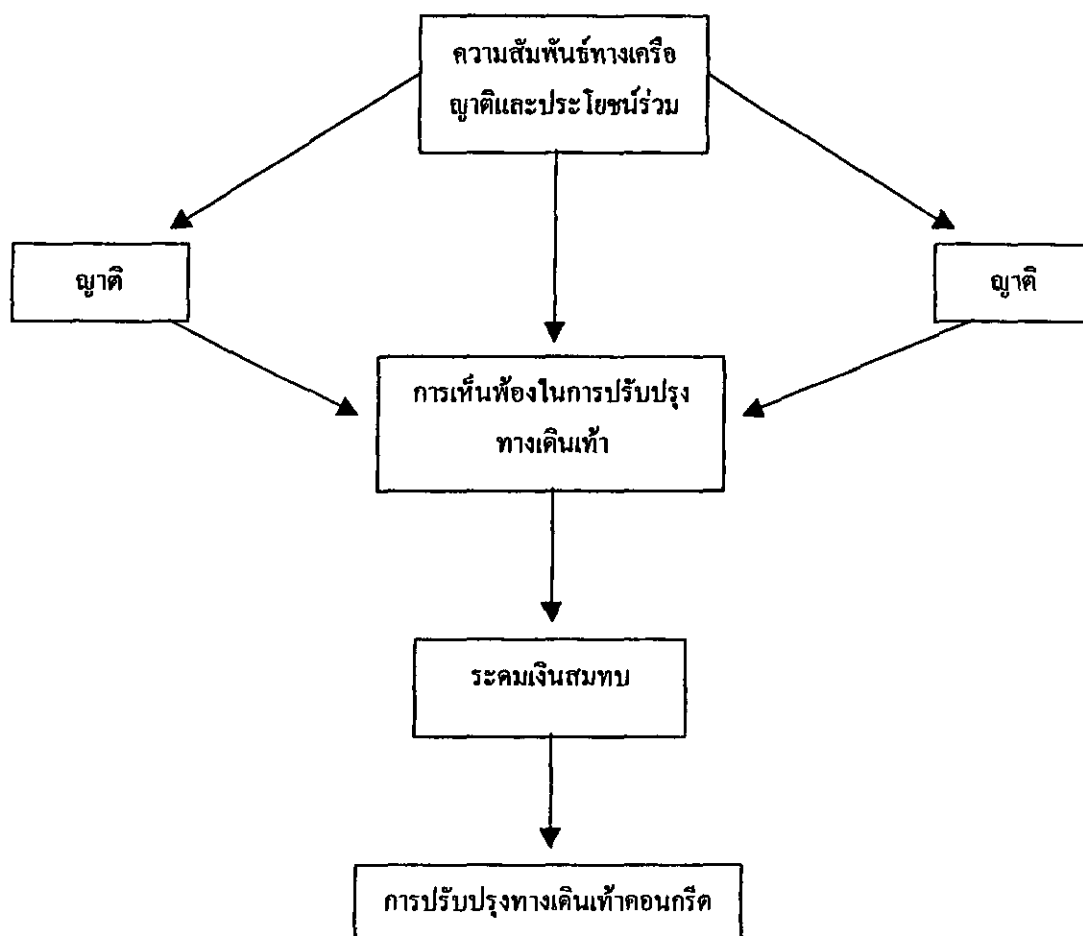
เนื่องจากทั้งซอย 2 และซอย 4 เป็นซอยที่มีลักษณะต่างกันในเรื่องของกรรมสิทธิ์ ซอย 2 นั้นเป็นกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลของหลาย ๆ ครอบครัวที่อยู่ในซอยนั้น แต่ก็ไม่สามารถเรียกได้ว่าเป็นซอยส่วนบุคคล เพราะมิได้เป็นของใครคนใดคนหนึ่ง จึงไม่อาจให้ใครบางคนรับผิดชอบในการปรับปรุงเพียงคนเดียวได้ จะให้ อบต. รับผิดชอบในการปรับปรุงให้ก็ไม่ได้ เพราะมิได้โอนให้เป็นสาธารณะสมบัติในการดูแลของ อบต. ผู้ใหญ่บ้านหมู่ 7 ซึ่งอาศัยอยู่ในซอยนี้ ไม่สามารถทำเป็นโครงการเพื่อใช้งบประมาณของ อบต. ได้ ดังนั้นภายใต้เงื่อนไขที่มีได้เป็นทางเท้าส่วนบุคคล หรือ ทางเท้าสาธารณะโดยสมบูรณ์ การปรับปรุงทางเท้าของซอย 2 จึงต้องปรากฏออกในลักษณะ “ร่วมกันทำ” โดยมีผู้นำบางคนเป็นต้นคิด และปรึกษาหารือกับเพื่อนบ้าน หลังจากมีการเห็นพ้องต้องกันแล้ว จึงมีการระดมเงินสมทบเพื่อเป็นค่าวัสดุและแรงงาน จนในที่สุดทางเท้าพื้นดินก็ได้รับการปรับปรุงใหม่เป็นคอนกรีต และก่อประโยชน์เพิ่มขึ้นหลายประการ กระบวนการดังกล่าวนี้ปรากฏในแผนภูมิ 4.2

แผนภูมิ 4.2 กระบวนการร่วมกันปรับปรุงทางเดินเท้าคอนกรีตซอย 2 หมู่ 7

ในกรณีของซอย 4 อาจจะช่วยให้ได้โดยทั่วไปไม่ต่างจากซอย 2 แต่ในทัศนะของผู้อยู่อาศัยของหมู่ 7 ในแถวดังกล่าวจะมองว่า ซอย 4 นี้เป็นทางเท้าส่วนบุคคลของครอบครัวเดียวกัน เนื่องจากชาวบ้านในแถวนั้นรู้จักกันว่า ใครเป็นญาติกับใคร

ใครเป็นญาติกับใครและอยู่ที่ไหน แต่เมื่อมองจากสายตาของบุคคลภายนอกหรือทางราชการแล้ว ขอย 4 ไม่ใช่ขอยส่วนบุคคลของใครคนใดคนหนึ่ง เพราะมีหลายครัวเรือนอาศัยอยู่ในขอยนั้น อย่างไรก็ตามไม่อาจปฏิเสธได้ว่า รากฐานความสัมพันธ์ทางเครือญาติของครัวเรือนต่าง ๆ เกือบทั้งหมดใน ขอย 4 เป็นพื้นฐานอันสำคัญที่ทำให้เกิดการปรับปรุงทางเดินทางเท้าให้เป็นคอนกรีต กระบวนการร่วมมือกันในการปรับปรุงทางเท้าคอนกรีต ขอย 4 ปรากฏในแผนภูมิ 4.3

แผนภูมิ 4.3 กระบวนการร่วมกันปรับปรุงทางเดินเท้าคอนกรีต ขอย 4 หมู่ 7

เมื่อมองภาพรวมการปรับปรุงทางเดินเท้าทั้ง 2 ขอยของหมู่ 7 จะเห็นว่าแตกต่างกับการสร้างทางเดินเท้าคอนกรีต แบบยกพื้นสูงในหมู่ 10 กล่าวคือ กรณีในหมู่ 10 มีการดึงเอางบประมาณของ อบต บางแก้ว มาเป็นปัจจัยประกอบในการก่อสร้างทางเดินเท้าคอนกรีต แต่ในกรณีของหมู่ 7 ชาวบ้านละแวกนั้นใช้ทรัพยากรของตนเองทั้งสิ้น โดยมีได้ทั้งงบประมาณของ อบต บางแก้ว (ซึ่งในความเป็นจริงแล้ว ก็คือ ภาษีอากรส่วนหนึ่งที่ตนเองมีสิทธิในการได้รับประโยชน์เช่นกัน) โดยวัตถุประสงค์หลักของการสร้าง และ

ปรับปรุงทางเดินเท้า ซึ่งในหมู่ 10 และหมู่ 7 ก็เพื่อการยกระดับคุณภาพชีวิตของชาวบ้าน เช่นเดียวกัน แต่สิ่งที่เราสามารถมองเห็น และเรียนรู้ได้จากทั้ง 2 กรณี ก็คือว่า ภายใต้ภารกิจของการพัฒนาคุณภาพชีวิต (development of quality of life) ในลักษณะเดียวกันวิถีหรือหนทางเพื่อการบรรลุ (path for achievement) ไม่จำเป็นต้องเหมือนกันเสมอไป เราอาจกล่าวได้ว่ากรณีของหมู่ 10 เป็นตัวอย่างหนึ่งของการพัฒนาตนเองของประชาชนในลักษณะสัมพัทธ์ (volatlve forum of people's self - development) ขณะที่กรณีของหมู่ 7 สามารถสะท้อนได้อย่างชัดเจนถึงรูปแบบของการพัฒนาตนเองของประชาชนในลักษณะสัมบูรณ์ (absolute form of people's self -development)

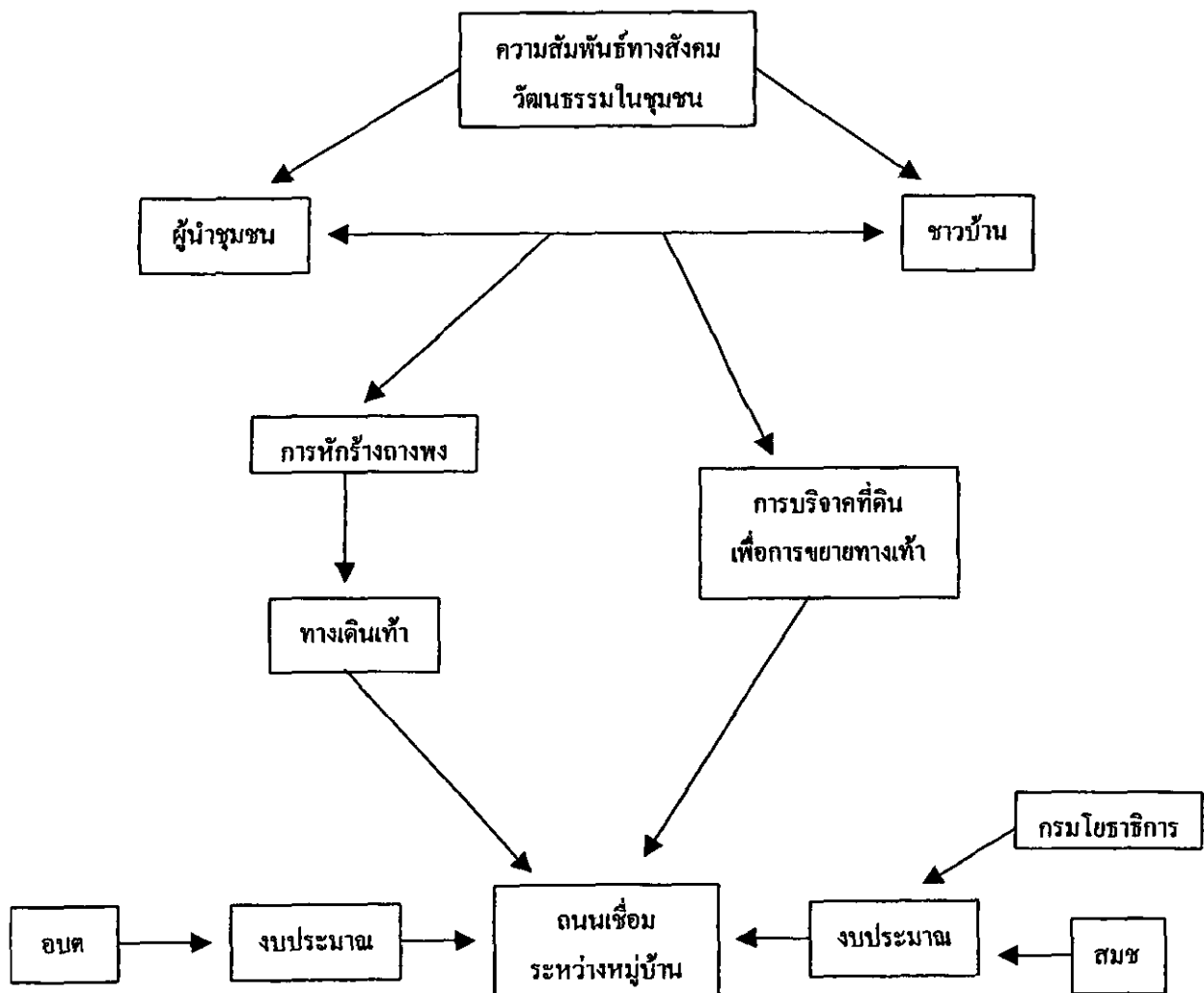
4.1.2 ถนน

ถนนหลาย ๆ สายในตำบลบางแก้ว ไม่ว่าจะเป็นถนนคอนกรีตเสริมเหล็ก หรือถนนลาดยาง หรือแม้แต่ถนนลูกรังธรรมดา เป็นอีกกรณีหนึ่งที่สะท้อนว่า กระบวนการก่อเกิด และการซ่อมบำรุงถนนเหล่านี้ มิได้ถูกกำหนด โดยอำนาจจากภายนอก หรืออาศัยแค่เพียงปัจจัยจากภายนอก โดยสิ้นเชิงเท่านั้น หากแต่การศึกษาในรายละเอียดพบว่ากระบวนการของชุมชนเป็นรากฐานสำคัญที่รองรับการปรากฏตัวของถนนเหล่านี้ อย่างสำคัญทีเดียว

4.1.2.1 กรณีถนนเชื่อมระหว่างหมู่ 2 หมู่ 3, หมู่ 4, หมู่ 5, และหมู่ 8 หมู่บ้านเหล่านี้ของตำบลบางแก้วเป็นหมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดต่อกัน เราจะเห็นว่าถนนโยธาธิการและถนน ร.พ.ช. เชื่อมหมู่บ้านทั้ง 5 เข้าด้วยกันและสามารถทำให้คนในหมู่บ้านทั้ง 5 หมู่บ้านเดินทางไปถนนเส้นใหญ่ คือ ถนนพระราม 2 เพื่อเข้าสู่ตัวเมืองแม่กลองได้สะดวกขึ้น

ในอดีตก่อนที่จะมีถนนเหล่านี้ ชาวบางแก้วติดต่อกันโดยใช้เรือ เพราะพื้นที่บริเวณดังกล่าวมีคลองถึงกันหลายสายแต่การใช้ประโยชน์จากคลองในการแล่นเรือก็ต้องขึ้นอยู่กับเวลาและระดับน้ำที่ขึ้นลงด้วย เพราะฉะนั้นในบางกรณีการเดินทางก็ประสบความยากลำบากมากทีเดียว ถนนที่กำลังกล่าวถึงนี้ เดิมเป็นทางเท้าตามร่องสวนที่ชาวบ้านช่วยกันหักร้างางพวง ดังจะเห็นว่า หากเดินทางจากถนนพระราม 2 เพื่อเข้าสู่หมู่ 2 หลังจากผ่านสะพานเบี่ยงเข้าตัวเมือง แม่กลองแล้ว เรายังคงเห็นว่าถนนเส้นดังกล่าววิ่งผ่าตัดกลางสวนมะพร้าว ต่อเมื่อทางราชการจะดำเนินการก่อสร้างถนนเพื่อให้กว้างขึ้นและถาวรขึ้น จำเป็นต้องใช้พื้นที่เพิ่มมากกว่าเดิม ความจำเป็นดังกล่าวนี้ต้องอาศัยความร่วมมือของชาวบ้านผู้เป็นเจ้าของที่ดินเป็นสำคัญ หากเจ้าของที่ดินไม่ยินยอมมอบที่ดินเพื่อขยายถนน การสร้างถนนก็ไม่สามารถกระทำได้ ในการขอให้เจ้าของที่ดินมอบที่ดินบางส่วนเพื่อการขยายถนนนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องอาศัยผู้นำชุมชน ทั้งที่เป็นทางการเป็นคือ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และไม่เป็นทางการ เช่นผู้อาวุโส หรือบุคคลที่ชาวบ้านเจ้าของที่ดินบางคนเคารพนับถือ ความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในชุมชนในการขอรับบริจาคที่ดินนี้เป็นเงื่อนไขสำคัญทางสังคม - วัฒนธรรมของชุมชน ที่บุคคลหรือหน่วยงานภายนอกไม่สามารถสร้างหรือบังคับให้เกิดได้

เพราะเป็นเงื่อนไขดั้งเดิมที่มีลักษณะเฉพาะตามวิวัฒนาการของชุมชนนั้น ๆ เอง จากที่ดินที่ได้รับการบริจาค ผนวกกับงบประมาณของทางราชการ จึงเกิดถนนคอนกรีตหลายสายในตำบลบางแก้ว ปัจจุบันถนน เชื่อมระหว่างหมู่บ้านที่กำลังกล่าวถึงอยู่นี้ อยู่ในความดูแลของ อบต. บางแก้ว และเมื่อไม่นานมานี้ก็ได้มี การปรับปรุงให้ถนนให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีขึ้น โดยใช้งบประมาณมีयाว่าความสัมพันธ์ขององค์ ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการก่อเกิดและดูแลของถนนเชื่อมหมู่บ้านเส้นนี้ ปรากฏดังแผนภูมิที่ 4.4

แผนภูมิที่ 4.4 กระบวนการก่อเกิดถนนเชื่อมระหว่างหมู่บ้าน (หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 4, หมู่ 5 และหมู่ 8)

4.1.2.1 ถนนภายในหมู่ 8

การกระทำร่วมกันเกี่ยวกับถนนภายในหมู่ 8 สามารถพิจารณาได้ใน 2 ลักษณะ โดยที่ลักษณะแรกเป็นการกระทำร่วมกันที่ชาวบ้านและผู้นำชุมชน

4.1 2.2 1 กรณีพึ่งตนเองสมบูรณ์ในการปรับปรุงถนน

การปรับปรุงถนนในหมู่ 8 ที่กำลังจะกล่าวถึงนี้ ส่วนหนึ่งคล้ายคลึงกับการสร้างทางเท้าคอนกรีตพื้นราบในซอย 2 และซอย 4 ของหมู่ 7 ความเป็นมาของเรื่องนี้มีอยู่ว่าถนนเส้นที่เป็นถนนดินลูกรังซึ่งเจ้าของโครงการบ้านจัดสรรได้ทำเอาไว้แต่เดิม ชาวบ้านในละแวกดังกล่าวก็ใช้ประโยชน์ในการสัญจรร่วมด้วย แต่ต่อมาเกิดปัญหาการสัญจรไม่สะดวกเพราะมีหลุมบ่อมากมาย การใช้งบประมาณของทางราชการ เช่น อบต. บางแก้ว ไม่สามารถจะทำได้เนื่องจากมีไซ้ทางสาธารณะที่เป็นสาธารณสมบัติ อย่างไรก็ตามความเดือดร้อนในการสัญจรเป็นปัญหาที่เผชิญหน้าอยู่สำหรับชาวบ้านในละแวกนั้น โดยเฉพาะผู้ที่มียานพาหนะ เช่น รถยนต์ หรือรถมอเตอร์ไซด์

จากสภาพปัญหาดังกล่าวผนวกกับความจำเป็นในการสัญจรทุกวัน ผลักดันให้เกิดการพูดคุยในลักษณะ “ปากต่อปาก” ว่าควรจะได้มีการปรับปรุงถนนดังกล่าวให้มีสภาพดีกว่าเดิม ในท้ายที่สุดได้ข้อสรุปว่าควรจะมีการระดมเงินจากผู้ที่มียรถยนต์ และรถมอเตอร์ไซด์ที่ใช้เส้นทางดังกล่าว (เนื่องจากเป็นปัจจัยให้เกิดการเป็นหลุมเป็นบ่อมากกว่าคนเดินเท้าโดยทั่วไป) ยอดเงินที่ระดมได้ประมาณเกือบหนึ่งหมื่นบาท ซึ่งเพียงพอสำหรับค่าใช้จ่ายในการสั่งซื้อดินลูกรังเพื่อนำมาถมและปรับผิวถนนเสียใหม่

ประเด็นที่น่าสนใจประเด็นหนึ่งก็คือเรื่องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ในการระดมเงิน จากการศึกษาพบว่ามี การตกลงกันว่าจำนวนเงินที่ระดมคิดตามจำนวนล้อของพาหนะ กล่าวคือรถมอเตอร์ไซด์ (2 ล้อ) ระดมเงิน สมทบ 200 บาท ขณะที่รถยนต์ (4 ล้อ) ระดมเงินสมทบ 400 บาท กระบวนการในการกำหนดหลักเกณฑ์ เช่นนี้ เป็นไปในลักษณะที่ว่า ผู้ริเริ่ม (ผู้นำ) ที่จะปรับปรุงถนน มีความเห็นว่า รถใหญ่ 4 ล้อ ควรระดมเงิน 400 บาท และได้ปรึกษาเพื่อนบ้านว่า รถมอเตอร์ไซด์ควรระดมเงินสมทบเท่าไร หลังจากได้รับคำแนะนำว่า ควรระดมเงิน 200 บาท แล้วจึงได้เอาหลักเกณฑ์การสมทบเงินดังกล่าวไปหารือกับชาวบ้านผู้ใช้เส้นทางที่มีรถ (ทั้งรถยนต์และมอเตอร์ไซด์) และได้รับความเห็นชอบตรงกัน (แม้ว่าจะมีบางรายที่บ่นกันบ้าง เพราะต้องเสียเงิน แต่ก็ยอมสมทบในที่สุด) หลังจากที่ถูกเกี่ยวข้องหรือมีส่วนได้ส่วนเสียโดยตรง เกิด “ความเห็นพ้องต้องกัน” แล้ว ผู้ประสานงาน หรือผู้ที่ริเริ่มความคิด) ก็เดินเก็บเงินสมทบ โดยมีการจัดทำบัญชีรายการรับ - จ่าย ให้เป็นหลักฐานเพื่อความโปร่งใส และการตรวจสอบในภายหลัง นอกจากนี้ยังมีการจัดทำป้ายกระดานติดไว้ที่ต้นไม้อีกเพื่อแสดงให้เห็นว่าใครบ้างได้ร่วมสมทบค่าใช้จ่ายเท่าไร (ขณะนี้ไม่มีป้ายดังกล่าวแล้ว เพราะชำรุดและฉีกขาดไปตามสายฝน อากาศและเวลา)

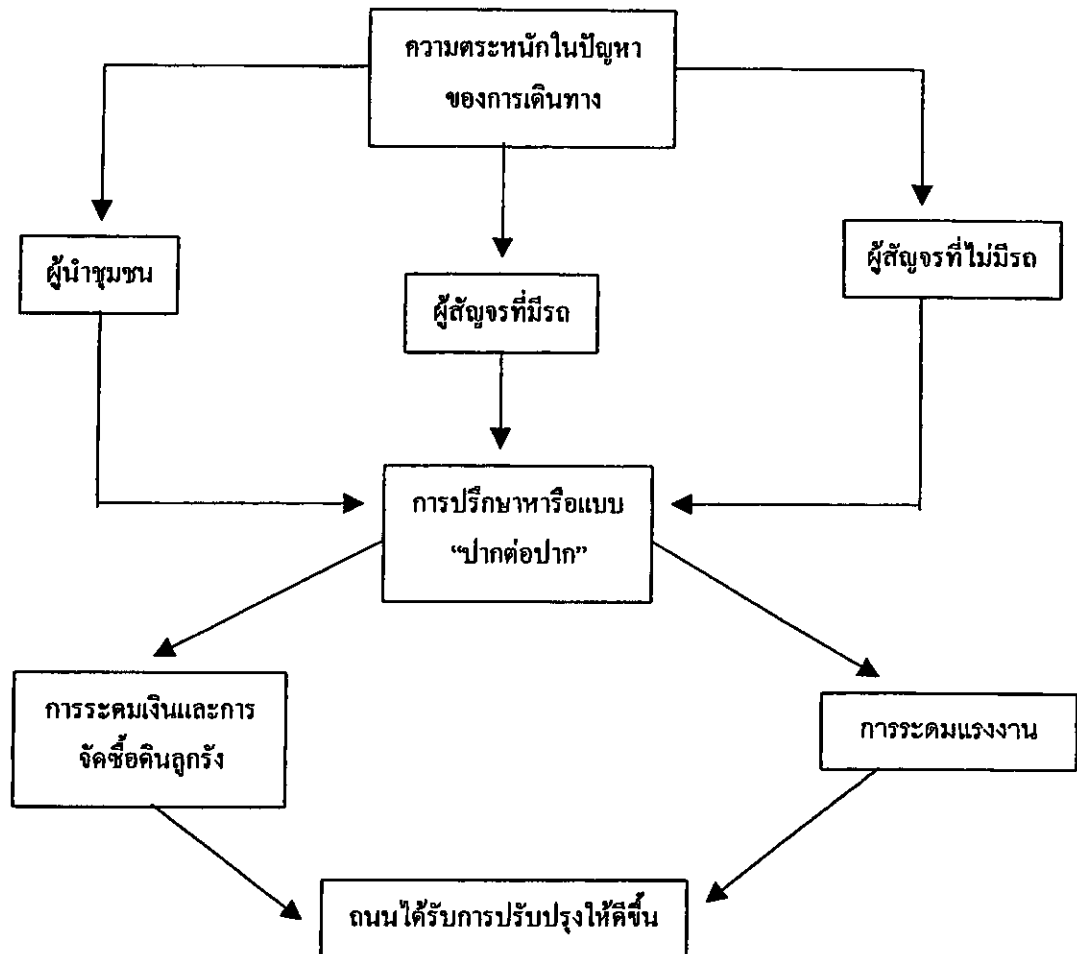
ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือว่าในขณะที่ทำการปรับปรุงอยู่นั้น เนื่องจากถนนดังกล่าวเป็นถนนดิน รถใหญ่ที่บรรทุกดินลูกรังมาไม่สามารถเข้าไปเพื่อเทดินลูกรังลงไปในพื้นถนน จึงต้องกองลูกรังเอาไว้หน้าถนน หลังจากนั้นผู้ที่ร่วมกันสมทบเงินและใช้เส้นทางดังกล่าว ก็มาร่วมกัน “ลงแขก” ทำดินลูกรังไปปรับผิวถนนด้านใน ใครมีกระป๋อง จอบ เสียม ก็นำมาใช้ประโยชน์ ใครมีรถกระบะก็นำมาใช้

เพื่อลำเลียงดินลูกรังจากหน้าถนนเข้าไปด้านใน ใช้เวลารวมทั้งสิ้นในการขนถ่ายและปรับผิวนถนน ประมาณ 3 วัน มีชาวบ้านมาร่วมใช้แรงงานประมาณ 30 คน คนไหนควรจะช่วยออกแรงแล้วไม่ไปช่วย ก็จะถูกเพื่อนบ้าน “คำ” ในภายหลังเมื่อพบหน้า บางคนร่างกายไม่แข็งแรงก็ช่วยซื้ออาหารไปร่วมด้วย หากนับเริ่มตั้งแต่มีการพูดคุยกันเรื่องการปรับปรุงถนน จนกระทั่งสิ้นสุดกระบวนการ กล่าวคือถนนได้รับการปรับปรุงแล้ว ใช้เวลารวมทั้งสิ้นประมาณ 15 วัน

ที่กล่าวมาทั้งหมดดูเหมือนกับราบรื่นไม่มีปัญหาอะไรเลย จริง ๆ แล้ว มีกรณีที่เป็นปัญหาเกิดขึ้นเช่นกัน จากข้อมูลที่ได้มา เราพบว่าชาวบ้านมีมาตรการพิเศษ หรือวิธีการจัดการกับปัญหาของเขาได้อย่างน่าทึ่งทีเดียว ปัญหาที่กล่าวถึงนี้ก็คือว่า ในขณะที่ผู้มีส่วนได้เสียที่มีรถทุกคนเห็นพ้องด้วยกับการระดมเงินสมทบ เพื่อซื้อดินลูกรังมีเจ้าของรถยนต์อยู่ 1 ราย ไม่ยอมจ่ายเงินไว้สมทบร่วมด้วย ผู้ประสานงานที่ทำหน้าที่รวบรวมเงิน จึงนำฝากกล่องกระดาษเขียนข้อความว่า “ไ้ (ชื่อสามี) อี (ชื่อภรรยา) ห้ามเข้าถนนสายนี้เพราะมันไม่จ่ายดั่งค์” ป้ายจำนวนหลายป้ายผูกเชือกแขวนตามต้นไม้ตลอดข้างทาง คล้ายกับว่าผู้จัดทำป้ายต้องการ “บอกกล่าว” (หรืออีกข้อหนึ่ง “ประจาน”) ให้เพื่อนบ้านคนอื่น ๆ ได้รู้ว่าคนทั้ง 2 นี้เอาเปรียบเพื่อนบ้าน เพราะจริง ๆ แล้ว ผู้จัดทำป้ายไม่มีอำนาจอะไรตามกฎหมายที่จะห้ามบุคคลทั้งสองใช้เส้นทางนี้ อย่างไรก็ตามป้ายดังกล่าวดึงดูดความสนใจจากเพื่อนบ้านได้ดีทีเดียว ก่อนที่จะถูกปลดออกโดย ผู้ที่เป็น “จำเลย” พร้อมกับการ “ขอมจ่ายเงินสมทบเพื่อการ พัฒนา” ผนวกกับ การเคียงกันนิด ๆ แต่ไม่ร้ายแรงใหญ่โตอะไร

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเกี่ยวกับการปรับปรุงถนนในหมู่ 8 นี้ เราจะพบว่า “สำนึกแห่งการพึ่งพาตนเองอย่างสัมบูรณ์” (Consciousness of absolute self – reliance) ในคำบางแง่ ยังคงมีอยู่ แม้ขนาดของกิจกรรมจะไม่ใหญ่โตและขอบเขตการครอบคลุมพื้นที่จะไม่ได้กว้างขวางมากก็ตาม แต่ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้สะท้อน ทางวัฒนธรรม รากฐานที่มั่นคง (stable Cultural foundation) ต่อการขยายตัวออกไปในวงกว้างทั้งในแง่ของกิจกรรมและพื้นที่ได้อย่างน่าสนใจทีเดียว

กระบวนการทั้งหมดที่องค์กรประกอบต่าง ๆ เชื่อมโยงกันในการปรับปรุงถนนสายนี้ในหมู่ 8 ปรากฏ แผนภูมิที่ 4.5

แผนภูมิ 4.5 กระบวนการปรับปรุงถนนแบบพึ่งตนเองสัมบูรณ์ หมู่ 8

4.1.2.2 กรณีพึ่งตนเองสัมพัทธ์ในการสร้างถนน

ก่อนที่จะมีการสร้างทางเดินเท้าคอนกรีตยกพื้นสูงจากดินในหมู่ 10 ในหมู่ 8 ได้มีปรากฏการณ์ของชุมชนในลักษณะทำนองเดียวกันเกิดขึ้นในปี 2540 แต่เป็นการสร้างถนนคอนกรีตปรากฏการณ์นี้ มีกระบวนการและเงื่อนไขคล้ายกับปรากฏการณ์ของหมู่ 10 มาก เพียงแต่ว่าผู้นำชุมชนนั้นเป็นบุคคลคนละคน (ผู้นำชุมชนของหมู่ 8 ในกรณีนี้นางสาวบุญยืน ศิริธรรม ในขณะที่นั้นเป็นสมาชิกสภา อบต บางแก้วจากการเลือกตั้งเช่นเดียวกัน) ภาพของกระบวนการและเงื่อนไขต่าง ๆ ที่มีความเชื่อมโยงกันจนเป็นผลให้เกิดเป็นถนนในหมู่ 8 นี้ สามารถเทียบเคียงได้กับ ตารางที่ 4.1 และตารางที่ 4.1 ซึ่งได้มีการอภิปรายในรายละเอียดไปบ้างแล้ว สิ่งที่จะนำเสนอเพิ่มเติมในกรณีของหมู่ 8 นี้ก็คือ ชาวบ้านผู้มอบที่ดินให้แก่ อบต บางแก้วเพื่อสร้างถนน ดังปรากฏรายละเอียดในตารางที่ 4.2

ตารางที่ 4.2 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างถนนคอนกรีต หมู่ 8

ชื่อ - สกุล	อายุ	ที่อยู่	จำนวนที่ดินที่บริจาค	วันที่บริจาค
1 สมควร หนูกำเหนิด	28	บางขุนเทียน กรุงเทพฯ	6 ม X ยาวตลอดแนว	11 พ ค 2540
2 พจอ อำนาจ เชื้อมสุข	40	ม 8	6 ม X ยาวตลอดแนว	11 พ ค 2540
3 นางระวีง อินทร์รงค์	45	ม 10	8 ม X ยาวตลอดแนว	17 มิ ย 2540
4 นางละวร เพชรพุ่ม	42	ม 10	8 ม X ยาวตลอดแนว	17 มิ ย 2540
5 นางเนตรนภา ชัยลาภศิริ	85	ค มหาลัย จ สมุทรสาคร	6 ม X 185 ม (1,110 ตร ม / 277.5 ตร ว)	15 ก ค 2540

ที่มา . องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว

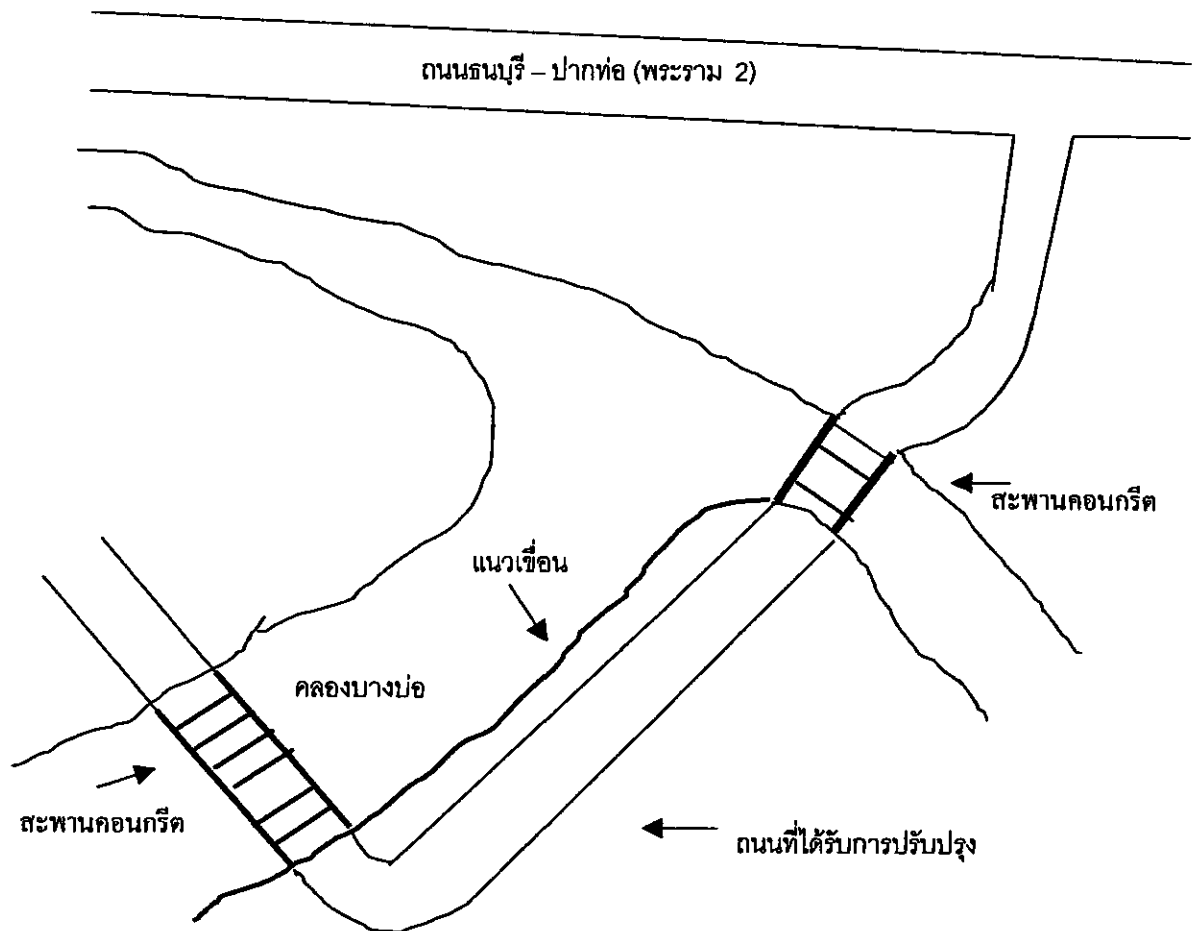
จากตารางที่ 4.2 ประเด็นที่น่าสนใจก็คือ การระบุขนาดของที่ดินที่บริจาคให้แก่ทางราชการ และที่อยู่ของผู้บริจาค เราจะเห็นว่า 4 ใน 5 ของผู้บริจาคที่ดิน ระบุเพียงความกว้างของแนวถนนที่จะบริจาคให้ไว้ชัดเจน ส่วนความยาวไม่ระบุเป็นตัวเลข เขียนไว้ในเอกสารมอบที่ดินแต่เพียงว่า “ยาวตลอดแนว” ซึ่งหมายความว่า แนวถนนไปถึงไหนและผ่านที่ของเขاته่าไร เขาก็บริจาคให้ตามที่จำเป็นโดยไม่มีการสงวนสิทธิ์ใด ๆ ไว้เลย ในเรื่องนี้ดูเผิน ๆ แล้วอาจไม่สำคัญ แต่จริง ๆ แล้วการระบุข้อความดังกล่าว ปรากฏเป็นลายลักษณ์อักษรชัดเจนในเอกสารที่ทำไว้กับทางราชการ(คืออบต บางแก้ว) ซึ่งผูกมัดเจ้าของที่ดินอย่างแน่นหนา เพราะมีลายมือชื่อผู้มอบ และพยานลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานชัดเจน หากเรดั่งคำถามว่าทำไมผู้มอบที่ดินไม่กลัวเสียหายหรือเสียเปรียบ คำตอบหนึ่งที่เรอธิบายคำถามข้อนี้ได้ก็คือ ประการแรก มีความโปร่งใสเกี่ยวกับแนว และทิศทางของถนนดังกล่าวระหว่างผู้บริจาคที่ดินผู้ขอรับบริจาคและ อบต. บางแก้ว ประการที่สอง ผู้มอบที่ดินรู้จักผู้ขอรับบริจาคดีว่าเป็นใครเป็นคนอย่างไร และมีเจตนาอะไรในการขอบริจาคที่ดิน จึงให้ความไว้วางใจเกี่ยวกับการบริจาคที่ดินดังกล่าว แม้ระบุแต่เพียงว่า “ยาวตลอดแนว” ก็เป็นที่เข้าใจของทั้ง 3 ฝ่ายที่เกี่ยวข้องว่าหมายถึงยาวแค่ไหน กรณีนี้สะท้อนว่า ความสัมพันธ์ทางวัฒนธรรมระหว่าง(ผู้บริโลก – ผู้ขอรับบริจาค) เป็นพื้นฐาน รองรับและตรวจสอบความสัมพันธ์ที่ชาวบ้านมีกับทางภาครัฐ (ผู้บริจาค – อบต บางแก้ว) ด้วย

ส่วนที่เกี่ยวกับที่อยู่ของผู้บริจาคที่ดิน จะเห็นได้ว่ามีเพียง 1 ใน 5 ของผู้บริจาคที่ดินเท่านั้น ที่มีที่อยู่ในหมู่ 8 ข้อมูลนี้จะให้ความหมายที่น่าสนใจบางอย่างเกี่ยวกับจุดลงตัวระหว่าง ประโยชน์โดยตรงที่จะเกิดแก่ส่วนรวมและประโยชน์ส่วนตัวที่เกิดแก่ผู้บริจาคที่ดิน

ประเด็นที่น่าสนใจอีกประเด็นหนึ่งก็คือ เรื่องของเวลาที่สะท้อนถึงความพยายามของผู้รับบริจาคที่ดิน จากตารางที่ 4.2 จะเห็นว่า ผู้บริจาคที่ดิน รายแรก บริจาคที่ดินในวันที่ 11 พฤษภาคม 2540 และรายสุดท้ายในวันที่ 15 กรกฎาคม 2540 รวมเวลากว่า 2 เดือนทีเดียว ดังที่ได้กล่าวไว้แล้วว่าผู้บริจาคที่ดินทั้ง 5 ราย ไม่ได้อยู่ในหมู่ 8 ทั้งหมด

4.1.2.2.3 การปรับปรุงถนนและเขื่อนข้างถนนในหมู่ 7

เราได้กล่าวถึงการปรับปรุงทางเท้า 2 แห่ง ของซอย 2 และซอย 4 มาแล้วในหัวข้อ 4.1.1.2 ในหัวข้อนี้เราจะกล่าวถึงการร่วมมือกันของบุคคลหลาย ๆ ฝ่าย ในการพยายามที่จะสร้างสาธารณประโยชน์ในหมู่ 7 อีกครั้งหนึ่ง หากแต่ครั้งนี้เป็นการพยายามร่วมกัน ในการปรับปรุงผิวถนน และสร้างเขื่อน ข้างถนน เพื่อการสัญจรไปมาระหว่างชาวบ้านหมู่ 7 และคนภายนอก ตำแหน่งของถนนที่กำลังกล่าวถึงนี้ แสดงไว้ในแผนที่ 4.1

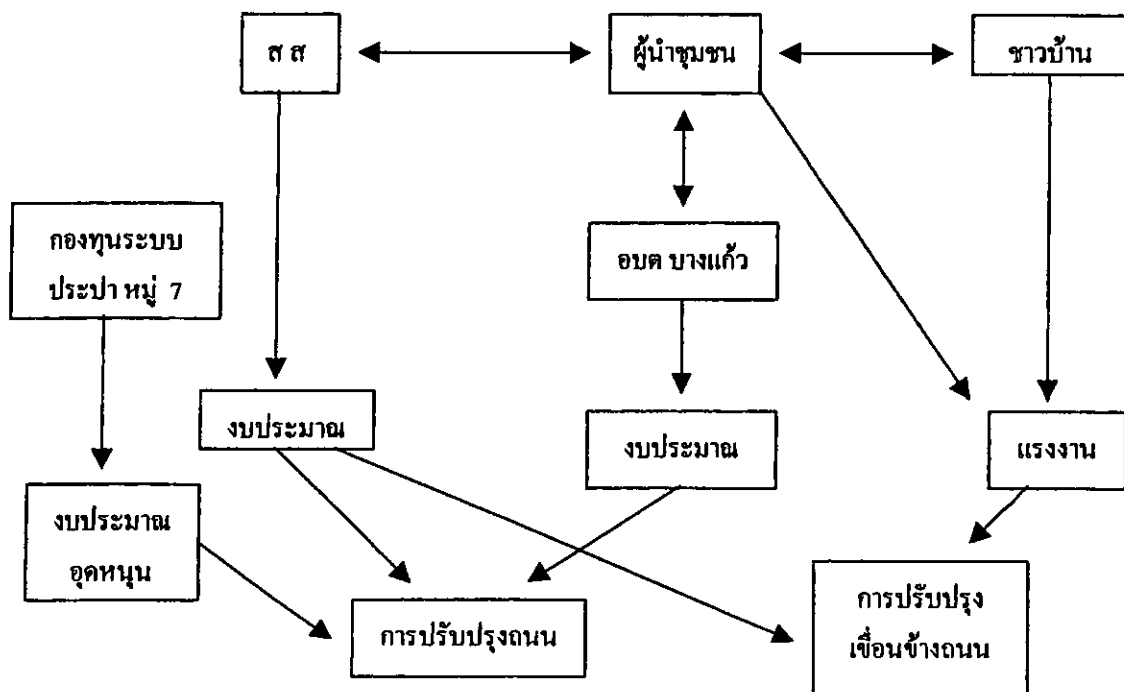

แผนที่ 4.1 บริเวณถนนและเขื่อนข้างถนนที่ได้รับการปรับปรุงให้อยู่ในสภาพดี หมู่ 7

จากแผนที่ 4.1 จะเห็นได้ว่า ถนนของหมู่ 7 ในบริเวณดังกล่าวเป็นถนนที่ชาวบ้านทั่วไปเรียกกันว่าที่ชายคลองบางบ่อ พื้นที่ดังกล่าวนี้ โดยหลักของทางราชการถือว่าเป็นที่สาธารณะ ชาวบ้านของหมู่ 7 ในบริเวณดังกล่าวได้ใช้เส้นทางนี้สัญจรกันมาเป็นเวลาช้านานแล้วไม่น้อยกว่า 70 ปี ช่วงของถนนที่ชาวบ้านได้ร่วมมือกันปรับปรุงคือ ช่วงระหว่างจุดที่ข้ามสะพานคอนกรีตกับคลองซอยแยกจากคลองบางบ่อไปจนถึงจุดที่มีสะพานคอนกรีตอีกสะพานหนึ่งข้ามคลองบางบ่อไปฝั่งตรงข้ามระยะทางของถนนช่วงนี้ คงไม่เกิน 200 เมตร โดยมีความกว้างขนาดพอให้รถยนต์ 4 ล้อ วิ่งได้ ถนนนี้เป็นถนนดินลูกรัง และเนื่องจากอยู่

เรียบกับคลองบางบ่อจึงจำเป็นต้องมีเขื่อนหินตลอดแนวริมคลองเพื่อป้องกันถนนลื่นกร่อนเพราะน้ำในคลองบางบ่อ ตัวถนนเองก็มีการชำรุดเป็นหลุมเป็นบ่ออยู่เสมอ

การปรับปรุงถนนสายนี้จึงเป็นการปรับปรุงทั้งตัวผิวถนนเอง และการรักษาเขื่อนหินข้างถนนให้อยู่ในสภาพที่สามารถรักษาดั่งไว้ไม่ให้พังเพราะการกัดเซาะของน้ำในคลองบางบ่อนับแต่อดีตมา มีการร่วมกันปรับปรุงถนนสายนี้เป็นระยะ ๆ ฝายต่าง ๆ ที่ร่วมมือกันนอกจากผู้นำชุมชน ชาวบ้านในบริเวณดังกล่าว ยังรวมไปถึง อบต. บางแก้ว และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรด้วยภาพของความร่วมมือกันของฝ่ายต่าง ๆ เหล่านี้ปรากฏในแผนภูมิที่ 4.6

แผนภูมิที่ 4.6 กระบวนการร่วมกันปรับปรุงถนนและเพิ่มข้างถนนเข้าชุมชน หมู่ 7

จากแผนภูมิดังกล่าวจะเห็นได้ว่าชุมชนในบริเวณดังกล่าวของหมู่ 7 โดยผ่านผู้นำชุมชนได้ประสานงานกันทั้งอบต.บางแก้วและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรของจังหวัดสมุทรสงคราม เพื่อให้ได้มาซึ่งงบประมาณสำหรับการซื้อดินลูกรังและหินก้อน และเมื่อได้งบประมาณมาในรูปของดินลูกรัง และหินก้อนแล้ว ผู้นำชุมชน และชาวบ้านบริเวณดังกล่าวได้ใช้แรงงานของตนเอง ร่วมกันในการปรับปรุงผิวถนน และเขื่อนข้างถนนดังกล่าวจนทำให้ถนนดังกล่าวอยู่ในสภาพที่การสัญจรไปมาสะดวกมากขึ้น และสิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ ระบบประปาหมู่บ้านของหมู่ 7 ซึ่งบริหารโดยชาวบ้านในหมู่ 7 เอง และการบริหารงานได้มีความก้าวหน้าจนมีกองทุนมากพอที่จะนำเงินส่วนหนึ่งของกองทุนมาจัดซื้อดินลูกรังเพื่อปรับปรุงถนนสาย

ดังกล่าวด้วย ประเด็นที่กองทุนระบบประปาหมู่บ้านนำเงินกองทุนบางส่วนมาสมทบในการปรับปรุงถนนนี้นับว่ามีความน่าสนใจมาก เพราะมิได้จำกัดการใช้ประโยชน์ของกองทุนเฉพาะกับกิจการของระบบประปาเท่านั้นมองอีกด้านหนึ่ง การที่ระบบประปาหมู่บ้านของหมู่ 7 บริหารโดยชาวบ้านของหมู่ 7 เอง และกองทุนดังกล่าวก็เติบโตมาจากค่าน้ำประปาที่สมาชิกผู้ใช้น้ำร่วมกันจ่ายแต่ละเดือนน่าจะเป็นเงื่อนไขเบื้องต้นหนึ่ง ที่ส่งผลให้การนำเอาเงินบางส่วนของกองทุนมาสมทบในการปรับปรุงถนนก็ตกอยู่กับชาวบ้านของหมู่ 7 นั่นเอง ปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ มีความน่าสนใจที่ว่าระบบและวิถีคิดของชาวบ้านหรือชุมชนไม่ได้ยึดเอากฎระเบียบเป็นสภาวะ ดังเช่นที่ทางราชการจำเป็นต้องยึดว่า “เงินหมวดนี้ต้องใช้เฉพาะกิจกรรมนี้เท่านั้น ถ้าใช้ผิดพลาดจะเกิดปัญหา (แก่ผู้ใช้)” เหตุการณ์ของหมู่ 7 ที่กล่าวถึงนี้ สะท้อนว่าผู้ตัดสินใจให้เงิน ผู้รับประโยชน์จากการใช้เงิน และเงินนั่นเองไม่ใช่ใครหรือเป็นของใครอื่น แต่เป็นของชาวบ้านหมู่ 7 นั่นเอง

4.1 2.3 ถนนภายในหมู่ 1

ปรากฏการณ์ของการร่วมมือกันเพื่อสร้างถนนของบุคคลหลายฝ่ายในหมู่ 1 เป็นอีกปรากฏการณ์หนึ่ง เช่นเดียวกับที่เกิดขึ้นในหมู่ 8 เมื่อในกรณีถนนเชื่อมหมู่บ้านหลายหมู่บ้านดังที่ได้กล่าวแล้วใน หัวข้อ 4 1 2 1

ในกรณีของหมู่ 1 นี้ เป็นความร่วมมือ “ 3 ฝ่ายคือ ” ผู้นำชุมชน ชาวบ้านผู้บริจาคที่ดิน และ อบต. บางแก้ว โดยมีชาวบ้านทั้งในหมู่ 1 และหมู่อื่น ๆ เป็นผู้ได้รับประโยชน์จากถนนดังกล่าวผู้นำชุมชนในกรณีนี้คือ คุณลุงหยอย ปิ่นทรัพย์ เป็นผู้อาวุโสที่มีอายุถึง 72 ปี คุณลุงหยอย ได้รับเลือกตั้งให้เป็นสมาชิกสภา อบต. บางแก้ว ชุดแรก และในช่วงเวลาดังกล่าวได้เป็นผู้ประสานงานระหว่างชุมชนกับ อบต. บางแก้ว จนกระทั่งมีการสร้างถนนขึ้นในหมู่ 1 ในการก่อสร้างถนนสายนี้ผู้บริจาคที่ดินมีจำนวน 14 ราย ในปี 2540 และต่อมา ในปี 2541 และ ปี 2542 มีการบริจาคให้เพิ่มเติมเพื่อให้มีการขยายถนนต่อไปได้อีก

ภาพของกระบวนการร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ในการสร้างถนนของหมู่ 1 นี้ มีลักษณะทำนองเดียวกันกับกรณีของหมู่ 10 (ดู แผนภูมิ 4 1 ประกอบ) โดยที่ความตระหนักในประโยชน์ของส่วนรวมของผู้บริจาคที่ดิน และความสัมพันธ์ในเชิงสังคม - วัฒนธรรมระหว่าง ผู้นำชุมชน กับผู้บริจาคที่ดินยังคงเป็นองค์ประกอบสำคัญในปรากฏการณ์การร่วมมือดังกล่าว

ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริจาคที่ดินปรากฏในตารางที่ 4.3 และจากตารางที่ 4 3 นี้ มีประเด็นที่เราสามารถอภิปรายเพิ่มเติมได้หลายประเด็น

ตารางที่ 4.3 ข้อมูลเกี่ยวกับผู้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างถนน หมู่ 1

ชื่อ – สกุล	อายุ	ที่อยู่	จำนวนที่ดินที่บริจาค	วันที่บริจาค
1 นางสาวพิน เขียรประดิษฐ์	41	ม 1	ไม่ระบุ (แปลงที่ 1)	26 พค 2540
2 นางบุญนาค มีทรัพย์	77	ม 1	ไม่ระบุ	26 พค 2540
3 นายบุญนะ แสงงาม	43	ม 1	2 ม X ไม่ระบุ (แปลงที่ 1)	26 พค 2540
4 นายบุญนะ แสงงาม	43	ม 1	2 ม X ไม่ระบุ (แปลงที่ 1)	26 พค 2540
5 นายอานวย ศรีประพัฒน์	63	ม 1	2 ม X 30 ม (60 ตร ม / 15 ตร ม)	26 พค 2540
6 นางชลดา ศิริจริยวัตร	41	ม 1 (ลาดใหญ่)	2 ม. X ไม่ระบุ	11 กค 2540
7 นายสายพิน เขียรประดิษฐ์	40	ม 1	(แปลงที่ 2)	7 กค 2540
8 นายสมหมาย อิ่มเจริญ	41	ม 7	ไม่ระบุ	18 กค 2540
9 นายสุรพล อยู่เกิด	42	เขาคินแดง กทม	ไม่ระบุ	18 กค 2540
10 นายวินัย อิ่มเจริญ	34	ม 1	ไม่ระบุ	23 กค 2540
11 นางสาวพิน เขียรประดิษฐ์	40	ม 1	ไม่ระบุ (แปลงที่ 3)	23 กค 2540
12 นายสมศักดิ์ กาญจนสถิตย์	55	เขตจตุจักร กทม	ไม่ระบุ (แปลงที่ 1)	23 กค 2540
13 นางสาวเจียน เกตุแก้ว	50	ม 1	ไม่ระบุ	23 กค 2540
14 นางจวน เกตุแก้ว	85	ม 1	ไม่ระบุ	ไม่ระบุ
15 นางสมจิตร กลิ่นทอง	63	ม 1	6 ม X ไม่ระบุ	17 ธค 2541
16 นายหยอย ปันทรัพย์	72	ม 1	6ม X 87ม (522 ตร ม / 130 5 ตร ม)	30 เม ย 2542
17 นายสมศักดิ์ กาญจนสถิตย์	56	เขตจตุจักร กทม	6 x ไม่ระบุ (แปลงที่ 2)	ไม่ระบุ

ที่มา องค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้ว

จากตารางที่ 4.3 มีรายชื่อผู้บริจาคที่ดินเพื่อสร้างถนน 17 ราย โดยที่รายชื่อที่ 1 – 14 นั้น ที่ดินที่บริจาคแก่ราชการได้ใช้ประโยชน์ในการสร้างถนนเสร็จเรียบร้อยแล้ว แต่ต่อมาเมื่อมีอีก 3 รายที่ได้ทำการบริจาคเพิ่มเติมเพื่อให้ อบต.บางแก้วมีพื้นที่สำหรับการขยายถนนให้ยาวต่อไปอีก โดยใน 3 รายนี้ มีคุณลุงหยอย เป็นผู้ที่บริจาคที่ดินให้ด้วย สิ่งที่น่าสนใจก็คือ มติความต่อเนื่องของเวลาในความพยายามขยายการสร้างถนนให้ยาวขึ้น จากวันที่มีการบริจาคที่ดินวันแรก คือวันที่ 26 พฤษภาคม 2540 การบริจาคที่ดินได้ต่อเนื่องมา ในปี 2541 และจบลงในเดือนเมษายน 2542 มองในอีกแง่หนึ่ง เราอาจกล่าวได้ว่าการเห็นถึงประโยชน์ที่ได้รับจากถนนที่ชาวบ้านได้ร่วมบริจาคที่ให้นั้นมีส่วนกำหนดให้ชาวบ้านได้บริจาคที่ดินเพิ่มให้ต่อไป อีก

ข้อที่น่าสังเกตอีกประการหนึ่งมีบุคคล 2 คน คือ ลำดับที่ 3 และลำดับที่ 4 (นายบุญนะ แสงงาม) และลำดับที่ 12 และ 17 (นายสมศักดิ์ กาญจสถิตย์) บริจาคที่ดินจากโฉนด 2 แปลงให้แก่ อบต บางแก้ว และอีก 1 คน คือลำดับที่ 1,7 และ 11 (นางสายพิณ เขียวประดิษฐ์) บริจาคที่ดินของตนเองจากโฉนดถึง 3 แปลงให้แก่ อบต บางแก้ว ในกรณีของ นายสมศักดิ์และนายสายพิณนั้น เป็นการบริจาคที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ มิใช่การบริจาคที่กระทำครั้งเดียวหรือในวันเดียวกัน

สิ่งที่สามารถสังเกตเห็นได้จากตารางที่ 4.3 อีกประเด็นหนึ่งก็คือ ในบรรดาผู้บริจาคที่ดินทั้ง 13 บุคคลนี้ มีบุคคล 4 คนที่มีได้มีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่ 1 และ 2 ใน 4 นี้อาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ นโยบายสำคัญของความตระหนักกับประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นแก่ส่วนรวมโดยตรงน่าจะมีส่วนในการอธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ได้

ประเด็นที่น่าสนใจไม่น้อยเลย ประเด็นสุดท้ายก็คือ เรื่องเกี่ยวกับการระบุถึงจำนวนที่ดินที่ประสงค์จะบริจาคในเอกสารการมอบที่ดินของทางราชการ เราพบว่าในการบริจาคที่ดินให้แก่ อบต บางแก้ว จำนวน 17 ครั้ง มีเพียง 2 ครั้งเท่านั้นที่ผู้บริจาคที่ดินระบุถึงขนาดความกว้าง – ความยาว ของที่ดินที่ประสงค์บริจาคให้อย่างชัดเจน หากเราตั้งคำถามในเชิงนิติศาสตร์ ซึ่งชาวบ้านผู้บริจาคที่ดินให้ชัดเจน (เช่นเดียวกับโดยทั่วไปที่ผู้เซ็นเช็คของตนเองเพื่อมอบให้ผู้อื่นมีจะต้องระบุจำนวนเงินที่ส่งจ่ายให้อย่างชัดเจนเพื่อประกันว่าตนเองจะไม่ “หมดตัว” เพราะผู้ถือเช็คฉบับนั้น) คำตอบต่อคำถามนี้น่าจะเป็นเหตุผลเชิงนิติศาสตร์ แต่น่าจะเป็นเหตุผลทางด้านสังคมวัฒนธรรม ในบริบทของชุมชนและเจตจำนงของความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณีกล่าวอีกนัยหนึ่งตัวเลขที่ปรากฏในเอกสารเกี่ยวกับขนาดที่ดินที่มอบให้น่าจะสำคัญน้อยกว่า “ความจริง” ที่รู้กันในระหว่างผู้บริจาคที่ดิน ผู้นำชุมชนที่ประสานงานในการขอรับบริจาค (คุณลุงหยอย) และ อบต.บางแก้ว “ความจริง” ดังกล่าวก็คือว่าแบบฟอร์มการบริจาคที่ดิน ซึ่งลงนาม โดยเจ้าของที่ดิน มุ่งเพื่อการสร้างสาธารณะ โดยงบประมาณของ อบต บางแก้ว ซึ่งต้องมีความชัดเจน (ในทัศนะของผู้บริจาค และโดยผ่านคุณลุงหยอย) แล้วว่ามีขนาดเท่าใด เมื่อชาวบ้านให้ความไว้วางใจและเชื่อมั่นในคุณลุงหยอยแล้ว “ความจริง” ที่ว่านี่จึงไม่สามารถถูกบิดเบือนได้ด้วยปลายปากกาของคนใดคนหนึ่งที่ระบุตัวเลขที่ไม่สอดคล้องกับ “ความจริง” ที่มี “เจตจำนงร่วม” เป็นเครื่องกำกับอยู่ หากกล่าวเป็นเชิงนามธรรมจากปรากฏการณ์นี้ เรากล่าวได้ว่าสำหรับชาวบ้านแล้ว “ความจริง” ในบริบทของความสัมพันธ์ นั้น เป็นความจริงมากกว่าสิ่งที่เพียงแต่ปรากฏบนเอกสาร (หรือเรามักเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า “หลักฐาน”)

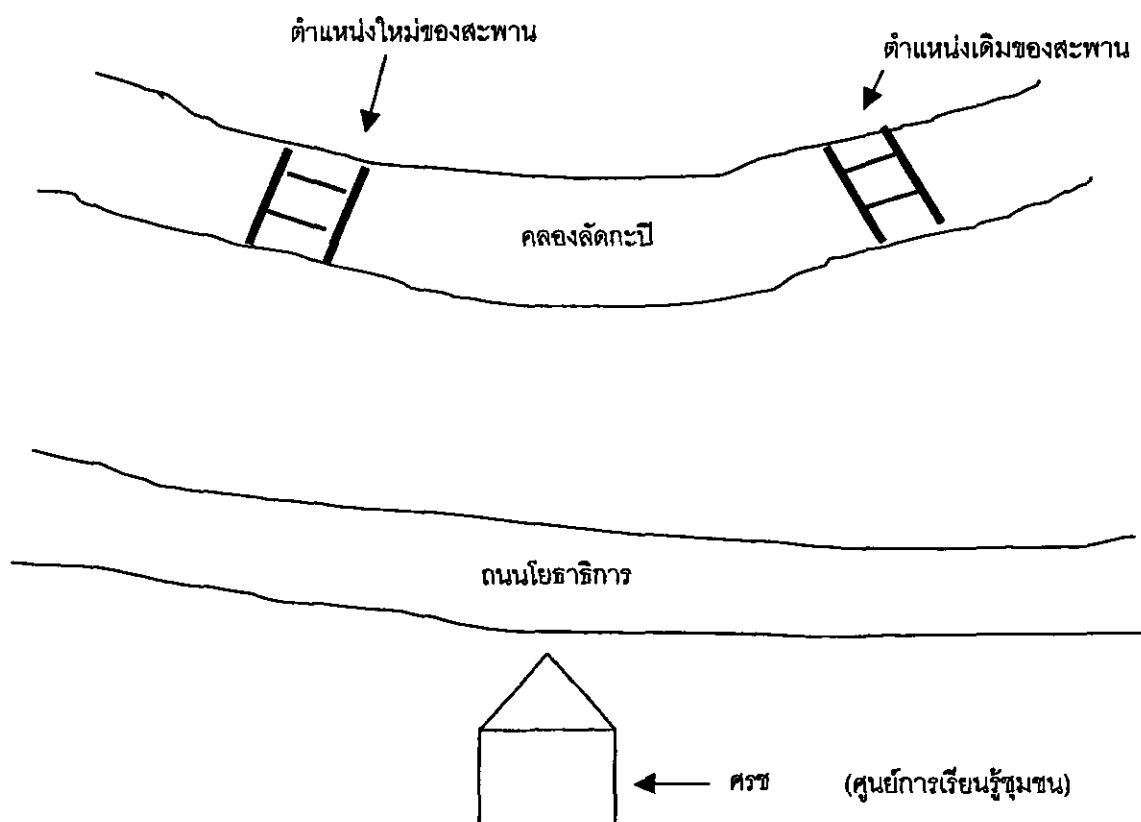
4.1.3 สะพานข้ามคลอง

ตำบลบางแก้วมีพื้นที่ทางการประมาณ 1,500 ไร่ ซึ่งมีลำคลองหลายสายอยู่ในพื้นที่ตำบล โดยทั่วไปการสัญจรถึงกันระหว่างชาวบ้านระหว่าง 2 ฝั่งคลอง มักจะใช้เรือเป็นพาหนะในเวลาน้ำขึ้น หรือไม่ก็ใช้การเดินลุยโคลน – เล่น โดยตรงในช่วงเวลาที่น้ำลดในระดับที่เดินได้ อย่างไรก็ตามความจำเป็นที่จะต้องสัญจรข้ามคลองซึ่งมิใช่ทั้งโดยเรือหรือโดยเท้าก็ยังคงมีอยู่ และเป็นแรงผลักดันให้เกิดการสร้างสะพานข้าม

คลอง ในหัวข้อนี้ เราจะพิจารณาถึงกระบวนการของชุมชนในการร่วมมือกัน 2 กรณี เพื่อสร้างสะพานข้ามคลองในตำบลบางแก้ว โดยกรณีแรกเกิดขึ้นใน หมู่ 4 และกรณีที่ 2 เกิดขึ้นในหมู่ 10

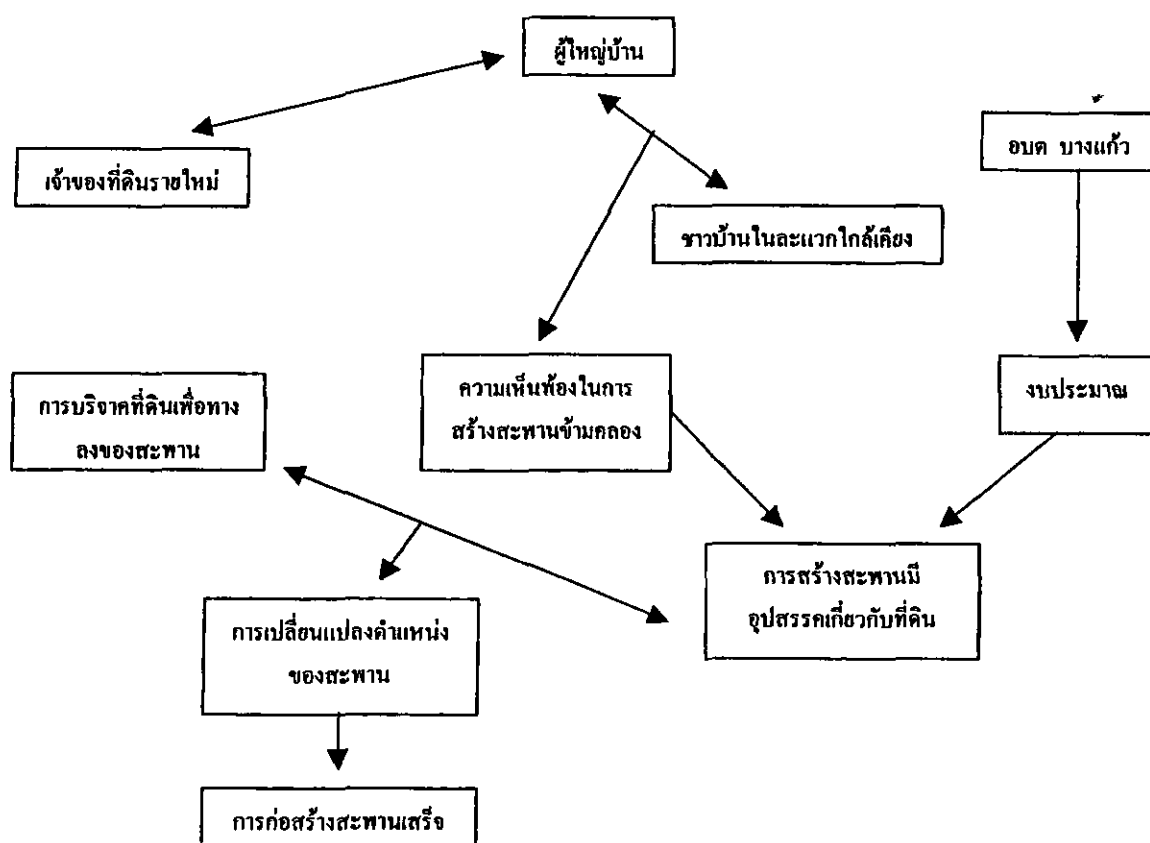
4.1.3.1 สะพานคอนกรีตข้ามคลองลัดกะปิในหมู่ 4

ที่มาของการสร้างสะพานคอนกรีตข้ามคลองที่ชาวบ้านหมู่ 4 นี้ เริ่มจากกรณี ผู้นำชุมชนของหมู่ 4 คือ ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งขณะนั้นดำรงตำแหน่งสมาชิกสภาองค์การบริหารส่วนตำบลบางแก้วในช่วง 4 ปีแรก) ได้ปรึกษากับชาวบ้านในละแวกใกล้เคียงเกี่ยวกับการสร้างสะพานคอนกรีตข้ามคลอง จากการปรึกษาหารือดังกล่าวได้ข้อสรุปว่าจะมีการสร้างสะพานข้ามคลองดังกล่าว โดยกำหนดแนวและตำแหน่งการก่อสร้างเอาไว้ใกล้กับบ้านของผู้ใหญ่บ้าน (ดูแผนที่ 4.2 ประกอบ)

แผนที่ 4.2 ตำแหน่งสะพานคอนกรีตข้ามคลองลัดกะปิ หมู่ 4

หลังจากการผ่านกระบวนการจัดทำโครงการและการอนุมัติงบประมาณจาก อบต. บางแก้วแล้ว การสร้างสะพานข้ามคลองดังกล่าวเกิดอุปสรรค เพราะ ตามตำแหน่งเดิมที่ตกลงกันไว้ เจ้าของที่ดินฝั่งคลองตรงข้ามบ้านผู้ใหญ่บ้าน ไม่ยินยอมให้ที่ดินของตนเอง เป็นทางลงของสะพานด้วยเกรงว่าจะไม่ปลอดภัยสำหรับคนในครอบครัว การสร้างสะพานตามแนวเดิมจึงไม่สามารถกระทำได้ อย่างไรก็ตาม ความจำเป็นที่จะต้องเปลี่ยนแปลงตำแหน่งสะพานเสียใหม่ไปยังจุดอื่น ก็มีได้เป็นอุปสรรคนำไม่สามารถทำให้สะพานเกิดขึ้นได้ เพราะหลังจากที่ผู้ใหญ่บ้านได้ปรึกษากับเจ้าของที่ดินรายอื่นเพื่อให้มีที่ดินสำหรับปลายทางที่สะพานจะไปลงก็ได้รับการยินยอมแต่โดยดี ด้วยความเต็มใจทั้ง ๆ ที่เจ้าของที่ดินรายใหม่นี้ มีที่ดินอยู่ไม่มากนัก เดิมที่เจ้าของที่ดินผู้นี้ เป็นคนหมู่ 4 แต่ปัจจุบันอาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ ณ จุดนี้มีปัจจัยสำคัญ 2 ประการที่มีส่วนทำให้เกิดความสำเร็จในการก่อสร้างสะพานคอนกรีตข้ามคลองลัดกะปิในหมู่ 4 โดยประการแรก เป็นการเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวมของเจ้าของที่ดิน (หรือที่ตนเองไม่ได้อาศัยอยู่บริเวณนั้นแล้ว) และประการที่สอง คือ ความสัมพันธ์แบบเคารพนับถือกันระหว่าง เจ้าของที่ดินและผู้ใหญ่บ้าน องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในกระบวนการก่อสร้างสะพานนี้สามารถแสดงได้ด้วยแผนภูมิ 4.7

แผนภูมิ 4.7 องค์ประกอบต่าง ๆ ในกระบวนการร่วมกันสร้างสะพานคอนกรีตข้ามคลองลัดกะปิ หมู่ 4

4.1 3 2 สะพานไม้ในหมู่ 10 กับการพึ่งตนเองสมบูรณ์

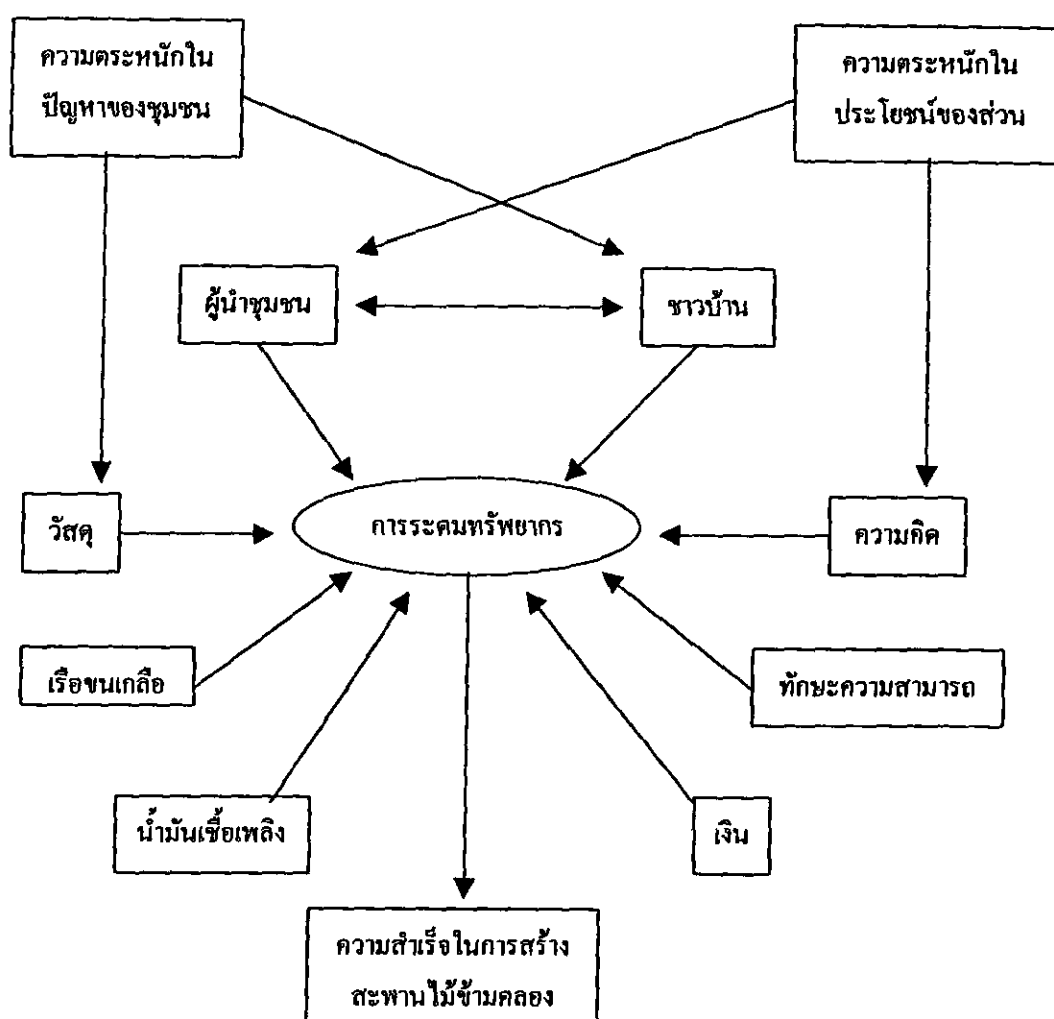
ดูจากแผนที่ของตำบลบางแก้วแล้ว เราจะเห็นได้ว่าหมู่ 10 เป็นหมู่บ้านที่ไม่มีถนนมาตรฐานเชื่อมกับหมู่บ้านหรือเพื่อออกมาสู่ถนนใหญ่คือ ถนนพระราม 2 และยังเป็นหมู่บ้านที่พื้นที่ส่วนใหญ่อยู่ติดกับทะเลการเดินทางของชาวบ้านหมู่ 10 เพื่อติดต่อกับภายนอก โดยทางพื้นดินนั้นต้องผ่านทางหมู่ 5 และหมู่ 7 เส้นทางหนึ่งที่คนหมู่ 10 ใช้เพื่อออกมาสู่ถนนใหญ่ โดยผ่านทางหมู่ 7 นั้น จำเป็นต้องข้ามคลองซอยเส้นหนึ่ง ซึ่งในอดีตประมาณ 10 กว่าปี มาแล้วสะพานข้ามคลองซอยเส้นนี้เป็นเพียงสะพานที่ทำด้วยไม้ไผ่ ไม้มันคงแข็งแรงเท่าใดนัก ต่อมาผู้นำชุมชนที่เป็นผู้มีความรู้ทางช่าง (นายชาญชัย เบ็งสงวน และนายประคองศิลป์ หงษ์เจริญ) พร้อมด้วยชาวบ้านเห็นว่าควรจะได้มีการรื้อสะพานเดิมนี้ออกแล้วสร้างเป็นสะพานไม้ให้แข็งแรงทนทานกว่าเดิม

ในการดำเนินการเพื่อก่อสร้างสะพานไม้ใหม่นี้ได้มีการร่วมมือกันของชาวบ้านจำนวนมาก และมีการระดมทรัพยากรหลายอย่างทั้งจากภายในชุมชนเอง และจากภายนอกชุมชน อันได้แก่แรงงาน เงิน หรือน้ำมันเชื้อเพลิง ไม้และเสาไม้

สำหรับไม้และเสาไม้นั้นจำเป็นต้องไปขนย้ายมาจาก หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 3, หมู่ 5 และภายในหมู่ 10 เอง เป็นไม้และเสาไม้ที่ได้จากการรื้อถอนสะพานเก่า ๆ ในการขนย้ายไม้และเสาไม้เหล่านี้ ใช้เรือบรรทุกเกลือเป็นพาหนะหลัก ใครมีเรือก็เอาเรือมาช่วยพร้อมกับออกค่าใช้จ่ายน้ำมันเชื้อเพลิงกันเอง ใครที่ไม่ได้ช่วยแรงงานหรือเอาเรือไปช่วยก็สมทบเงินช่วยเหลือ เพราะจำเป็นต้องซื้อไม้และเสาไม้เพิ่มเติมโดยเฉพาะเสาสะพานนั้นจำเป็นต้องซื้อใหม่ราคาต้นละ 7,000 กว่าบาทในการสร้างสะพานคนหนุ่ม ๆ ประมาณ 20 คน ที่มีทักษะทางช่างได้มาช่วยเหลือกันสร้างจนสะพานใหม่เสร็จเรียบร้อย หากประเมินค่าใช้จ่ายทั้งหมดทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน ตกประมาณ 30,000 บาท

สะพานข้ามคลองนี้ เป็นสะพานขนาดเล็ก ซึ่งออกแบบไว้เพียงเพื่อคนเดินและรถมอเตอร์ไซด์สัญจรไป - มาได้เป็นหลัก รถ 4 ล้อ ไม่สามารถข้ามได้ สำหรับรถสามล้อเครื่องหรือรถตุ๊กตุ๊กนั้น สามารถผ่านสะพานได้พอดี ทั้งนี้เพื่อเป็นการรักษาสะพานให้มีอายุการใช้งานให้นานที่สุด

กล่าวโดยรวม ความสำเร็จในการสร้างสะพานข้ามคลองในหมู่ 10 นี้เป็นความสำเร็จที่สะท้อนถึงการพึ่งตนเองของชุมชนในลักษณะสมบูรณ์ได้เป็นอย่างดีทีเดียว เป็นภาพสะท้อนของการระดมทรัพยากรทั้งที่เป็นความคิด ทักษะความสามารถ เงิน และวัตถุอย่างเต็มที่เพื่อให้บรรลุประโยชน์ของส่วนรวม กระบวนการร่วมมือร่วมใจในการสร้างสะพานในหมู่ 10 นี้ ปรากฏในแผนภูมิ 4 8

แผนภูมิ 4.8 องค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสร้างสะพานไม้ข้ามคลองในหมู่บ้าน 10

4.14 การสร้างสาธารณประโยชน์เพื่อโรงเรียน

ในอดีตตำบลบางแก้วมีโรงเรียนทั้งหมด 4 แห่ง ปัจจุบันเหลือเพียง 3 แห่งในปัจจุบันเป็นโรงเรียนประถมศึกษา (โรงเรียนบ้านปากมาบ และโรงเรียนวัดบางบ่อ) อีก 1 แห่งเป็นโรงเรียนมัธยมศึกษาขยายโอกาส (โรงเรียนไทยรัฐวิทยา)

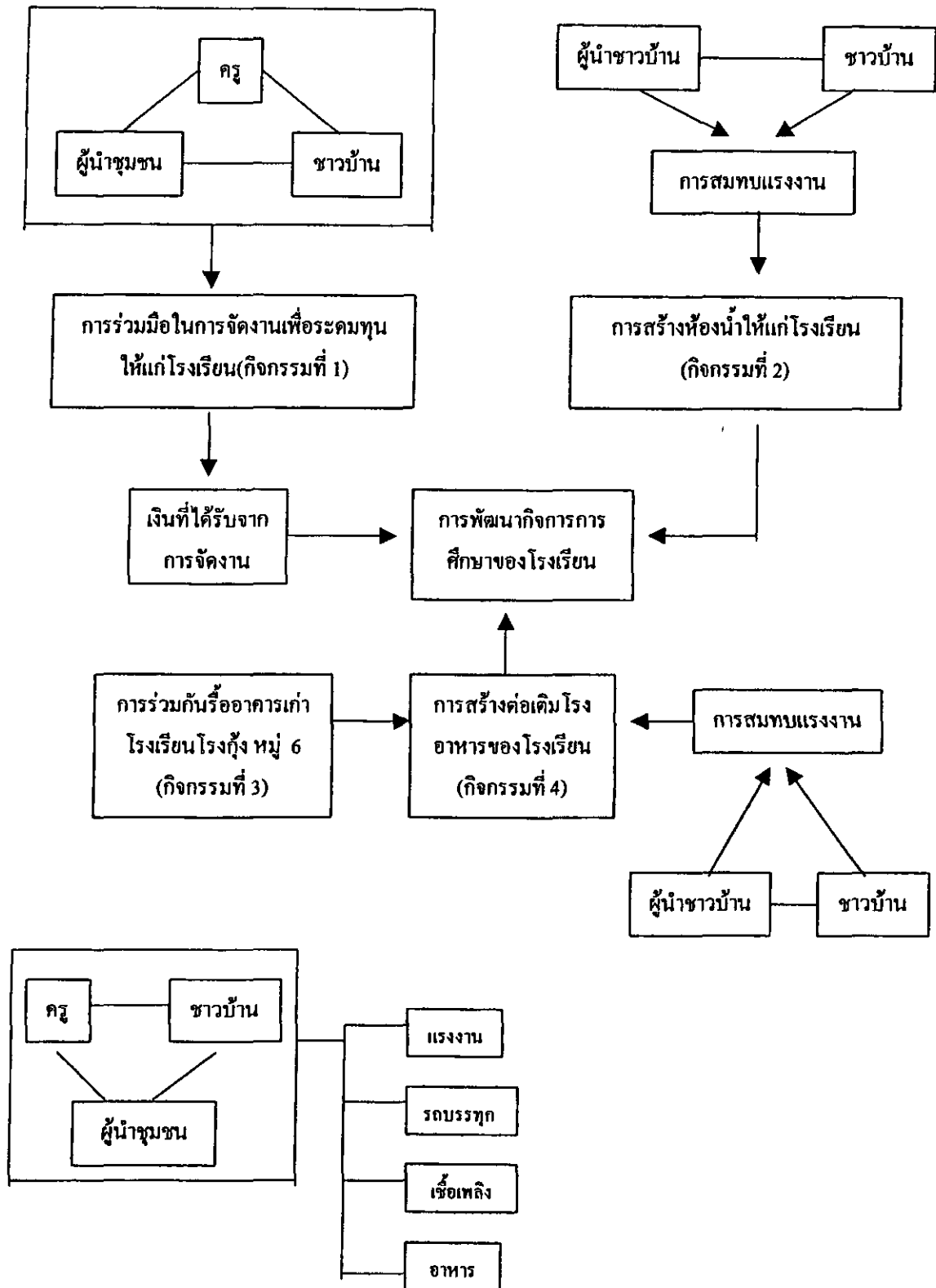
ปรากฏการณ์ที่สะท้อนภาพประชาคมในตำบลบางแก้วได้เกิดขึ้นในความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับโรงเรียนด้วย กล่าวอีกนัยหนึ่ง การร่วมมือระหว่างชุมชนกับโรงเรียนเพื่อพัฒนาการศึกษาเป็นภาคประชาคมส่วนสร้างสาธารณประโยชน์ที่น่าสนใจเช่นเดียวกันกับกรณีของทางเท้า ถนน และสะพานดังที่ได้นำเสนอมาแล้ว

ในกรณีของการร่วมสร้างสาธารณประโยชน์เพื่อโรงเรียนนี้ มีกรณีที่น่าสนใจ 2 กรณี โดยกรณีแรกเป็นกรณีที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยาในหมู่ 7 และกรณีที่สองเกี่ยวข้องกับโรงเรียนบ้านปากมวบในหมู่ 4

4.1.4.1 ชุมชนกับโรงเรียนไทยรัฐวิทยา หมู่ 7

โดยฐานะขององค์กรแล้ว โรงเรียนไทยรัฐวิทยาเป็นหน่วยราชการและบุคลากรภายในองค์กรซึ่งก็คือครูอาจารย์ก็เป็นเจ้าหน้าที่ของทางราชการ อย่างไรก็ตาม ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนไทยรัฐวิทยากับชุมชนรอบข้าง โดยเฉพาะชาวบ้านในหมู่ 7 มิได้เป็นความสัมพันธ์แบบที่เป็นทางการ โดยผ่านคำสั่งหรือหนังสือราชการ แยกเป็นความสัมพันธ์ในรูปของความช่วยเหลือเกื้อกูลกัน โดยที่โรงเรียนเป็นสถาบันที่มีคุณูปการการศึกษาแก่ชุมชน ชุมชนจึงมีพันธะกรณีที่จะต้องอุปถัมภ์เกื้อหนุนเป็นการตอบแทน บนพื้นฐานของความสัมพันธ์เชิงเกื้อหนุนซึ่งกันและกัน (Reciprocal relationship) ระหว่างโรงเรียนและชุมชนนี้เอง ปรากฏการณ์ของความร่วมมือกันระหว่าง ผู้นำชุมชน ชาวบ้าน และโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนในด้านต่าง ๆ จึงเป็นผลที่เกิดตามมา เราจะสะท้อนภาพปรากฏการณ์เหล่านี้ในรายละเอียดมากขึ้น

กล่าวโดยภาพรวมแล้ว มีกิจกรรมอย่างน้อย 4 กิจกรรมที่เป็นความพยายามร่วมกันระหว่างชุมชนและโรงเรียนในการพัฒนาโรงเรียนไทยรัฐวิทยา กิจกรรมทั้ง 4 กิจกรรมนี้เกิดขึ้นต่างระบบต่างวาระเป็นลำดับเรื่อยมา บุคคลหรือฝ่ายต่าง ๆ ที่มาร่วมกันทำกิจกรรม ก็มีจำนวนมากบ้างน้อยบ้างต่างกันไปและวัตถุประสงค์ของแต่ละกิจกรรมก็แตกต่างกันออกไปด้วยแต่ทั้งหมดนี้เป็นไปเพื่อร่วมกันพัฒนาโรงเรียนไทยรัฐวิทยาให้ก้าวหน้าขึ้นตามลำดับ ภาพของความร่วมมือของฝ่ายต่าง ๆ ในการพัฒนากิจการการศึกษาของโรงเรียนปรากฏในแผนภูมิ 4.9

แผนภูมิ 4.9 องค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการจัดการกิจการศึกษาของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา หมู่ 7

ในแผนภูมิ 49 จะเห็นได้ว่ามีกิจกรรมสำคัญ 4 กิจกรรมคือ

- 1 การจัดงานเพื่อระดมทุนให้แก่โรงเรียน
- 2 การสร้างห้องน้ำให้แก่โรงเรียน
- 3 การรื้ออาคารเก่าโรงเรียนโรงกุ่มหมู่ 6
- 4 การสร้างต่อเติมขยายโรงอาหาร

ในกิจกรรมแรกนั้น ครู ผู้นำชุมชน และชาวบ้านได้ร่วมกันคิดและจัดการในโรงเรียน โดยเป็นที่เข้าใจตรงกันในหมู่ชาวบ้านของตำบลบางแก้วว่า จะมีการซื้อบัตรเพื่อร่วมกิจกรรมและเงินที่ได้จากการซื้อบัตรเพื่อร่วมกิจกรรมและเงินที่ได้จากการซื้อบัตรก็คือการระดมทุนให้แก่โรงเรียนเพื่อการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ทางด้านการศึกษา

ในกิจกรรมที่สองเป็นภาพสะท้อนของการสมทบแรงงานเพื่อการสร้างห้องน้ำให้แก่โรงเรียน ดูจากภายนอกกิจกรรมก็คือก่อสร้างทั่ว ๆ ไปนั่นเอง แต่ในการก่อสร้างครั้งนี้ ผู้นำทางช่างและชาวบ้านที่มาช่วยก่อสร้าง คิดค่าแรงเพียงครึ่งเดียวเท่านั้น ความหมายที่แฝงไว้ในการก่อสร้างครั้งนี้ ก็คือการร่วมกันบริจาคแรงงานบางส่วนให้แก่โรงเรียนนั่นเอง

สำหรับกิจกรรมที่สามและกิจกรรมที่สี่เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกัน โดยมีการร่วมกันระหว่าง ผู้นำชุมชน (ผู้ใหญ่ประพันธ์ หมู่ 7) ครูและชาวบ้าน (ทั้งจากหมู่ 6 และหมู่ 7) เพื่อช่วยกันรื้ออาคารเก่าของโรงเรียนโรงกุ่ม (หมู่ 6) เพื่อนำไม้ไปใช้ในการทำกิจกรรมที่สี่ คือ การสร้างต่อเติมโรงอาหารของโรงเรียนไทยรัฐวิทยา โรงเรียนโรงกุ่มนี้ห่างจากโรงเรียนไทยรัฐวิทยาประมาณ 5 กิโลเมตร ในการเคลื่อนย้ายไม้ที่ได้จากการรื้อถอน จำเป็นต้องใช้รถบรรทุก 10 ล้อ ของผู้ใหญ่บ้าน พร้อมน้ำมันเชื้อเพลิง แล้วครู ผู้ใหญ่บ้านและชาวบ้านรวมประมาณ 30 คน ได้ช่วยกันรื้อถอนอย่างแข็งขันจนเสร็จสิ้นภายในวันเดียว หรือจากนั้นไม่นาน จึงได้มีการก่อสร้างต่อเติมอาคารโรงอาหารของโรงเรียน โดยทั้งช่างและชาวบ้านที่เป็นผู้สร้างต่อเติม คิดค่าแรงเพียงครึ่งหนึ่งเช่นเดียวกับการสร้างห้องน้ำดังที่กล่าวมาแล้ว ซึ่งที่น่าสนใจก็คือความสืบเนื่องเป็นระยะ ๆ ของกิจกรรมทั้ง 4 ประการที่ได้กล่าวมา ผู้นำชุมชน และชาวบ้านที่ได้ร่วมมือกันมาตลอดกับโรงเรียนเป็นบุคคลกลุ่มเดียวกันนั่นเอง จำนวนอาจจะมากบ้าง น้อยบ้างแล้วแต่กรณี แรงจูงใจที่อยู่เบื้องหลังกิจกรรมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของโรงเรียนไทยรัฐวิทยานั้น มิใช่เป็นเพียงการทำประโยชน์ให้แก่โรงเรียน เพราะโรงเรียนมิใช่มีอยู่เพื่อตัวของมันเอง หากแต่เป็นการระดมทรัพยากรของชุมชนเท่าที่พอจะหาได้ เพื่อการพัฒนาและความก้าวหน้าทางการศึกษาของลูกหลานของชาวบ้านในชุมชนใกล้เคียงนั่นเอง

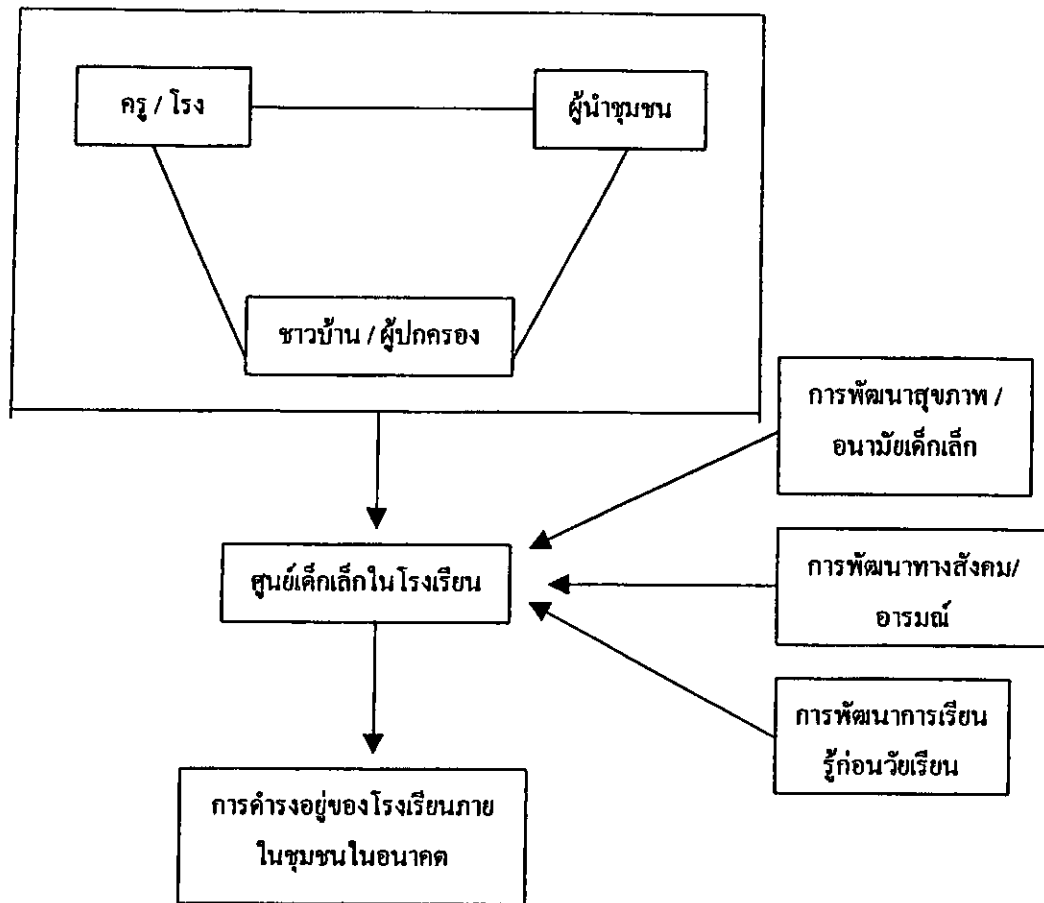
4.1.4.2 ชุมชนกับโรงเรียนบ้านปากมวบ หมู่ 4

ในกรณีของหมู่ 4 ความสัมพันธ์ของชุมชนที่มีต่อโรงเรียนมีลักษณะต่างไปจากกรณีของหมู่ 7 กล่าวคือในกรณีของหมู่ 7 ความพยายามร่วมมือกันของหลายฝ่ายเป็นไปเพื่อให้โรงเรียนได้รับการพัฒนาให้ก้าวหน้าขึ้น ขณะที่ในกรณีของโรงเรียนบ้านปากมวบหมู่ 4 นี้ ความพยายามร่วมของหลายฝ่ายเป็นไปเพื่อให้โรงเรียนสามารถดำรงอยู่ในชุมชนต่อไป

ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้นว่า ในตำบลบางแก้ว เคยมีโรงเรียนประถมแห่งหนึ่งชื่อโรงเรียนบ้านโรงกุ้งในหมู่ 6 แต่เนื่องจากจำนวนนักเรียนในโรงเรียนดังกล่าวมีไม่พอตามเกณฑ์ของทางราชการจึงต้องมีการยุบเลิกโรงเรียนดังกล่าวไป ประวัติศาสตร์ที่น่าประทับใจเช่นนี้ มีแนวโน้มที่อาจจะเกิดซ้ำรอยได้ในหมู่ 4 กับโรงเรียนบ้านปากมวบ หากมีการยุบโรงเรียนบ้านปากมวบอีก เด็ก ๆ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวตำบลบางแก้วในบริเวณรอบ ๆ โรงเรียนบ้านปากมวบจะต้องเดือดร้อนมากขึ้นในการเดินทางไปเรียนที่โรงเรียนวัดบางบ่อ หรือโรงเรียนไทยรัฐวิทยา

ความตระหนักในอนาคตที่ไม่แน่นอนของโรงเรียนบ้านปากมวบ กระตุ้นให้ผู้นำของชุมชนชาวบ้านและครูต้องร่วมมือกันก็คือ การจัดตั้งศูนย์เด็กเล็กภายในโรงเรียนบ้านปากมวบนั่นเอง เพื่อเป็นแหล่งรองรับเด็กเล็กก่อนวัยเรียน และเป็นการเตรียมการสำหรับการเข้าเรียนต่อในชั้นประถมศึกษาปีที่ 1 แม้ขณะนี้เราไม่สามารถบอกได้ว่าการเกิดขึ้นของศูนย์เด็กเล็กในโรงเรียนบ้านปากมวบ จะเป็นเครื่องประกันการดำรงอยู่ต่อไปของโรงเรียนบ้านปากมวบได้หรือไม่ แต่เราบอกได้ว่าศูนย์เด็กเล็กเองเป็นเครื่องมือสำคัญประการหนึ่งที่ชุมชนสร้างขึ้นเพื่อการพัฒนาสุขภาพ อนามัย การพัฒนาทางสังคม / อารมณ์ และเป็นการส่งเสริมกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก ๆ ซึ่งเป็นลูกหลานของชาวบ้านและสมาชิกของชุมชนเอง และที่สำคัญในแง่วิถีคิดของชุมชน ก็คือศูนย์เด็กเล็กนี้ มิใช่เป็นผลผลิตของการเลียนแบบทำตาม ๆ กัน หรือเป็นผลจากการสั่งการตามนโยบายของทางหน่วยราชการบางหน่วยงานดังที่ปรากฏทั่วไปในสังคมไทย

ภาพสะท้อนของความร่วมมือระหว่างครู ผู้นำชุมชนและชาวบ้านในกรณีของโรงเรียนบ้านปากมวบ หมู่ 4 ปรากฏในแผนภูมิ 4.10

แผนภูมิ 4.10 ความพยายามร่วมเพื่อการดำรงอยู่ของโรงเรียนบ้านปากมวบ หมู่ 4

4.1.5 ระบบประปาหมู่บ้าน

ปรากฏการณ์ประชาคมร่วมสร้างสาธารณประโยชน์ในตำบลบางแก้ว สามารถพบได้ในเรื่องที่เกี่ยวข้องกับระบบประปาหมู่บ้าน เช่นเดียวกันในกรณีที่เกี่ยวข้องกับระบบประปาหมู่บ้านนี้ มีกรณีตัวอย่าง 4 กรณีเกิดขึ้นในหมู่ 1, หมู่ 3, หมู่ 5 และหมู่ 8 ในกรณีของหมู่ 1 และหมู่ 5 นั้นกระบวนการที่เกิดขึ้นในการสร้างระบบประปาหมู่บ้านไม่ซับซ้อนมากนัก ส่วนกรณีของหมู่ 3 และหมู่ 8 นั้นมีความซับซ้อนมากกว่า

4.1.5.1 การเสียดสของบุคคลกับบ่อบาดาลเพื่อส่วนรวมในหมู่ 1

ในกรณีของหมู่ 1 นี้ อันที่จริงยังไม่อาจเรียกได้ว่าเป็นระบบประปาหมู่บ้านแต่ก็กล่าวได้ว่าเป็นพื้นฐานที่จะนำไปสู่ระบบประปา หมู่บ้านได้ในอนาคต

ประเด็นสำคัญที่กล่าวถึงในกรณีนี้เป็นเรื่องของการสร้างประโยชน์แก่ส่วนรวม บนพื้นฐานของความเสียดสของบุคคลบางคน การขุดบ่อบาดาลนั้น ใ้ว่าจะขุดได้ทุกที่ แต่ขึ้นอยู่กับความเหมาะสมของ

พื้นที่เป็นสำคัญ และถ้าเป็นพื้นที่ในกรรมสิทธิ์ส่วนบุคคลแล้ว ประโยชน์ส่วนรวมในรูปของบ่อบาดาล ก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หากเจ้าของที่ดินดังกล่าวไม่เสียสละที่ดินบางส่วนของตนเองให้เป็นพื้นที่สำหรับบ่อน้ำบาดาล

ในกรณีของหมู่ 1 นี้มีบุคคล 2 คนได้ร่วมกันเสียสละ มอบที่ของตนเองให้แก่ทางราชการเพื่อให้สามารถขุดเจาะบ่อบาดาลให้บุคคลทั้ง 2 ท่านนี้คือ นางชลดา ศิริจริยวัตร และนายสุรพล อยู่เกิด บุคคลทั้ง 2 ท่านนี้ได้กล่าวนามมาแล้วในหัวข้อ 4.1.2.4 ที่ว่าด้วยการสร้างถนนภายในหมู่ 1 ทางชลดาและนายสุรพล มอบที่ให้คนละ 40 5 ตารางเมตร เพราะพื้นที่ซึ่งอยู่ติดกันและติดกับลำประโดงสาธารณะประโยชน์นี้ เหมาะแก่การขุดเจาะบ่อบาดาล ข้อมูลที่น่าสนใจอีกประการหนึ่งก็คือ ทั้ง 2 คนนี้ มิได้อาศัยอยู่ในหมู่ 1 แต่อยู่นอกตำบลบางแก้ว โดยนางชลดาอาศัยอยู่ที่ตำบลลาดใหญ่ ขณะที่นายสุรพลอาศัยอยู่ที่กรุงเทพฯ การเสียสละของบุคคลทั้งสองคนเป็นการเสียสละเพื่อส่วนรวมอย่างต่อเนื่อง แม้ตนเองจะไม่ได้ประโยชน์โดยตรงจากสาธารณประโยชน์ที่เกิดขึ้นก็ตามปัจจัยเช่นนี้นับว่าน่าสนใจมากทีเดียวเพราะไม่สามารถสั่งหรือบังคับให้เกิดขึ้นได้โดยอำนาจรัฐหรืออำนาจภายนอกหากแต่มีอยู่หรือเกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ โดยสมัครใจภายในบริบทของชุมชนหนึ่ง ๆ ซึ่งมีลักษณะเฉพาะของแต่ละแห่ง

4.1.5.2 ระบบประปาหมู่บ้านในหมู่ 5

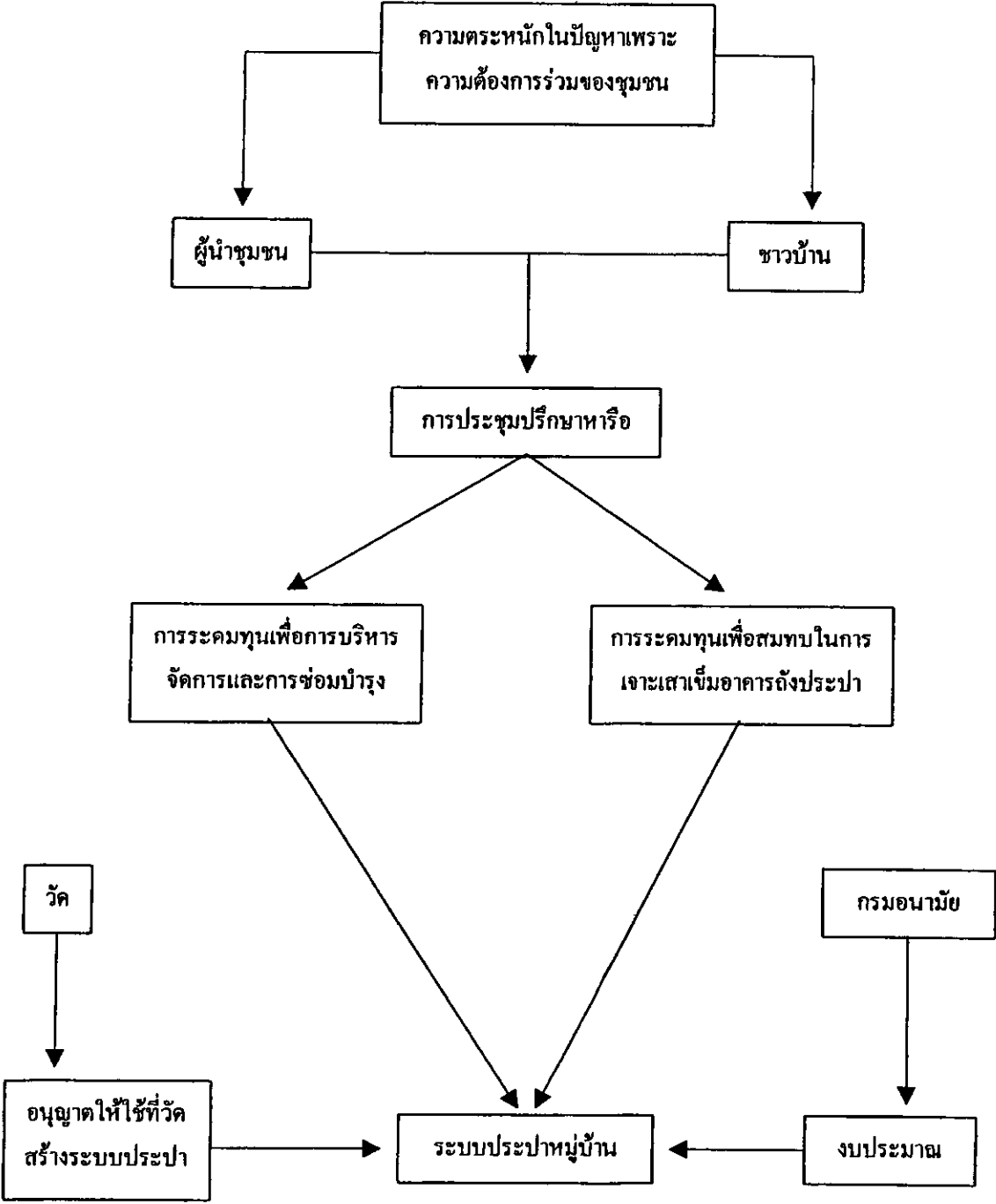
สิ่งที่น่าสนใจและควรกล่าวถึงระบบประปาหมู่บ้านในหมู่ 5 นี้ เป็นเรื่องของความเชื่อมโยงระหว่างระบบประปาหมู่บ้านแห่งหนึ่งกับอีกแห่งหนึ่ง กล่าวคือในการก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้านของหมู่ 5 นี้ มีความจำเป็นต้องใช้เงินจำนวนหนึ่งประมาณ 2 หมื่นบาท เงินจำนวนนี้ได้รับการสนับสนุนในรูปของเงินยืมจากระบบประปาหมู่บ้านหมู่ 7 (ซึ่งการบริหารงานของระบบประปาหมู่บ้าน หมู่ 7 มีประสิทธิภาพจนมีกองทุนมากกว่า 1 แสนบาท) สิ่งที่เราน่าจะเรียนรู้ได้จากกรณีเล็ก ๆ เช่นนี้ ก็คือว่าความสำเร็จของกิจกรรมหนึ่งในชุมชน สามารถนำไปสู่การส่งเสริมหรือ พัฒนาด้านอื่น ๆ ในชุมชนได้ต่อ ๆ ไปในลักษณะเชื่อมโยง เครือข่ายความเกื้อหนุนกันเช่นนี้ เกิดขึ้นได้ภายใต้ความยืดหยุ่นและคล่องตัวของระบบการบริหารการเงินของชุมชน (ในรูปแบบของกองทุนประปาหมู่บ้าน) ซึ่งมักจะพบเห็นได้ยากในการบริหารงานของทางราชการซึ่งมีกฎระเบียบและขั้นตอนที่ยุ่งยาก ไม่ทันกาล เนื่องจากการเน้นการควบคุม (บนพื้นฐานของความไม่ไว้วางใจ) จนแก้ไขปัญหาล่าช้าไม่ทันกาล การบริหารงานของชุมชน เน้นการมุ่งแก้ไขปัญหามาตรับและทันกาล (บนพื้นฐานของความจริงที่ปรากฏและการไว้วางใจในบริบทของความสัมพันธ์ภายในชุมชนเป็นสำคัญ)

กองทุนประปาหมู่บ้านหมู่ 7 นี้ได้เคยกล่าวมาแล้วว่ามีส่วนในการปรับปรุงถนนเข้าชุมชนของหมู่ 7 เช่นเดียวกัน

4.1.5.3 ระบบประปาหมู่บ้านหมู่ 3 กับการระดมทุนของชุมชน

ระบบประปาหมู่บ้านของหมู่ 3 นี้ อันที่จริงแล้วมีอาณาเขตในการให้บริการน้ำประปาครอบคลุมทั้ง หมู่ 2 หมู่ 3 และหมู่ 4 ด้วย จากอาคารถังประปา จะมีข้อความว่าเป็นระบบประปาหมู่บ้านของกรมอนามัย ซึ่งอันที่จริงแล้ว อาจกล่าวได้ว่า หากไร้ซึ่งความร่วมมือกันของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้องในการได้รับประโยชน์แล้ว งบประมาณของกรมอนามัย แต่เพียงอย่างเดียว คงไม่บรรลุผลเป็นระบบประปาหมู่บ้านดังที่เห็นอยู่

ประเด็นสำคัญของระบบประปาหมู่บ้านแห่งนี้ อยู่ที่การตอบสนองอย่างกระตือรือร้นของชุมชน ต่อกิจกรรมภาครัฐ กล่าวคือ ในการสร้างระบบประปาหมู่บ้านในหมู่ 3 นี้ ถึงแม้ทางกรมอนามัยจะเป็นเจ้าของงบประมาณในการก่อสร้างก็ตาม แต่เงื่อนไขส่วนหนึ่งที่ตกลงกันเอาไว้ก็คือทางกรมอนามัยนั้น จัดสรรงบประมาณไว้ เฉพาะสำหรับการก่อสร้างตัวอาคารถังเก็บน้ำและระบบสูบน้ำเท่านั้น การที่ชุมชนจะใช้น้ำได้ในลำดับถัดไปนั้นชุมชนต้องระดมเงินเพื่อเป็นทุนสำรองสำหรับการบริหารจัดการเกี่ยวกับการเดินท่อเมนประปาและสำหรับการซ่อมบำรุงในโอกาสต่อไป ภายได้เงื่อนไขนี้ ผนวกกับความสอดคล้องต่อความต้องการของชาวบ้าน ชุมชนจึงตอบสนองในเรื่องการระดมทุนอย่างกระตือรือร้น มีการระดมทุนถึง 2 ครั้ง ในหมู่ชาวบ้าน โดยระดมครั้งละ 200 บาท บางคนที่มีฐานะดีกว่าก็สมทบให้ถึง 500 บาท โดยไม่มีความรู้สึกว่าเสียเปรียบเพื่อนบ้าน เหตุที่ต้องระดมเงินสมทบถึง 2 ครั้งนี้ เนื่องจากว่าพื้นที่ที่ทำการก่อสร้างอาคารถังเก็บน้ำเป็นพื้นที่ชายเลนมาก่อน เมื่อมีการเจาะเสาเข็มลงไปปรากฏว่าตามแบบและงบประมาณที่วางเอาไว้เสาเข็มดังกล่าวไม่แข็งแรงเพียงพอ จำเป็นต้องซื้อเสาเข็มเพิ่มเติมนอกเหนือไปจากงบประมาณที่วางเอาไว้แต่เดิมชุมชนจึงต้องระดมเงินสมทบเพิ่มเติม องค์ประกอบอีกประการหนึ่งที่ควรกล่าวไว้ในที่นี้ด้วยก็คือบทบาทของวัด เนื่องจากบริเวณสร้างระบบประปาหมู่บ้านเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ดังนั้นเราจะเห็นได้ว่านับตั้งแต่เริ่มต้นก่อนที่ระบบประปาหมู่บ้านจะสำเร็จสิ้นเป็นรูปร่างอาคาร การมีส่วนร่วมในความสำเร็จของชุมชนมีอยู่ในระดับสูงทีเดียวและนับแต่นั้นเป็นต้นมาการบริหารจัดการระบบประปาหมู่บ้านก็ดำเนินมาอย่างราบรื่นเป็นลำดับกระบวนการความร่วมมือของหลายๆ ฝ่ายในกรณีของระบบประปาหมู่บ้านหมู่ 3 นี้ ปรากฏในแผนภูมิ 4.11

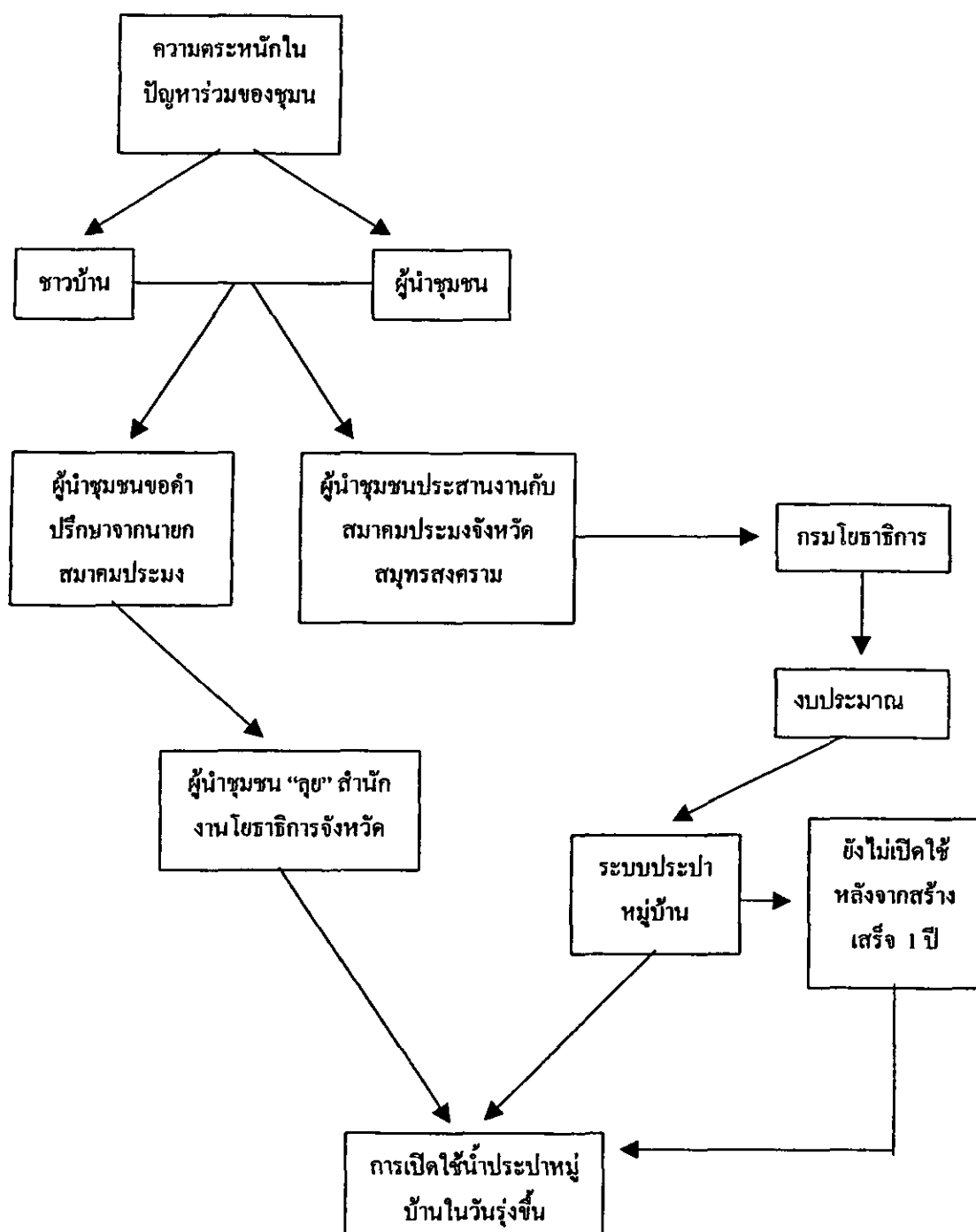
แผนภูมิ 4.11 องค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการสร้างระบบประปาหมู่บ้าน หมู่ 3

4154 ระบบประปาหมู่บ้านหมู่ 8 กับบทบาทเชิงรุกของชุมชน

ขณะที่การเกิดขึ้นของระบบประปาหมู่บ้านในหมู่ที่ 3 เป็นภาพของการร่วมมืออย่างกระตือรือร้น และอย่างราบรื่นของหลายฝ่ายที่เกี่ยวข้อง ในหมู่ 8 เองก็มีระบบประปาหมู่บ้านเช่นกัน หากแต่การเกิดขึ้นของระบบประปาหมู่บ้านของหมู่ 8 แม้จะเป็นการที่หลายฝ่ายร่วมมือกันก็ตามแต่โดยสาระแล้วหากใช้ซึ่งการแสดงออกซึ่งบทบาทเชิงรุกของชุมชน โดยผ่านตัวแทนของเขาแล้ว ผลที่เกิดขึ้นอาจจะเป็นเพียงความว่างเปล่า

ดูจากแผนที่ของตำบลบางแก้วแล้ว หมู่ 8 นับว่าอยู่ห่างไกลจากถนนพระราม 2 มากที่สุดและมีพื้นที่ติดกับทะเลค่อนข้างมาก การขาดแคลนน้ำประปาเป็นปัญหาสำคัญของคนหมู่ 8 การที่คนหมู่ 8 จะได้น้ำเพื่อการบริโภค - อุปโภค นอกจากเป็นน้ำฝนแล้วพวกเขาจะต้องใช้เรือในการขนย้ายน้ำจืดที่ซื้อจากหมู่บ้านซึ่งอยู่ไกลออกไป ความจำเป็นของปัญหาดังกล่าวนี้นวนวกับจังหวะที่ผู้นำของชุมชน (นางสาวบุญยืน ศิริธรรม) ได้เกี่ยวข้องรู้จักกับสมาคมประมงจังหวัดสมุทรสงคราม ซึ่งเป็นองค์กรค่อนข้างใหญ่ภายนอกชุมชน เป็นผลให้เกิดการช่วยเหลือในการประสานงานกับกรมโยธาธิการมีภารกิจในการก่อสร้างระบบประปาหมู่บ้านด้วยการประสานงานร่วมกันดังกล่าว ทำให้กรมโยธาธิการอนุมัติงบประมาณในการก่อสร้างประปาหมู่บ้านในหมู่ 8 และมีการก่อสร้างจนเสร็จสิ้น

อย่างไรก็ตามปัญหาเกี่ยวกับน้ำประปาหมู่บ้านยังไม่จบสิ้นแม้จะมีการก่อสร้างระบบประปาเสร็จเรียบร้อยแล้ว เพราะยังไม่มีเปิดให้ใช้น้ำ แม้จะสร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วมาเป็นเวลาประมาณ 1 ปี ความเดือนร้อนที่สะสมมาของชุมชน ผ่านการถกเถียงแลกเปลี่ยนกันในชุมชน จนในที่สุดตัวแทนชุมชน (ซึ่งก็คือ นางสาวบุญยืน ศิริธรรม นั่นเอง) ได้เข้าไปปรึกษากับนายกสมาคมประมงจังหวัดสมุทรสงคราม ในการรับคำปรึกษาดังกล่าว ได้รับคำแนะนำให้ไปติดต่อกับโยธาจังหวัดโดยตรง และผลจากการไปติดต่อกับสำนักงานโยธาจังหวัดในลักษณะ “กัดไม่ปล่อย” หรือ “รอไม่เลิก” ก็คือ ในเช้าของวันถัดมาชาวบ้านหมู่ 8 ก็ได้น้ำประปาหมู่บ้านใช้ดื่มกับที่ได้รอคอยมาเป็นเวลานาน องค์ประกอบที่น่าสนใจและมีความสำคัญในกรณีของหมู่ 8 นี้ก็คือ ความสัมพันธ์ที่ชุมชนมีต่อองค์กรภายนอก และการเรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากความสัมพันธ์นั้นอย่างรู้เท่าทัน เป็นสิ่งที่มีส่วนในความสำเร็จของกิจกรรมสนองประโยชน์ของชุมชนซึ่งแสดงให้เห็นได้จากแผนภูมิ 4.12 แสดงถึงองค์ประกอบต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กันในกระบวนการก่อเกิดและแก้ไขปัญหาระบบประปาหมู่บ้านหมู่ 8

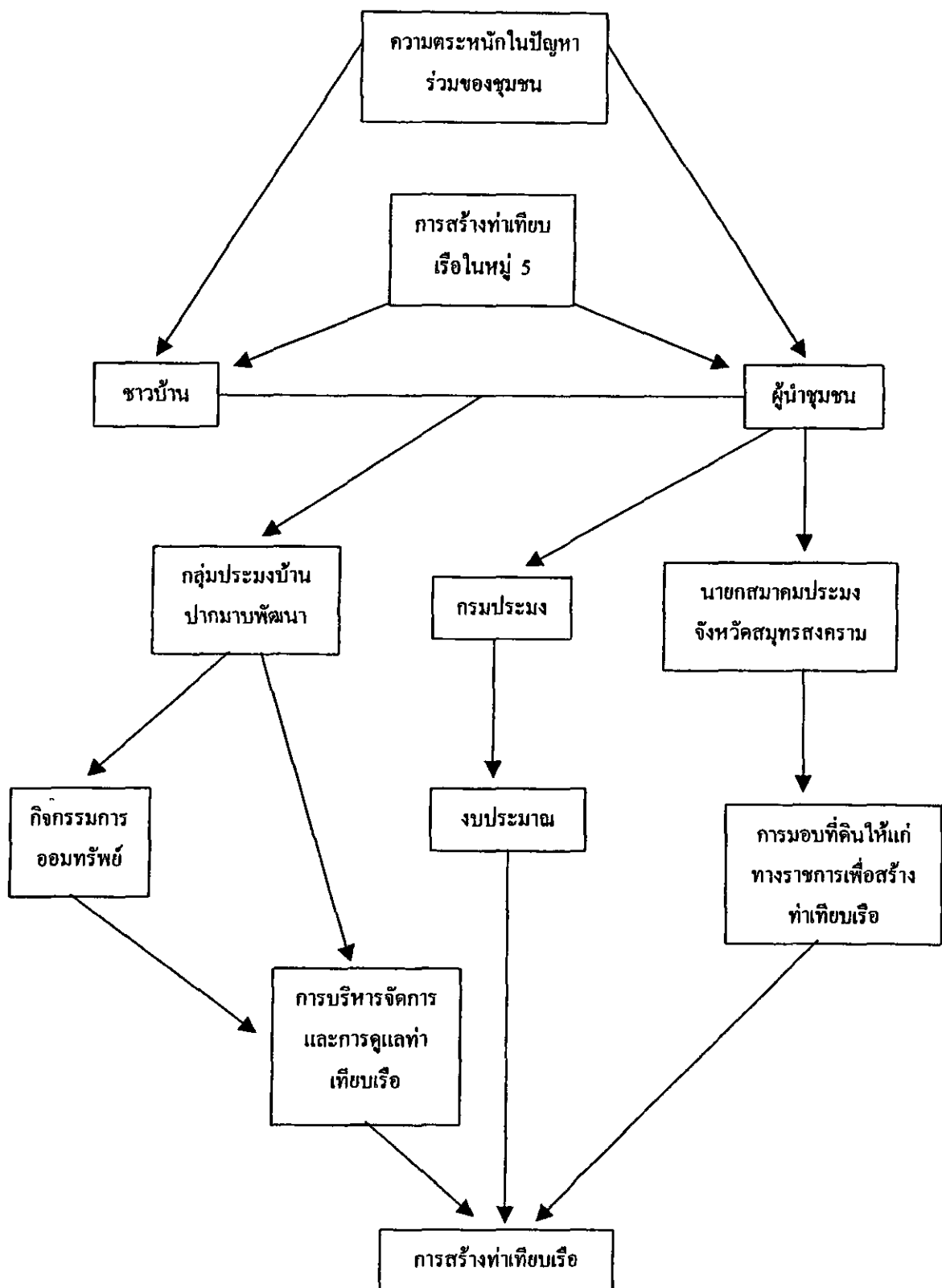
แผนภูมิ 4.12 กระบวนการผลักดันของชุมชนเพื่อการได้มาซึ่งระบบประปาหมู่บ้าน หมู่ 8

416 ทำเทียมเรือหมู่ 8

เรื่องเกี่ยวกับทำเทียมเรือในหมู่ 8 เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องสัมพันธ์กับทำเทียมเรือในหมู่ 5 ทั้งหมู่ 5 และหมู่ 8 อยู่ติดทะเลเหมือนกัน และมีคลองผ่านจากหมู่บ้านออกสู่ทะเลเช่นเดียวกัน ความจำเป็นในการใช้เรือเพื่อการประกอบอาชีพและการสัญจรมีเหมือน ๆ กัน กล่าวถึงเฉพาะการประกอบอาชีพแล้ว ทำเทียมเรือเป็นโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็นสำหรับชาวประมง ในหมู่ 5 ทางราชการ คือ กรมประมง ได้จัดสรรงบประมาณในการสร้างทำเทียมเรือให้แก่หมู่ 5 แต่ไม่ได้สร้างให้หมู่ 8 เช่นที่สร้างให้กับหมู่ 5 ชาวหมู่ 8 ได้สะท้อนความรู้สึกรออกมาว่า หมู่ 8 มีเรือขนาดใหญ่กว่า จำนวนมากกว่า และจำเป็นกว่าในการใช้ทำเทียมเรือ ดังนั้นชาวประมงหมู่ 8 จึงร่วมมือกันเพื่อให้ได้มาซึ่งทำเทียมเรือในหมู่ 8

การรวมตัวของชาวประมงหมู่ 8 นี้ มีนางสาวบุญยืน ศิริธรรมเป็นผู้แทนในการติดต่อประสานงาน ตัวแทนชุมชนได้ประสานงานกับกรมประมงเกี่ยวกับความต้องการของชาวประมงหมู่ 8 ในการสร้างทำเทียมเรือคำตอบจากกรมประมงก็คือว่า การใช้งบประมาณของกรมประมงในการสร้างทำเทียมเรือนั้น “สามารถใช้ได้เฉพาะในกรณีที่ตั้งเป็นของทางราชการเท่านั้น และการชาวประมงเองจะต้องมีการรวมกลุ่มกันเป็นกลุ่มประมง เพื่อรับผิดชอบในการบริหารจัดการ ดูแล และซ่อมบำรุงทำเทียมเรือ” ด้วย เงื่อนไขทั้ง 2 ประการนี้ หากทางชุมชนไม่สามารถตอบสนองได้ กรมประมงก็ไม่สามารถสร้างทำเทียมเรือให้ได้

จากการประชุมร่วมกันระหว่างผู้นำชุมชน คือนางสาวบุญยืน ศิริธรรมและชาวประมงในหมู่ 8 จึงได้ข้อตกลงกันว่า ประการแรก ผู้นำชุมชนจะประสานงานกับเจ้าของที่ดินในบริเวณที่เหมาะสมแก่การสร้างทำเทียมเรือ และประการที่สอง ชาวประมงของหมู่ 8 จะรวมตัวกันเป็นองค์กรเรียกว่า กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา การรวมกลุ่มนี้มีใช่เป็นเพียงการรวมจำนวนคนอย่างเดียวเท่านั้น หากแต่เป็นการยอมรับร่วมกันด้วย เงื่อนไขประการที่สองนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดี เพราะความเห็นพ้องต้องกันในปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหา ส่วนเงื่อนไขประการแรกเกี่ยวกับที่ดินนั้น กล่าวได้ว่า ความสัมพันธ์กับองค์กรภายนอก คือ สมาคมประมงจังหวัดสมุทรสงคราม เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้เงื่อนไขประการที่สองนี้เกิดขึ้นเป็นจริง กล่าวคือทางผู้นำชุมชนได้มีความรู้จกนักคุ้น กับนายกสมาคมประมงฯ (ซึ่งชาวประมงทั่วไปเรียกกันว่า นายกบัง) และนายกสมาคมฯ ท่านนี้ก็เป็นผู้มีที่ดินริมคลองในหมู่ 8 ด้วย จากการนำเอาปัญหาการสร้างทำเทียมเรือไปปรึกษา ได้ทางออกว่านายกสมาคมฯ ยกที่ดินของตนเองให้แก่ทางราชการเพื่อให้เป็นที่ราชพัสดุ เพื่อทำประมงหมู่ 8 จะได้มีทำเทียมเรือสำหรับการส่งเสริมการประกอบอาชีพได้ดีขึ้น จากทั้งหมดที่กล่าวมาจะเห็นองค์กรประกอบหลายประการในการสานการเกิดขึ้นของทำเทียมเรือในหมู่ 8 ดังปรากฏในแผนภูมิที่ 4.13

แผนภูมิ 4.13 องค์ประกอบต่างๆ ในกระบวนการเกิดขึ้นของท่าเทียบเรือ หมู่ 8

บทที่ 6

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัยที่ได้อภิปรายไว้ในบทที่ 3, บทที่ 4 และบทที่ 5 สามารถตอบปัญหาการวิจัยทั้ง 2 ประการได้ คือ

- 1 ตอบได้ว่าองค์กรทางสังคมที่เกิดขึ้นในตำบลบางแก้วนั้นเกิดขึ้นได้อย่างไร และ
- 2 ตอบได้ว่าปรากฏการณ์ความเป็นประชาคมในตำบลบางแก้วนั้นมีพัฒนาการมาอย่างไร มีปัจจัยอะไรสนับสนุนบ้าง

จึงสามารถสรุปผลการวิจัยได้ว่ามีปัจจัยต่าง ๆ มากมายที่ทำให้เกิดองค์กรทางสังคมและพัฒนาไปสู่ปรากฏการณ์ความเป็นประชาคม ดังนี้

1. ภาวะความเป็นผู้นำ

กลุ่มองค์กรต่าง ๆ หรือแม้แต่กิจกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นเพื่อคนของตำบลบางแก้วนั้น จะเกิดมาจากมีผู้นำในการก่อตั้ง และกิจกรรมต่าง ๆ ที่ต่อเนื่อง ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มประมงพื้นบ้านได้มีทำเทียบเรือขนส่งผลผลิตทางทะเล ซึ่งนางสาวบุญยืนเป็นผู้นำตามธรรมชาติที่มีความคิดในการทำเพื่อเพื่อนสมาชิกของหมู่บ้านมีผลไปถึงคนอื่น ๆ ในตำบล หรือนายประครองศิลป์ หงษ์เจริญ ซึ่งจะเป็นบุคคลที่ชาวบ้านในกลุ่มทำนาเกลือมักจะมาขอความช่วยเหลือ ขอคำแนะนำ หรือเมื่อมีเหตุการณ์เดือดร้อนมักจะเป็นแกนนำให้กับชาวบ้านเสมอ ซึ่งบุคคลเหล่านี้มักจะเป็นบุคคลที่มีบุคลิก ดังนี้

1.1 เป็นคนที่มีความคิดอยู่ตลอดเวลา มีความคิดที่มองภาพทุกอย่างเชื่อมโยงกันอย่างมีเหตุมีผล เช่น นางสาวบุญยืน ศิริธรรม ที่เป็นผู้นำคิดในเรื่องการจัดตั้งทำเทียบเรือ จัดหาน้ำมันราคาถูกลมาขายให้สมาชิก โดยสมาชิกต้องมีทุนร่วมกันในการออม หาอาชีพเสริมให้กับสมาชิกในยามว่าง พัฒนาอาชีพหลากหลายให้เหมาะสมกับท้องถิ่น ซึ่งทั้งหมดนี้เป็นกิจกรรมกลุ่มที่ต่อเนื่อง คือ กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา สหกรณ์ประมงบางจะเกร็ง กลุ่มอาชีพต่อเรือจิว ซึ่งขณะนี้กำลังศึกษาและขยายกลุ่มเป็นกลุ่มแปรรูปผลผลิตทางทะเลซึ่งบุคคลเช่นนี้ คือผู้มีวิสัยทัศน์คิดการณ์ได้ไกลอันเป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม

1.2 เป็นคนรักการเรียนรู้ ผู้นำที่มีกิจกรรมต่อเนื่องอยู่ตลอดเวลาเหล่านี้ จะพบว่า เป็นคนรักการเรียนรู้ ชอบศึกษาหาความรู้จากแหล่งต่าง ๆ อยู่เสมอ เช่น นายประครองศิลป์ หงษ์เจริญ ที่ชอบเรียนรู้ในเรื่องของพัฒนาอาชีพ ซึ่งมีอาชีพหลักในการทำนาเกลือ แต่ช่วงว่างจากการทำนาเกลือจะศึกษาหาอาชีพเสริมต่าง ๆ อยู่เสมอ จนเป็นผู้นำทางความคิดของคนในละแวกนั้นที่จะมาขอรับคำแนะนำในเรื่องการประกอบอาชีพเสริมและยังเป็นแกนนำของกลุ่มผู้ประกอบอาชีพทำนาเกลือในการรวมกลุ่ม ซึ่งจะเป็นคนสนใจข่าวสารข้อมูลอ่านหนังสือมาก และชอบฟัง หรือชมรายการที่เป็นข่าวสารความรู้ที่อยู่เสมอ และนำมา

ฝึกปฏิบัติอยู่ตลอดเวลาหรือนางสาวบุญยืนที่ชอบอ่านหนังสือ ฟังข่าวสารข้อมูล และชอบไปเข้ารับการฝึกอบรมที่หน่วยงานต่าง ๆ จัดเสมอและจะนำความรู้ที่ได้มาฝึกปฏิบัติเพิ่มเติม จนเกิดผล เช่น การต่อเรือจิว เป็นกลุ่มที่มีความมั่นคงในปัจจุบันนี้ และกำลังขยายสถานที่ในการต่อเรือ โดยได้รับการสนับสนุนงบประมาณจากกองทุนเพื่อทุนทางสังคมของธนาคารออมสิน (SIF) ผู้นำกลุ่มแม่บ้านก็เป็นบุคคลที่ชอบการเรียนรู้ได้จากการที่มีการฝึกอบรมต่าง ๆ ที่มีหน่วยงานเข้ามาเชิญเข้าร่วมประชุมหรือพาไปศึกษาดูงานกลุ่มผู้นำแม่บ้าน 4 - 5 คนนี้จะไปร่วมด้วยทุกครั้ง ถึงแม้บางครั้งรู้ข่าวก็ไปกันเอง ไม่คำนึงถึงค่าใช้จ่ายที่ต้องเสียไป หรือแม้แต่ก้านของตำบลบางแก้ว ซึ่งเป็นผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้ง แต่จากบทบาทหน้าที่ที่ต้องเป็นผู้นำทั้งด้านการพัฒนาตำบลและการปกครอง กำนันจึงเป็นคนสนใจใฝ่รู้มากยิ่งขึ้น โดยสนใจในการศึกษาข่าวสารข้อมูล และคิดว่าช่องทางการศึกษาต่อจะทำให้มีความรู้ในการทำหน้าที่ได้ดีขึ้น จึงสมัครเข้าเรียนศึกษาคณะระดับปริญญาตรีจากสถาบันเอกชนแห่งหนึ่ง และจากการที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคณะกรรมการในกลุ่มองค์กรทางสังคมต่าง ๆ จึงสามารถนำประสบการณ์มาแลกเปลี่ยนการปฏิบัติหน้าที่ในตำบลได้ หรือครูสอนเด็กเล็กของศูนย์เด็กเล็กตำบลก็เป็นบุคคลที่สนใจเรียนรู้อยู่ตลอดเวลาสังเกตได้จากการมีผลงานที่ได้มาจากการไปเรียนรู้จากที่ต่าง ๆ มาอยู่เสมอ เช่น พวงกุญแจทำจากเปลือกหอยหลอด ของเล่นเด็กทำจากเศษวัสดุ และเมื่อถูกชักชวนให้ไปอบรมไปประชุมเพื่อให้เกิดความรู้จะไม่ปฏิเสธ ถึงแม้มีปัญหาที่แก้ไขได้ เช่น ไม่มีคนเลี้ยงลูกก็จะหาทางฝากให้แม่ และน้อง ช่วยดูแลให้ และได้นำความรู้จากการเข้ารับการอบรมในโครงการสร้างโลกผ่านเด็กสู่ชุมชนของกรมการศึกษานอกโรงเรียนที่จัดขึ้น และได้นำความรู้มาใช้ในการทำอุปกรณ์ของเล่น ประกอบการเรียนการสอนมากมาย

13 มีความพร้อมทางด้านครอบครัว จากการศึกษาลักษณะของผู้นำกลุ่มต่าง ๆ ที่เสียสละเวลาทำงานเพื่อส่วนรวมเหล่านี้ ทั้งที่เป็นผู้นำตามธรรมชาติ และผู้นำที่ได้รับการแต่งตั้งที่ทำงานเพื่อประชาชนแล้ว ทุกคนที่ศึกษาพบว่า เป็นคนที่คนในครอบครัวมีความเข้าใจภาระหน้าที่การทำงาน จะให้การสนับสนุนให้ทำงานได้อย่างอิสระ บางครอบครัวเป็นแรงหนุนทางด้านร่างกาย แรงทรัพย์ด้วย เช่น นายประคองศิลป์ หงษ์เจริญ ที่มีภรรยาที่มีความเข้าใจในแนวความคิดการทำงานเพื่อส่วนรวม หรือครอบครัวของนางสาวบุญยืน ศิริธรรม ที่จะแบ่งหน้าที่กันเพื่อให้นางสาวบุญยืน มีเวลาทำงานสำหรับส่วนรวมอย่างเต็มที่ ส่วนพี่และน้องจะช่วยกันทำงานบ้าน

14 เป็นคนมีจิตใจมุ่งมั่นในการทำงานเพื่อส่วนรวม ซึ่งสังเกตจากพฤติกรรมของผู้นำที่นำกลุ่มได้ผลสำเร็จทุกคนเป็นคนที่จิตใจมุ่งมั่นถึงแม้จะมีอุปสรรคก็ต่อสู้ไม่ยอมแพ้ เช่นนางสาวบุญยืน ถึงแม้จะมีโรคประจำตัว แต่เพราะใจรักก็จะทำงานอุทิศตนอย่างเต็มที่ หรือครูผู้สอนเด็กเล็กของศูนย์เด็กเล็กที่มีจิตใจทำงานเพื่อส่วนรวม ทำให้คิดหาช่องทาง ช่องทางในการดัดแปลงอุปกรณ์ต่าง ๆ มาประกอบการเรียนการสอน

15 มีความกล้าหาญในการคิดและตัดสินใจ และลงมือปฏิบัติจากตัวอย่างของผู้นำต่าง ๆ ที่ทำกิจกรรมในลักษณะรวมกลุ่มประเภทนี้ ส่วนมากเป็นคนที่กล้าที่จะทำ แต่ทุกคนมีข้อมูลประกอบการตัดสินใจเสมอก่อนการตัดสินใจ และรับผิดชอบในการตัดสินใจของตนเอง การเป็นบุคคลที่กล้าตัดสินใจ

ทำในสิ่งใหม่ ๆ ทำให้สมาชิกกลุ่มเกิดความศรัทธา เชื่อมั่น และพร้อมใจทำงานร่วมกัน ยกตัวอย่างเช่น กลุ่มสหกรณ์ประมงบางจะเกร็ง ที่ผู้นำกลุ่ม (นางสาวบุญยืน ศิริธรรม) กล้าตัดสินใจเปิดสาขาสหกรณ์ที่หมู่ 8 ตำบลบางแก้ว ในขณะที่กิจการของสหกรณ์กำลังประสบภาวะการขาดทุน และสามารถทำให้กิจการได้ผลกำไรขึ้นทำให้เป็นที่เชื่อถือศรัทธา มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น เมื่อเกิดเหตุการณ์ที่คณะกรรมการสหกรณ์ไม่พอใจการทำงานของกลุ่มจะสั่งให้ปิดกลุ่ม จึงไม่สามารถทำได้ เพราะการรวมตัวของสมาชิก (มีเหตุการณ์ของกลุ่มสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งที่คณะกรรมการไม่พอใจการทำงานของนางสาวบุญยืน ที่มีภาระกิจไปประชุมบ่อย ๆ และการเป็นคนกล้าพูด กล้าแสดงความคิดเห็นบางครั้งจึงเป็นที่ไม่พอใจของผู้รับฟัง และได้เข้าที่ประชุมลงมติให้ปิดกิจการที่ตำบลบางแก้วย้ายไปรวมอยู่ที่ตำบลบางจะเกร็งตามเดิม แต่ก็ไม่สามารถทำได้ เพราะพลังการทำงานแบบเป็นเครือข่ายของนางสาวบุญยืนและผลงานที่ทำด้วยความซื่อสัตย์และเห็นแก่ส่วนรวม ผลที่สุดกิจการก็เปิดดำเนินการตามเดิม) ซึ่งลักษณะเช่นนี้มีอยู่ในตัวของผู้นำกลุ่มอื่น ๆ แต่บางคนอาจยังเด่นชัดมากกว่า หรือแม้แต่กำนันซึ่งเป็นคนกล้าคิดกล้าตัดสินใจในกิจการบางเรื่อง แต่จากลักษณะที่กล้าคิด กล้าตัดสินใจโดยไม่ใช้วิธีการให้สมาชิกได้ร่วมแสดงความคิดเห็นด้วยบางครั้งจึงเป็นไปได้ ในลักษณะเผด็จการ คนบางกลุ่มอาจไม่ยอมรับและต่อต้านอยู่ในใจ แต่ในบางกิจกรรมที่สมาชิกยังคิดไม่ถึงหรือไม่ยอมแสดงความคิดเห็นการตัดสินใจไปก่อนของผู้นำก็เป็นสิ่งสำคัญที่จะนำมาให้เห็นประโยชน์ของสมาชิกในภายหลัง แต่จากบุคลิกความเป็นผู้นำทำให้กิจกรรมนั้นสำเร็จลงได้

16 เป็นผู้มีวิสัยทัศน์ ซึ่งบุคคลผู้จะมีวิสัยทัศน์มักมีองค์ประกอบด้านมิถุนปัญญาและประสบการณ์ในเรื่องราวต่าง ๆ สะสมมาอยู่ในตัวอย่างต่อเนื่อง และสิ่งเหล่านั้นได้แสดงออกซ้ำแล้วซ้ำเล่าที่เป็นที่ยอมรับของบุคคลทั่วไป ด้านการเรียนรู้สามารถต่อเนื่องได้ เช่น นายเอนก สุขฤดี ที่เป็นผู้มีประสบการณ์และภูมิปัญญาด้านการประมงอย่างดีมาก มองเห็นว่าการประมงเล็กขนาดนี้จะเป็นตัวแทนการประมงในจังหวัดสมุทรสงครามต่อไปได้ และหนึ่งในตำบลที่ทำอาชีพประมงขนาดเล็กที่จะเป็นตัวแทนได้ดี คือ ที่ตำบลบางแก้ว จึงได้ให้การช่วยเหลือสนับสนุนกลุ่มประมงของตำบล โดยหวังจะให้เข้มแข็งเป็นตัวอย่างให้เกิดกลุ่มประมงที่อื่นและเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายกันต่อไป

ในลักษณะของผู้นำที่พบบางคนพร้อมจะสร้างและพัฒนาตัวแทนของตนขึ้นมา เช่น การดึงเข้ามาฝึกให้ทำกิจกรรมในลักษณะการคิด การตัดสินใจร่วมกัน การเปิดโอกาสให้เป็นผู้นำกลุ่มถึงแม้จะยังมีความสามารถในด้านการรวมกลุ่มการคิด ตัดสินใจไม่คล่อง แต่เชื่อว่าเป็นโอกาสให้คนมีการฝึกฝนมากขึ้น เช่น ตั้งกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ สมาชิกกลุ่มส่วนมากมีความเชื่อมั่นในตัวนางสาวบุญยืนที่จะเป็นผู้นำกลุ่มในการทำกิจกรรมอนุรักษ์ แต่นางสาวบุญยืนเห็นว่า ควรเปิดโอกาสให้ผู้อื่นได้แสดงความสามารถเป็นผู้นำบ้างเพื่อเป็นการสร้างผู้นำให้มีมากยิ่งขึ้น

2. มีการจัดการที่ดี

จากการศึกษาปรากฏการณ์ความเป็นประชาคม ทุกเรื่องมีการจัดการที่ดี กล่าวคือ มีการวางแผนที่ดี วัตถุประสงค์มีการร่วมกันวางแผน แบ่งบทบาทหน้าที่ของสมาชิกและคณะกรรมการว่าใครทำอะไร ซึ่งการจัดการที่ดี คือ

21 มีการประชาสัมพันธ์ หรือชี้แจงการทำงานของคณะกรรมการ ประชาสัมพันธ์ความก้าวหน้าของงาน การทำความเข้าใจกิจกรรมกับสมาชิก เช่น กลุ่มแม่บ้านที่มีการประชาสัมพันธ์ ผลงานของกลุ่มแม่บ้านในกิจกรรมเกี่ยวกับงานชุมชนจึงมีการส่งจองผลผลิตล่วงหน้าทั้งคนในหมู่บ้านและหมู่บ้านใกล้เคียงมาใช้บริการหรือกลุ่มสงเคราะห์ศพที่ขึ้นเพลิงศพทำให้เป็นที่รู้จักกันว่ามีคนตายในหมู่บ้าน ทุกคนเตรียมเงินค่าสมาชิกไว้ได้ ซึ่งการประชาสัมพันธ์ยังทำกันในหมู่บ้าน ตำบลของตน การประชาสัมพันธ์ของกลุ่มต่อเรือจิวที่ทำให้มีงบประมาณและหน่วยงานต่าง ๆ เข้ามามีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้น

22 มีการกำหนดเงื่อนไข หรือข้อปฏิบัติของสมาชิกร่วมกัน เช่น คณะกรรมการต้องมาประชุมร่วมกันทุกเดือน มีการจัดสรรเงินรายได้มาเป็นกองทุนของกลุ่ม เช่นกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาที่มีข้อตกลงร่วมกันของสมาชิกกลุ่มว่าในส่วนต่าง ๆ ของดอกเบี้ยเงินกู้กับเงินออมนั้น จะหักเข้าเป็นเงินกองทุนของกลุ่ม เพื่อช่วยเหลือสมาชิกและกิจการสาธารณะของหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกทุกคนเข้าใจและให้ความเห็นชอบพร้อมทั้งปฏิบัติตามเงื่อนไขที่ตกลงร่วมกัน

23 มีการตั้งคณะกรรมการของกลุ่ม และกำหนดบทบาทหน้าที่ของคณะกรรมการอย่างชัดเจน ซึ่งคณะกรรมการจะมีการพบปะพูดคุย หรือมีการกำหนดการประชุมอันเป็นที่รู้ร่วมกันว่าจะประชุมกันเมื่อใด ซึ่งจะมีผลให้เกิดการติดตามงานของกลุ่มด้วย เช่น กลุ่มสหกรณ์ประมงบ้านปากมาบพัฒนาที่มีกำหนดการประชุมร่วมกันเดือนละครั้ง โดยการประชุมต้องมีเอกสารการประชุมบันทึกผลว่า แต่ละครั้งมีใครเข้าร่วมประชุมมีการพูดคุยว่าอย่างไร การกำหนดเช่นนี้มีผลทำให้รู้ข้อมูลของกลุ่มงานของกลุ่ม ความก้าวหน้าของกลุ่ม และแนวทางการทำงานของกลุ่มต่อไป

24 การทำงานที่โปร่งใส ตรวจสอบได้ สำหรับกลุ่มที่ดำเนินการในลักษณะของผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจสำหรับสมาชิกกลุ่ม เช่น กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา กลุ่มสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด กลุ่มต่อเรือจิว กลุ่มสงเคราะห์ศพ กลุ่มผู้ใช้น้ำ กลุ่มเหล่านี้จะมีการจัดบัญชีรายรับ รายจ่ายที่ชัดเจนเปิดเผย สมาชิกสามารถตรวจสอบได้ ทำให้เกิดความไว้วางใจและบอกต่อให้มีคนเข้าเป็นสมาชิกเพิ่มมากขึ้น

3. ความมีใจร่วม

ซึ่งลักษณะของการรวมกลุ่มทั้งที่เป็นการรวมกลุ่มทำกิจกรรมที่มีการจัดการต่อเนื่องหรือกิจกรรมชั่วคราวที่เกิดขึ้นตามภาวะความจำเป็นครั้งคราวก็ตาม สมาชิกที่มารวมกลุ่มกันจะเป็นเพราะมีใจร่วมในกิจ

กรรมนั้น ๆ ซึ่งขึ้นอยู่กับความสัมพันธ์ หรือการชักนำของผู้ที่ทำให้คนเห็นและเข้าร่วมมีใจร่วมที่จะมาทำกิจกรรม เพราะจะสังเกตได้ว่า บุคคลที่เข้าร่วมกลุ่มก็เพื่อร่วมกิจกรรมของตำบลมักจะเป็นคนเก่า ๆ ชื้อกันเป็นแกนหลัก เช่น สมาชิกกลุ่ม อสม ของแต่ละหมู่บ้านก็มักจะเป็นสมาชิกของกลุ่มอื่น ๆ ด้วย เช่น กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มออมทรัพย์ กลุ่มแม่บ้านเกษตร กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำ ความมีใจร่วมของสมาชิกกลุ่มนี้เกิดขึ้นจากการเห็นผลประโยชน์ทั้งของตนเองและของกลุ่ม ซึ่งจะเห็นว่าบางกิจกรรมที่เป็นประโยชน์กับส่วนรวมมากกว่าจะเกิดกับตนเอง แต่บุคคลเหล่านี้ก็เต็มใจที่เข้าร่วมทำกิจกรรม เช่น กลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำที่มีสมาชิกบางคนที่เป็นแกนสำคัญในการลาดตระเวน ตรวจตราการทำประมงที่ผิดวิธการ อันจะทำลายทรัพยากรของส่วนรวม กลุ่ม อสม ที่ทำหน้าที่ดูแลสุขภาพขั้นพื้นฐานของคนในหมู่บ้านซึ่งจะ ทำหน้าที่หลายอย่าง ทั้งในด้านสุขภาพของคนโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การป้องกันโรคพิษสุนัขบ้า ด้วยการฉีดวัคซีนป้องกันให้กับสุนัขและแมว ซึ่งจะเป็นผลต่อสุขภาพของเด็กผู้สูงอายุ ซึ่งเป็นงานที่ไม่ได้รับผลตอบแทนเป็นเงินเดือน แต่ผู้ที่ทำงานด้านนี้มีใจร่วมกันทำในลักษณะเช่นนี้ที่สมาชิกมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเพื่อความเป็นตำบลบางแก้วเช่น การจัดกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเพื่อชื่อเสียงของตำบล ซึ่งจะมีบุคคลจากหลายส่วนเข้าร่วมวางแผนร่วมดำเนินการจนมีผลงานที่ได้รับรางวัล "กลุ่มแม่บ้านดีเด่น" ของจังหวัด ผลงานนี้ได้ทำชื่อเสียงให้กับตำบลเป็นความภาคภูมิใจของสมาชิกที่ทำงานเพื่อชื่อเสียงของส่วนรวม เพราะผลตอบแทนเป็นรางวัลทางใจมากกว่าผลตอบแทนที่เป็นวัตถุ

4. การมีความรัก

ความเมตตาต่อกัน การที่มีความผูกพัน ความเป็นบ้านเดียวกันซึ่งเป็นลักษณะพื้นฐานของสังคมไทย ซึ่งยังมีให้พบเห็นอย่างมากในหลายหมู่บ้านของตำบลบางแก้ว ซึ่งการมีความรัก ความผูกพัน ความเป็นคนบ้านเดียวกันของคนในหมู่บ้านในตำบลนั้น มีบางหมู่บ้านที่ค้นพบได้น้อยมาก สภาพการต่างคนต่างอยู่ ความเกี่ยวพันร้อยรัดด้วยใจในการมาทำกิจกรรมลดน้อยลงหรือเกือบไม่พบ แต่ในทางเดียวกันบางหมู่บ้าน หมู่ชุมชนก็ยังพบเห็นภาพเหล่านั้นได้ชัดเจน และมีกลุ่มที่ทำงานร่วมกันเพื่อช่วยเหลือสมาชิกของหมู่บ้านด้วยกัน ด้วยการให้ความรัก ความเป็นคนบ้านเดียวกัน เช่น การช่วยเหลือในเรื่องค่าใช้จ่ายของสมาชิกกลุ่มสงเคราะห์ศพที่เกิดขึ้น เพราะเห็นความเดือนร้อนของครอบครัวที่ขาดปัจจัยในการทำศพของสมาชิกครอบครัว การรวมกลุ่มเพื่อนำเงินมาร่วมกันให้ครอบครัวเป็นภาพการแสดงออก ซึ่งความรักความเมตตาต่อกัน และการทำเช่นนี้ทำให้เกิดกลุ่มที่สามารถเชื่อมโยงไปทำกิจกรรมอื่น ๆ ในลักษณะของการทำเพื่อส่วนร่วมได้ต่อไป ภาพที่เห็นได้ว่าควรทำกิจกรรมที่เกิดจากคนมีความรู้คิดเป็นคนบ้านเดียวกัน ความรัก ความผูกพัน ต่อกันของหมู่บ้านในตำบลบางแก้ว เพื่อการร่วมกันจัดกิจกรรมของบ้านตามประเพณีที่สืบทอดกันมาอย่างเหนียวแน่นของบางหมู่บ้าน ซึ่งส่วนมากจะเป็นหมู่บ้านที่อยู่ติดชายฝั่งอ่าวไทย กลุ่มนี้จะมีอาชีพที่สัมพันธ์กับทะเล ความผูกพันกันทั้งในด้านความเป็นคนบ้านเดียวกัน ความมีอาชีพเดียวกัน การมีความสัมพันธ์ทางเครือญาติกันทำให้มาร่วมกันอย่างเหนียวแน่นในการทำบุญกลางบ้าน ทำพิธีลอยเรือสำเภา บางหมู่บ้านรณรงค์ใหญ่ของหมู่บ้านในวันนี้ไปด้วย กิจกรรมที่เกิดจากความรัก ความผูกพัน ความ

เป็นคนบ้านเดียวกัน มีวัฒนธรรมเดียวกันที่ร่วมกันทำกิจกรรมได้ง่ายและเข้มแข็ง และมีผลกระทบต่อการรักษาวัฒนธรรมของหมู่บ้าน ให้สืบทอดต่อกันมาได้ ในทำนองเดียวกันความที่เป็นคนวัฒนธรรมเดียวกันทำให้เกิดความรู้สึกเป็นพวกเดียวกันมีความผูกพันต่อกันและรวมกลุ่มทำกิจกรรมร่วมกันได้ง่าย ความรู้สึกเป็นคนบ้านเดียวกันนี้ทำให้ผู้นำสามารถนำจุดนี้มาเป็นจุดของการร่วมพลังในการทำกิจกรรมเพื่อหมู่บ้านของตนให้เกิดความมีชื่อเสียงในทางที่ดีขึ้น เช่น การไม่ทะเลาะวิวาทกันของกลุ่มวัยรุ่นในงานรื่นเริงของหมู่บ้าน

5. สมาชิกในกลุ่มมีความรู้สึกที่เท่าเทียมกัน

กลุ่มที่ทำกิจกรรมร่วมกันยังขึ้นและมีพัฒนาการส่วนมากเกิดจากการที่คนในกลุ่มมีความรู้สึกเท่าเทียมกัน ไม่มีการควบคุมกำกับในลักษณะการสั่งการจากคนใดคนหนึ่งที่มีอำนาจเหนือผู้อื่น การตัดสินใจเกิดจากสมาชิกกลุ่มที่คิดเห็นร่วมกัน มีการใช้ภาษาเดียวกัน หรือเรียกว่าไม่มีความสัมพันธ์เชิงอำนาจในกลุ่ม มีการสื่อสารถึงกันทั้งในการประชุมและแจ้งข่าวสารข้อมูลถึงกันในลักษณะความเป็นธรรมชาติไม่มีชั้นตอนยุ่งยาก การนัดประชุมของสมาชิกก็มาจากการกำหนดร่วมกัน ตามภาวะความพร้อมของสมาชิก คนในกลุ่มจะรู้กันเองว่าช่วงเวลาใด วันที่ที่คนในกลุ่มจะว่าง เพราะความสัมพันธ์กันในแนวนราบ เช่น การนัดทำกิจกรรมของกลุ่มเยาวชนหลังจากเลิกงานตอนเย็น หรือวันหยุด หรือในช่วงที่หมู่บ้านมีงาน เช่น งานทำบุญวันสงกรานต์ การนัดหมายของกลุ่มแม่บ้านในการทำดอกไม้จันทน์ ทำพวงหรีด ทำอาหารในวันงานของหมู่บ้าน การประชุมกลุ่มของสมาชิกกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา ซึ่งความรู้สึกเช่นนี้ต่อกันนั้นมีมานานแล้ว สะสมกันมาตามลักษณะของสังคมไทยที่อยู่ร่วมกันเหมือนเครือญาติ ความเป็นเพื่อนร่วมรุ่น ความที่ทำอาชีพเดียวกัน จึงมีความผูกพันเข้าใจกัน

6. มีผลประโยชน์ร่วมกัน

พัฒนาการเป็นประชาคมระดับหนึ่งของตำบลบางแก้วนั้น เริ่มต้นจากการที่สมาชิกกลุ่มเห็นประโยชน์ร่วม มีใจร่วมกันจึงต่อกันคิด เพราะจะเห็นว่าหลายกลุ่มที่จัดตั้งแล้วเลิกกันไปเพราะสมาชิกไม่เห็นประโยชน์ แต่กลุ่มเหล่านี้ต่อเนื่องขยายเครือข่ายได้ เพราะเห็นว่าเกิดประโยชน์และประโยชน์ที่ว่ามีใช้เพียงเรื่องราวได้ของสมาชิกเท่านั้น แต่มองออกไปถึงประโยชน์ที่เกิดกับส่วนรวมด้วย เช่นกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาเกิดขึ้นเพราะต้องการทำเทียบเรือ ถ้ามีทำเทียบเรือคนที่ทำอาชีพประมงจะได้ประโยชน์โดยตรงคือ การขนส่งสินค้าที่สะดวก ประหยัดเวลา ค่าใช้จ่าย การต่อผู้ให้ได้ทำเทียบเรือต้องรวมตัวกันแต่เมื่อได้ทำเทียบเรือแล้วยังคงพัฒนาการกลุ่มต่อเนื่องเพราะเห็นว่าเยาวชนจะติดยาเสพติด ต้องมีกิจกรรมให้ทำเวลาว่าง การมีคนในกลุ่มคิดถึงประโยชน์ร่วมกันเกิดจากการสื่อสารในกลุ่มกันบ่อย ๆ การเชิญคนมาพูดในกลุ่มบ่อย ๆ ที่สำคัญคือ การมีการพูดคุยกันของกลุ่มเป็นประจำ

7. หน่วยงาน / บุคคลกับการสนับสนุนกลุ่ม และความเป็นปราชคม

การก่อเกิดกลุ่ม หรือกิจกรรมที่ทำงานร่วมกันของสมาชิกจนเกิดปรากฏการณ์ปราชคมมีหน่วยงาน องค์กร หรือบุคคลทั้งภายในและภายนอกเข้ามามีส่วนร่วมเสริมสร้างให้เกิดขึ้น ซึ่งพิจารณาแล้วจะพบว่า ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องที่เข้ามามีส่วนทำให้เกิดมีมักเป็นหน่วยงานหรือกลุ่มคนที่ซ้ำกันในหลายกลุ่ม สามารถเชื่อมโยงความสัมพันธ์ของกลุ่มให้เกิดพัฒนาการเชื่อมโยงเป็นเครือข่าย และเกิดความเป็นปราชคมตำบลได้ในระดับหนึ่ง

หน่วยงานหรือองค์กรเอกชน หรือบุคคลที่เข้ามามีส่วนส่งเสริม สนับสนุนให้เกิดกลุ่ม

กลุ่ม	หน่วยงาน / บุคคล
1 กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา	สมาคมประมงจังหวัดสมุทรสงครามประมงอำเภอ, กรมประมง, กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, แกนนำนางสาวบุญยืน ศิริธรรม และนายเอก สุขภูติ
2 สหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัด (สาขาปากมาบ)	สหกรณ์จังหวัด, สมาคมประมงจังหวัดสมุทรสงคราม สหกรณ์ประมงแม่กลอง, นางสาวบุญยืน ศิริธรรม และนายเอก สุขภูติ
3 กลุ่มต่อเรือจำลอง	สมาชิกประมงบ้านปากมาบพัฒนา, สหกรณ์จังหวัดสมุทรสงคราม, พาณิชย์จังหวัด, อบต, กลุ่มผู้ใช้น้ำ, สมาคมประมงสมุทรสงคราม, กรมการศึกษานอกโรงเรียน, นางสาวบุญยืน ศิริธรรม, กองทุนทางสังคม ธนาคารออมสิน
4 กลุ่มแม่บ้าน	พัฒนาการอำเภอ, ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดสมุทรสงคราม, อบต, อสม
5 กลุ่มเลี้ยงตะพาบน้ำ	อบต, พัฒนาการอำเภอ
6 กลุ่มสหกรณ์นาเกลือสมุทรสงครามกระทรวง พาณิชย์	สหกรณ์จังหวัดและอำเภอ, นายมนูญ วัฒนโกเมร
7 กลุ่มสงเคราะห์ศพ	สมาชิกในหมู่บ้าน ตั้งเป็นคณะกรรมการดูแลรับผิดชอบ
8 กลุ่มผู้ใช้น้ำ	อบต, คณะกรรมการแต่ละหมู่บ้าน, โยธาจังหวัด, สาธารณสุขจังหวัด
9 กลุ่มเยาวชน	พัฒนาชุมชนอำเภอ, กลุ่มแม่บ้าน
10 กลุ่มอสม	สาธารณสุขจังหวัดและอำเภอ, สถานีอนามัยตำบล, อบต
11 ศูนย์เด็กเล็ก	พัฒนาชุมชน, โรงเรียนบ้านปากมาบ, อบต กรมการศึกษานอกโรงเรียน

โดยภาพรวมแล้วจะพบว่า หน่วยงานงานหรือบุคคลที่เข้ามาผลักดัน หรือสนับสนุนให้เกิดและสนับสนุนกิจกรรมของกลุ่ม กลุ่มต่าง ๆ จะซ้ำ ๆ กันในหลายกลุ่มที่เป็นแกนสำคัญ คือ อบต กลุ่มแม่บ้าน

8. วัฒนธรรมของคนตำบลบางแก้ว

ในอดีตที่ถ่ายทอดถึงลูกหลานในปัจจุบันเป็นพื้นฐานหนึ่งที่ทำให้เกิดการรวมกลุ่มกัน กลุ่มองค์กรทางสังคมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นของตำบล เช่น ประเพณีทำบุญกลางบ้านของหลายหมู่บ้าน ซึ่งเป็นศูนย์รวมจิตใจของคนในหมู่บ้าน กระบวนการก่อนการทำบุญต้องมีการระดมความคิดร่วมกันว่าจะทำอะไรบ้าง การเตรียมอาหารทั้งคนในหมู่บ้าน กระบวนการก่อนการทำบุญต้องมีการระดมความคิดร่วมกันว่าจะทำอะไรบ้าง การเตรียมอาหารทั้งคนมาร่วมงานและพระ เตรียมสถานที่ เตรียมกิจกรรมต่าง ๆ ให้คนมาร่วมกันทั้งหมดต้องมีการวางแผนร่วมกัน การแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ ในวันทำบุญผู้คนในหมู่บ้านส่วนมากจะร่วมทำบุญที่ลานบ้านของหมู่ 8 การได้เห็นคนมาทำบุญด้วยใบหน้ายิ้มแย้ม การได้ทักทายพูดคุยกัน การช่วยกันถาดอาหาร เตรียมอาหาร จัดสถานที่คนละไม้คนละมือ ซึ่งเกิดจากการมีใจร่วมกันในการทำบุญทำให้เกิดการเอื้อเฟื้อต่อกัน ความรัก ความเข้าใจกันซึ่งเป็นพื้นฐานของการรวมกลุ่มที่เข้าใจกันของกลุ่มต่าง ๆ ในหมู่บ้าน ซึ่งสมาชิกกลุ่มเกือบจะเป็นคนทั้งหมดของหมู่บ้าน

นอกเหนือจากประเพณีทำบุญกลางบ้านแล้ว ในงานประเพณีต่าง ๆ ของตำบลบางแก้ว เช่น งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานเลี้ยงต่าง ๆ คนในหมู่บ้านยังนิยมทำงานที่บ้าน มีคนมาช่วยกันช่วยทำอาหารมาช่วยงาน (ส่วนมากไม่ค่อยมีโต๊ะจีน) คนมาช่วยงานจะแบ่งหน้าที่กันโดยธรรมชาติ บางกลุ่มเข้าครัว บางกลุ่มช่วยเรื่องสถานที่ บางครั้งเมื่อแห่มา ไปวัดทางบ้านงานมีคนช่วยเก็บข้าวของเรียบร้อย ซึ่งการกระทำเช่นนี้ยังมีภาพให้เห็นเป็นประจำในหมู่บ้านของตำบลบางแก้ว การได้มีส่วนร่วมช่วยเหลือกิจการงานของเพื่อนบ้านนี้เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดความผูกพัน เป็นเพื่อนช่วยเหลือกันด้วยน้ำใจ เป็นพื้นฐานของการทำกิจกรรมอื่นๆ ที่ต้องการการมีส่วนร่วม

9. การสื่อสาร

การสื่อสารเป็นปัจจัยอย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดกลุ่ม และการสร้างเครือข่ายของกลุ่ม การสื่อสารของกลุ่มต่าง ๆ ส่วนมากที่ปฏิบัติกันคือ การสื่อสารด้วยผลงานที่กลุ่มต่าง ๆ ได้ทำจนเกิดผลสำเร็จทำให้คนอื่นที่คอยเฝ้าดูว่าจะไปรอดหรือไม่เกิดความมั่นใจและเข้าร่วมด้วย มีหลายครั้งที่มีการชักชวนให้เข้ากลุ่มจะมีคนพูดว่า "ทำผลงานให้ดีกว่าก่อนค่อยมาชวน" การแสดงผลงานนี้มีผลกระทบถึงสมาชิกของกลุ่มที่ร่วมทำผลงานนั้นด้วยที่แสดงกลุ่มกันแปรรูปอาหารทะเลมีรายได้เพิ่มขึ้นเฉลี่ยคนละประมาณ 200 - 300 บาทต่อการจำหน่ายสินค้าแต่ละรุ่น เช่นเดียวกับการรวมกลุ่มต่อเรือจิวที่สมาชิกกลุ่มมีรายได้เฉลี่ยคนละ 200 บาท ต่อการจำหน่ายเรือแต่ละลำเมื่อเห็นผลงานแล้วจะกระจายข่าว โดยปากต่อปากอีกด้วย ซึ่งเป็นลักษณะธรรมชาติของการสื่อสารของคนกลุ่มโดยการจิวระมีประเด็นการประชุมและการรวมกลุ่มตามธรรมชาติ ซึ่งการรวมกลุ่มนี้อาจจะมีคนที่รู้ทุกอย่างแต่ไม่ให้ความร่วมมือกับคนที่ไม่ยอมรับรู้อะไรเลย การสื่อสารให้เข้าใจช่วยแก้ปัญหานี้ได้

10. รากฐานความเป็นตำบลบางแก้ว

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานของตำบลบางแก้ว ทั้งด้านภูมิศาสตร์ ขนบธรรมเนียมประเพณี วัฒนธรรม การศึกษา อาชีพ การเมือง การปกครอง ทูทางสังคมของตำบล พบว่า คนในตำบลบางแก้ว ส่วนมากจบการศึกษาในระบบโรงเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 และหลายคนโดยเฉพาะสมาชิก อบต. ได้ศึกษาต่อศึกษานอกระบบโรงเรียนจนจบชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น และมัธยมศึกษาตอนปลาย โดยเฉพาะผู้ที่มีบ้านเรือนอยู่หมู่ที่ติดกับทะเล การที่ไม่นิยมเรียนต่อทั้ง ๆ ที่มีโรงเรียนขยายโอกาสอยู่ในตำบล หรือพื้นที่นี้ก็อยู่ใกล้ตัวเมืองสมุทรสงครามเป็นเพราะ คนส่วนมากประกอบอาชีพประมงที่ต้องอาศัยสภาพทางธรรมชาติน้ำขึ้น - น้ำลง ในแต่ละวัน ดังนั้นการเข้าเรียนที่ต้องมีเวลาเรียนที่แน่นอนจะทำให้ยากพื้นที่ที่อยู่ติดทะเล คือ หมู่ 4, หมู่ 5, หมู่ 6, หมู่ 8, หมู่ 9 และหมู่ 10 จะมีประเพณีและวัฒนธรรมที่คล้ายกัน คือ การทำบุญกลางบ้าน แห่เรือสำเภาลอยทุกข์โศกออกสู่ทะเลในช่วงเทศกาลสงกรานต์ของทุกปี และยังนับถือศาลเจ้าแม่หรือศาลหลวงปู่ที่มีตำนานเกี่ยวกับทะเล ทรัพยากรทางทะเลที่สำคัญในอดีต คือ หอยหลอด หอยลาย หอยแครง ที่ชาวบ้านสามารถจับมาเป็นอาหารและอาชีพได้ แต่ปัจจุบันมีจำนวนหอยลดน้อยลง หรือเกือบสูญพันธุ์ไปแล้ว เช่น หอยพิมพ์, หอยปากเป็ด เป็นต้น หมู่บ้านที่มีพื้นที่ติดกันและมักมีกิจกรรมร่วมกันคือ หมู่ 2, หมู่ 3, หมู่ 5 และหมู่ 10 ที่มีที่มาจากการเป็นเพื่อน เป็นญาติกันมาก่อน แต่อดีตที่มีความเป็นชุมชนเดียวกัน ถึงแม้จะมีการแบ่งเขตการปกครองเป็นหมู่บ้านขึ้นมภายหลัง แต่ความรู้สึกเป็นชุมชนเดียวกันยังมีอยู่ แต่สำหรับบางหมู่บ้านและแต่ละกลุ่มจะอยู่ห่างกันตามลักษณะของนาเกลือ ซึ่งแต่เดิมมีผู้ประกอบการอาชีพนาเกลือกันมากคือ หมู่ 1, หมู่ 6, หมู่ 7 และหมู่ 9 แต่ในยุคเศรษฐกิจเฟื่องฟูได้แปรสภาพนาเกลือเป็นกึ่งอุตสาหกรรมเป็นจำนวนมาก มีโรงงานอุตสาหกรรมมาตั้งมากขึ้น และที่ซื้อที่ดินไว้สำหรับการก่อสร้างแต่มาประสบภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจขึ้นเสียก่อน จึงมีที่ดินว่างเหล่านี้อยู่หลายแปลง ที่เปลี่ยนมือจากเจ้าของเดิมมาเป็นของคนนอกชุมชนและปล่อยให้รกร้างว่างเปล่า หรือบางแห่งก็สร้างบ้านจัดสรรและธุรกิจหยุดลงกลายเป็นบ้านร้าง ลักษณะเช่นนี้ทำให้มีส่วนต่อการเปลี่ยนแปลงวิถีชีวิตของคนในตำบลบางแก้ว จากที่เคยทำนาเกลือ ว่างจากนาเกลือก็ออกทะเลหาปลา หาหอยแครง หอยหลอด เป็นออกไปรับจ้างโรงงานอุตสาหกรรม แต่ส่วนมากเป็นประเภทไปเช้า เย็นกลับ

การพัฒนาของตำบลบางแก้ว มุ่งด้านสาธารณูปโภค โครงสร้างพื้นฐานของตำบลคือ มีถนนในหมู่บ้านเชื่อมตัวกัน การคมนาคมสะดวกรวดเร็วขึ้น เดิมมีการใช้เรือและเดินจึงเปลี่ยนไป โรงเรียนที่มีอยู่ตำบลละ 2 แห่ง ครูผู้สอนเกือบ 100 % ที่เป็นคนนอกชุมชน และใช้ชีวิตเข้าไป - เย็นกลับ เช่นเดียวกับสถานีอนามัยที่มี 2 แห่ง และเจ้าหน้าที่ส่วนมากก็เป็นคนนอกชุมชนที่เข้าไป - เย็นกลับ นอกเหนือจากวันที่ต้องอยู่เวร

ตำบลบางแก้วได้ยกฐานะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบลในปี พ.ศ. 2538 และเป็น อบต. ชั้น 3 เพราะมีรายได้จากภาษีของราษฎรปีละประมาณ 2 - 3 ล้านบาท และได้เข้าศึกษาการพาณิชย์ในเขตเมืองเป็นสำนักงานของ อบต. การพิจารณางบประมาณโครงการเกี่ยวกับโครงสร้างพื้นฐานส่วนมากแล้วดำเนินการโดยคณะกรรมการบริหาร โดยมีกำนันเป็นประธานสภา ซึ่งส่วนมากมักเป็นโครงการเกี่ยวกับการ

ศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม สุขภาพ สิ่งแวดล้อมและอาชีพยังมีน้อยมาก แต่ก็มียหลายหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินกิจกรรมเหล่านั้น โดยเข้ามาดำเนินการในพื้นที่โดยไม่ผ่าน อบต ก็มี ผ่าน อบต ก็มี เช่น การให้จัดตั้งกลุ่มผู้เลี้ยงหอยแครงของประมงอำเภอ กลุ่มอาชีพต่อเรือจิ๋วของหมู่ 8

11. องค์กรและโครงสร้างของกลุ่มต่าง ๆ ในตำบล

กลุ่มต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในตำบลบางแก้วนี้ มีทั้งส่วนที่เกิดจากความต้องการของประชาชนและรวมตัวกันขึ้นมาเองซึ่งมีอยู่น้อย กับกลุ่มที่เกิดจากหน่วยงานภาครัฐเข้ามาเสนอให้มีการจัดตั้งกลุ่มแต่กลุ่มทั้ง 2 ลักษณะที่เกิดขึ้นและพัฒนาความเข้มแข็งขึ้นนั้นจะมีผู้นำการเปลี่ยนแปลง (Change agent) ได้แก่ บุคคลที่เป็นแกนนำ และคณะกรรมการ เพื่อเป็นศูนย์กลางในการประสานงาน การดำเนินงาน แลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นต่าง ๆ ทั้งภายในกลุ่มและเชื่อมประสานกันกับกลุ่มอื่น และนำไปสู่การพัฒนาพึ่งพาตนเองต่อไป ลักษณะของแกนนำที่ทำให้กลุ่มเข้มแข็งนี้ส่วนมากจะเป็นบุคคลที่เป็นที่ยอมรับของสมาชิก และเลือกกันขึ้นมาให้ทำหน้าที่และมักจะเป็นการเลือกที่ไม่เป็นทางการ เป็นที่รู้กันว่าบุคคลคนนี้ หรือกลุ่มนี้คือแกนนำอย่างไม่เป็นทางการแล้ว แต่ละกลุ่มจะมีคณะกรรมการที่ดำเนินการอย่างเป็นทางการของภาคราชการที่ให้มีการคัดเลือกตามองค์ประกอบว่าคณะกรรมการของกลุ่มต้องมีจำนวนเท่าใด ทำหน้าที่อะไร อยู่ในภาวะได้อย่างไร ซึ่งก็มีดำเนินการแต่ส่วนมากก็จะให้บุคคลที่เป็นแกนนำเหล่านี้เข้า ๆ กันเข้ามาอยู่เสมอ

การดำเนินงานของกลุ่มองค์กรที่มีองค์กรภาครัฐ และองค์กรเอกชน (ต่อไปนี้จะเรียกกลุ่มของชุมชน) หรือบางกลุ่มก็มีองค์กรทางวิชาการเข้ามามีส่วนร่วมแลกเปลี่ยนและสนับสนุน กลุ่มองค์กรชุมชนที่เข้มแข็งหรือมีแนวโน้มในการพัฒนานาการที่เข้มแข็งมักมีองค์กรที่เข้ามาส่วนร่วมทั้ง 4 องค์กร คือ

- กลุ่มของชุมชน
- องค์กรภาครัฐ
- องค์กรภาคเอกชน
- อบต

ซึ่งเข้ามามีส่วนร่วมทั้งการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรม ร่วมวางแผน ร่วมตัดสินใจ เช่น สหกรณ์ประมงสมุทรสงคราม ที่เข้ามามีส่วนกระตุ้นให้แนวคิด ให้การสนับสนุนเรื่องที่ดินจนเกิดกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนา และพัฒนาการมาจนมีโครงสร้างของการจะเป็นธุรกิจชุมชนในทางปัจจุบันนี้ หรือกลุ่มแม่บ้านที่มีพัฒนาชุมชนเข้ามาริเริ่มให้แนวคิด ให้การสนับสนุน ทำกิจกรรมให้อาชีพเข้ามาแนะนำให้จัดตั้งกลุ่มจนกลุ่มพัฒนาเป็นอาชีพต่าง ๆ ได้หลายอาชีพในขณะนี้

12. กิจกรรมและกระบวนการจัดกิจกรรม

กลุ่มต่าง ๆ ที่มีรากฐานความเป็นกลุ่มที่มีการจัดการร่วมกัน และมีพัฒนาการไปสู่ความเป็นประชาคมตำบลบางแก้วแล้ว บางกลุ่มนั้นมีกิจกรรมที่ดำเนินการร่วมกันของสมาชิกกลุ่ม มีกระบวนการในการดำเนินงาน ซึ่งจะได้รับการพัฒนามาจากการได้ไปศึกษาและเรียนรู้จากการเข้ารับการฝึกฝนการอบรม บ้างจากการไปศึกษาดูงานบ้าง จากการเข้าร่วมประชุมสัมมนากับหน่วยงานอื่นบ้าง หรือบางคนเรียนรู้จากการฟังรายการวิทยุ อ่านหนังสือพิมพ์ ชมรายการโทรทัศน์ และรายงานของกลุ่มเหล่านี้ มักจะมีทางออกในการแก้ปัญหาของตนเองที่ได้มาจากการประชุมร่วมกัน และบางกลุ่มมีนักวิชาการ บางกลุ่มมีองค์กรภาครัฐ เข้ามาร่วมวิเคราะห์และให้ความรู้ในการดำเนินงานกิจกรรมของกลุ่มให้มีพัฒนาการต่อเนื่อง ซึ่งกระบวนการของแต่ละกลุ่มจะแตกต่างกันไปตามสภาพของผู้นำกลุ่ม สภาพของจุดประสงค์กลุ่ม และสภาพของสมาชิกกลุ่ม แต่ส่วนมากแล้วแต่ละกลุ่มมักพัฒนาต่อได้ เพราะการมีแกนนำกระบวนการคิด การตัดสินใจและปฏิบัติร่วมกัน และในด้านการมีวัฒนธรรมการมีความเป็นเครือญาติก็มีส่วนในการเกิดกลุ่มและกระบวนการร่วมกันในหลาย ๆ กิจกรรมที่เกิดขึ้นและจะพัฒนาต่อเนื่อง หรือองค์กรของ อบต. ที่มีพัฒนาการดำเนินงานในแง่ของการพัฒนาตามบทบาทหน้าที่นั้นก็มีกิจกรรม และกระบวนการที่ดำเนินการต่อเนื่องมีการติดตามผลความก้าวหน้าในการประชุมในแต่ละเดือน และการประชุมวิสามัญซึ่งมักจะเกิดขึ้นบ่อยครั้งของตำบลบางแก้ว

ผลของประชาคมต่อชุมชนในตำบลบางแก้ว

1. ผลของประชาคมต่อเศรษฐกิจ

กลุ่มที่มีการดำเนินงานในแง่ของกลุ่มทางอาชีพ การออมทรัพย์ การสหกรณ์ลงทุนและประชาชนร่วมมีผลต่อเศรษฐกิจ สมาชิกกลุ่ม คือ สมาชิกได้ใช้ของที่มีราคาถูกกว่าท้องตลาดเป็นการประหยัดรายจ่าย ซึ่งถือเป็นการเพิ่มรายได้ เช่น สมาชิกกลุ่มสหกรณ์ประมงบางจะเกร็งจำกัดที่สมาชิก คือ ผู้ทำอาชีพประมงพื้นบ้านสามารถซื้อน้ำมันได้ในราคาถูกกว่าปั้มน้ำมัน สมาชิกกลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาที่สามารถกู้เงินในลักษณะเป็นวัสดุอุปกรณ์การประมงได้ในราคาถูก และเสียดอกเบี้ยในราคา ซึ่งไม่ต้องกู้เงินจากภายนอก ชุมชนทำให้เศรษฐกิจหมุนเวียนอยู่ในชุมชน คือ กลุ่มสหกรณ์ประมงด้วยกัน และเงินนี้จะสามารถช่วยเหลือครอบครัวในแง่ของการทำให้สมาชิกมีเงินออมจากผลต่างของราคาสินค้า ประหยัดค่าใช้จ่าย และถ้ากลุ่มมีผลกำไรมากขึ้นก็สามารถปันผลให้กับสมาชิกได้ในคราวสิ้นปี เช่นเดียวกับกลุ่มออมทรัพย์ แก้วโคงนี้หากดำเนินการให้เข้มแข็งต่อไปทุนต่าง ๆ อยู่ในตำบลภาคเศรษฐกิจของตำบลจะเป็นที่พึ่งพาของตนเองได้ และทำให้มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้นจากประสิทธิภาพของกลุ่ม เพราะเคยถามบุคคลที่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ว่าเพราะเหตุใดจึงยังไม่สมัครได้รับคำตอบว่าอยู่ในตำบลก็สามารถไปฝากธนาคารได้สะดวก และยังไม่ไว้วางใจธนาคารอีกต่อไป และหากกลุ่มมีเงินมากขึ้น สมาชิกก็สามารถใช้ประโยชน์จากกลุ่มได้มากขึ้น

จึงอยากให้กลุ่มมีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น และช่วยกันบอกต่อให้คนสมัคร ซึ่งก็มีผู้สมัครเพิ่มจำนวนมากขึ้นในช่วง 1 - 2 ปีนี้

หรือกลุ่มแม่บ้านที่มักจะรวมกลุ่มกันทำอาชีพต่าง ๆ ในลักษณะกลุ่ม และเริ่มมีการจัดการในลักษณะกลุ่มให้พึ่งพาตนเองได้ โดยการเก็บเงินจากรายได้ของสมาชิกส่วนหนึ่งเป็นกองทุนไว้ และจัดทำบัญชีร่วมกัน ซึ่งกิจการนี้นอกจากจะทำให้คนมีรายได้พิเศษแล้วยังสามารถช่วยเหลือด้านเศรษฐกิจต่อสมาชิกของกลุ่มได้เช่นเดียวกับกลุ่มอาชีพต่อเรือจั่วที่มีอุดมการณ์ชัดเจนว่า ต้องการให้สมาชิกใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์และจะทำให้มีรายได้ และกระบวนการจัดการก็ทำในลักษณะของการจัดตั้งกองทุนร่วมกัน

โดยภาพรวมแล้วผลต่อเศรษฐกิจของกลุ่มต่าง ๆ ขณะนี้มีให้กับสมาชิกกลุ่มเป็นลำดับแรก และหลาย ๆ กลุ่มเริ่มมีฐานว่ากำลังพัฒนาไปสู่ผลประโยชน์ต่อสมาชิกอื่นๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มแม่บ้านให้การสนับสนุนด้านวัสดุ อุปกรณ์การเรียนการสอน เติบโตของของเด็กจาก อบต. กลุ่มแม่บ้าน กลุ่มประมงบ้านปากมาบพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

2. ผลทางด้านสังคม

การพัฒนาความเป็นประชาคมที่มอง พบว่ามีผลต่อสังคมของตำบลน้อยอย่างไรบ้างนั้นสรุปได้ว่าส่งผลกระทบด้านสังคมโดยรวม คือ

2.1 การเกิดพลังรวม

การรวมกลุ่มของเยาวชน หรือกลุ่มเล่นกีฬาทำให้สามารถรวมกลุ่มเด็กวัยรุ่น หรือผู้ใหญ่ที่อยู่ในวัยที่ยังศึกษาเสพติดมารวมกลุ่มกันใช้เวลาในเรื่องกิจกรรมกีฬา ทำให้กลุ่มนี้ปลอดจากยาเสพติดและหากแพร่หลายไปมากขึ้น มีกิจกรรมต่อเนื่องก็อาจเป็นหนทางหนึ่งของการแก้ปัญหาเสพติดได้ แต่ภาพที่เห็นตอนนี้คือ การมีกลุ่มกีฬาที่รวมกลุ่มกันทำกิจกรรมร่วมกันเป็นพลังอย่างหนึ่งของสังคม ซึ่งหากมีกิจกรรมอื่น ๆ ที่ต้องการพลังของคนให้ทำงานร่วมกันก็สามารถรวมทีมกันเร็วขึ้น เช่น การย้ายวัสดุจากโรงเรียนบ้านโรงกุ้งมายังโรงเรียนไทยรัฐวิทยา ผู้นำของหมู่ 7 ซึ่งเป็นผู้นำกลุ่มกีฬาของหมู่ 7 ด้วย ก็สามารถรวมทีมการรื้อถอนได้รวดเร็วและงานก็สำเร็จโดยไม่ต้องเสียค่าตอบแทนเป็นเงินให้กับผู้ร่วมงาน แต่ได้ใจได้กำลังร่วมกัน

2.2 การรักษาขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่น

การรวมกลุ่มทำกิจกรรมเกี่ยวกับวัฒนธรรม ประเพณีของกลุ่มต่าง ๆ เช่น งานประเพณีทำบุญกลางแจ้ง และแห่เรือสำเภา ที่ทำกันในหมู่บ้านที่ประกอบอาชีพประมง ทำให้เกิดการรวมกลุ่ม มีการถ่ายทอดไปถึงรุ่นต่อ ๆ ไป ที่ได้มีการทำกันต่อเนื่อง มีผลต่อการที่คนในวัยสูงอายุ วัยทำงาน เยาวชนและเด็กได้มาทำกิจกรรมร่วมกัน ซึ่งมีผลต่อความรู้สึกการเป็นพวกพ้อง การเป็นคนบ้านเดียวกัน การมีความรักและสามัคคีต่อกัน

2.3 การมีจิตใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่

ซึ่งจะเป็นองค์ประกอบหนึ่งของความเป็นประชาคม กิจกรรมที่กลุ่มทำร่วมกันและส่งผลต่อสังคม ด้านจิตใจ เช่น การสละเงินเข้าหุ้นเป็นค่าสงเคราะห์ศพแก่เพื่อนสมาชิก การรวมกันทำกิจกรรม ณ ศูนย์เด็กเล็ก ซึ่งมาจากการมีความรักต่อเด็กที่ต้องการให้มีพัฒนาการที่ดี การสร้างฐานไว้เริ่มต้นที่เด็ก

2.4 การเห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม

ในปัจจุบันและในอนาคต ซึ่งจากการศึกษาในเรื่องกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรทางทะเล ความรู้สึกของสมาชิกกลุ่มคือต้องการให้มีทรัพยากรอยู่ถาวรต่อไปให้มากที่สุด แต่ยังปฏิบัติไม่ได้ด้วยเหตุผลหลายประการ ซึ่งหากมีการให้กระบวนการพัฒนาแนวคิดและเทคนิคการจัดการแก้ปัญหาแก่กลุ่มที่ต่อเนื่องก็จะทำให้กลุ่มได้ผลดังตั้งใจ หรือการดำเนินการในเรื่องการจัดการขยะ การจัดการให้มีน้ำประปาหมู่บ้าน การให้มีถนนตัดเข้าหมู่บ้านก็มาจากฐานคิดส่วนหนึ่งเพื่อประโยชน์ส่วนรวม แต่ถ้ามีการให้การพัฒนาในเรื่องระบบการจัดการ การพัฒนาแนวคิดต่อเนื่อง ความเป็นประชาคมตำบลจะชัดเจนมากขึ้น

3. ผลทางด้านสุขภาพอนามัย

ความเป็นประชาคมตำบลส่งผลต่อสุขภาพอนามัยของตำบลบางแก้ว มีกลุ่มที่ดำเนินการ เพื่อจุดประสงค์เกี่ยวกับสุขภาพโดยตรง คือ กลุ่ม อสม และมีผลกระทบต่อกัน เช่น การจัดทำประปาหมู่บ้าน การกำจัดขยะ การพัฒนาอาชีพ ศูนย์เด็กเล็ก เป็นต้น

กลุ่ม อสม ในหมู่บ้านที่ อสม เข้มแข็งจะมีผลต่อการดูแลสุขภาพพื้นฐานของชาวบ้านได้ในระดับหนึ่ง นอกเหนือจากที่หน่วยงานราชการดำเนินการตามลำพัง เพราะ อสม ใกล้ชิดกับชาวบ้านและอยู่กับชาวบ้านทุกวัน ประชาชนหลายหมู่บ้านเริ่มเข้าใจที่จะเลือกซื้ออาหารที่ปลอดภัยในการบริโภค การเลือกซื้ออาหารกระป๋องการทำความสะอาดภาชนะ วัสดุประกอบอาหาร การป้องกันโรคติดต่อ การฉีดวัคซีนป้องกันโรค การดูแลเด็กเล็กของศูนย์เด็กเล็กในเรื่องสุขภาพ เรื่องอาหารของเด็ก แม้กระทั่งการอมตรวจโรคอย่างง่าย ๆ ที่ อสม ทำได้ก็มีให้เห็นเป็นปกติและมากขึ้น จากการสอบถามชาวบ้าน พบว่า ชาวบ้านเข้าใจในเรื่องสุขภาพอนามัยมากขึ้นกว่าเดิม

การดำเนินการของ อบต. มีผลกระทบต่อสุขภาพอนามัย เช่น การมีน้ำสำหรับใช้ในครัวเรือนที่สะอาดและปลอดภัยในทุกหมู่บ้าน การป้องกันยาเสพติดที่มีกลุ่มต่างๆ คิดมากขึ้น ถึงแม้จะยังไม่ได้ผลแต่ก็มีจุดเริ่มต้นในการคิดกิจกรรม การรวมกลุ่มของเยาวชนในการเล่นกีฬา การใช้เวลาว่างแม้กระทั่งการรวมกลุ่มของกลุ่ม แม่บ้านก็มีผลต่อสุขภาพของสมาชิกที่ได้มาร่วมกลุ่มกัน

ข้อสังเกตจากผลการวิจัย

1 การส่งเสริมของภาครัฐบางเรื่องที่ต้องเร่งรัดดำเนินการภายใต้กำหนดเวลาที่เป็นเครื่องกำหนดและการใช้งบประมาณที่ได้รับให้เสร็จภายในปีงบประมาณนั้น บางครั้งสร้างปัญหาความเป็นประชาคมของชุมชนและตำบลได้ เนื่องจากขาดการดำเนินการให้เกิดกระบวนการคิด ดัดสินใจร่วมกันระหว่างชุมชนกับภาครัฐยกตัวอย่างเช่น การได้รับการจัดสรรงบประมาณของหน่วยงานภาครัฐที่มีหน้าที่พัฒนาชุมชน ไม่ว่าจะเป็นพัฒนาชุมชนสำนักงานเกษตร ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียน กรมประมง กรมอนามัย ฯลฯ โครงการที่ได้รับงบประมาณให้ดำเนินการถูกคิดจากบุคคลภายนอกชุมชนเข้าไปขอให้คนในชุมชนดำเนินการ โดยมีเงื่อนไขต้องทำโครงการให้แล้วเสร็จภายในปีงบประมาณ เช่น หน่วยงานประมงที่ได้รับงบประมาณให้มาดำเนินการช่วยประชาชนที่ประสบภัยจากพายุเกย์ หมู่ 5, หมู่ 10 แต่ไม่ได้เข้ามาวางแผนร่วมกับคนในชุมชนว่ามีปัญหาอะไร ควรมีโครงการหรือกิจกรรมอะไรที่สอดคล้องกับปัญหาและความต้องการ เมื่อมาดำเนินการจึงทำให้เกิดปัญหาว่าบางกลุ่มบางพวกได้ผลประโยชน์ บางพวกไม่ได้เกิดการแตกความสามัคคีกัน หรือการส่งเสริมให้มีกลุ่มเลี้ยงหอยแครง ส่วนหนึ่งได้ประโยชน์ แต่อีกกลุ่มต้องเสียพื้นที่การเลี้ยงหอยแครงโดยธรรมชาติ ชาวบ้านเกิดความขัดแย้งกันเพราะผลประโยชน์

2. บางครั้งปรากฏการณ์ความเป็นประชาคมของกลุ่มองค์กรจะถูกต่อต้านจากผู้ที่ยังไม่มีแนวคิดในเรื่องความเป็นประชาคม หากกลุ่มหรือผู้นำที่กำลังจะดำเนินการยังไม่มีจุดยืนในเรื่องแนวคิดที่มั่นคงพอจะถูกกลืนได้อย่างกรณี เช่น มีการรวมกลุ่มเรียกร้องทำเทียบเรือของคนหมู่ 8 ในระยะแรกจะถูกคัดค้านของผู้นำหมู่บ้านที่เกรงจะไปกระทบความรู้สึกของภาคราชการที่เกี่ยวข้องกับบุคคลที่สร้างทำเทียบเรือหมู่ 5 แต่สมาชิกกลุ่มยังคงยืนกรานจะรวมกลุ่มกันต่อไปจนสามารถสร้างทำเทียบเรือได้ในที่สุด ซึ่งเหตุการณ์ในลักษณะเช่นนี้จะเกิดขึ้นบ่อยกับผู้ที่ยังมีวิธีการคิดว่ารัฐคือ ผู้ช่วยเหลือ ต้องเกรงใจและทำตามที่รัฐกำหนด

3 พลังการรวมกลุ่มของประชาชนที่เกิดขึ้นมักขึ้นอยู่กับภาระปัญหาที่ใกล้ตัวมากที่สุด ปัญหาของส่วนรวมจะเห็นได้ต้องมีผู้นำ ผู้ทำการวิเคราะห์ให้เห็นภาพองค์รวมจึงต้องจัดให้มีเวทีการวิเคราะห์ร่วมกัน หากไม่มีพลังประชาชนจะลดน้อยไปเรื่อย ๆ ตามกระแสวัตถุนิยม เพราะจากการที่เข้ามาศึกษาการรวมกลุ่มที่ไม่ต่อเนื่องและเลิกราไปเป็นเพราะสมาชิกไม่เห็นปัญหาผลกระทบที่เกิดขึ้นกับชุมชน ยกตัวอย่างเช่น การรวมกลุ่มอนุรักษ์ทรัพยากรสัตว์น้ำทางทะเลที่ยังไม่เป็นรูปธรรม เพราะสมาชิกกลุ่มขาดการวิเคราะห์ปัญหาที่จะเกิดขึ้นกับอาชีพทำประมง ถ้าหากนิเวศน์เกิดการเปลี่ยนแปลง ขาดความสมดุล ดังนั้นการจัดเวทีให้ชุมชนได้วิเคราะห์ผลกระทบด้วยตนเองจะช่วยให้เรียนรู้และหาทางป้องกันได้

4 พลังประชาชนที่รวมกลุ่มกันนี้จะมีพลังมากขึ้น หากมีพวกพ้องที่มีแนวคิดเหมือนกันกระตุ้นต่อกันแต่จะลดน้อยลง หรือหยุดลง หากเห็นว่าภาระที่ทำนั้นกำลังมีผู้ช่วยเหลืออยู่หากจะดำเนินการโดยกลุ่มตนเองต่อไปก็เกรงใจ ดังเช่น การรวมกลุ่มของผู้ใช้ทางเดินสาธารณะที่ถูกโรงงานอุตสาหกรรมกั้นรั้วลวดหนามปิดเส้นทางเดินของประชาชนที่เคยใช้สัญจรกันมาเป็นเวลานาน เข้าซื้อกันร้องเรียนไปที่อำเภอและกลุ่มคิดว่าหากไม่ได้ผลจะรวมตัวกันไปร้องเรียนที่ศาลากลางจังหวัดต่อไป แต่เนื่องจากทางอำเภอให้

การเอาใจใส่ดูแล มีเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแลสภาพของพื้นที่และหาช่องทางช่วยเหลือ ทำให้กลุ่มเกิดความเกรงใจว่าถ้าทำอะไรลงไปจะทำให้ทางอำเภอจะเข้าใจว่าทำไมไม่รอให้ทางอำเภอดำเนินการให้

5. ข้อมูลภายในชุมชนนี้มีการเปลี่ยนแปลงที่เร็วมากภายในเวลา 5 เดือน ที่ทำการศึกษามีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก และมีผลต่อความเป็นประชาคมตำบลอย่างมาก หากชุมชนยังไม่เข้มแข็งพอจะถูกกระแสวัตถุนิยมกลืนได้ง่าย ยกตัวอย่างเช่น วันที่ 18 กรกฎาคม 2542 จะมีการเลือกตั้ง อบต. ใหม่ ก่อนหน้านั้นผู้สมัครมีการหาเสียงกันในหมู่บ้าน ซึ่งลักษณะเช่นนี้หากประชาชนไม่มีความเข้มแข็งทางจริยธรรมความเป็นประชาคมในชุมชนจะไม่สามารถเกิดขึ้นได้ และการกระจายอำนาจการปกครองก็จะกลายเป็นการสร้างฐานอำนาจเล็ก ๆ ในหมู่บ้าน

6 การเข้ามาศึกษาครั้งนี้ พบว่าการทำงานของหน่วยงานที่เข้ามาพัฒนาในตำบลมีหลายหน่วยงานที่มีจุดประสงค์เดียวกัน แต่ต่างคนต่างทำ ทำให้ชาวบ้านมีความรู้สึกว่าประโยชน์มิใช่เป็นของชาวบ้าน แต่เป็นของหน่วยงานที่เข้ามาดำเนินการแล้วได้ผลงานไปรายงาน เพราะหลังจากที่กิจกรรมที่หน่วยงานเข้ามาดำเนินการจบลงตามระยะเวลาที่กำหนด กลุ่มชาวบ้านก็สลายไปเหมือนเดิม และกระบวนการพัฒนายังขาดการเสริมสร้างความเป็นประชาคมให้กับชุมชนและตำบล

ข้อเสนอแนะ

1 หน่วยงานที่มีบทบาทและหน้าที่เกี่ยวกับการพัฒนาของชุมชน ทั้งเพื่อให้เกิดกระบวนการเรียนรู้ในการพัฒนาตนเอง และชุมชน เช่น กระทรวงสาธารณสุข กระทรวงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ กระทรวงศึกษาธิการ กระทรวงมหาดไทย สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ เป็นต้น หรือกิจกรรมที่เป็นการเสริมสร้างความเป็นประชาคมตำบล และร่วมมือกันในการปฏิบัติงานในพื้นที่ในรูปแบบของความเป็นประชาคมทั้งภาครัฐ เอกชน และองค์กรประชาชน

2 การดำเนินงานของหน่วยงานที่ต้องลงปฏิบัติงานในพื้นที่ เช่น กรมส่งเสริมการเกษตร กรมการพัฒนาชุมชน กรมอนามัย สำนักงานการประถมศึกษา ศึกษาธิการอำเภอ / จังหวัด (บางจังหวัด) ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัด ศูนย์บริการการศึกษานอกโรงเรียนอำเภอ ควรมีการประชุมทำเวทีประชาคมวางแผนการพัฒนาชุมชนร่วมกัน โดยยึดชุมชนเป็นฐาน (และมีตัวแทนภาคประชาชนมาร่วม) ซึ่งอาจจะดำเนินการในระดับจังหวัด โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้สนับสนุนและกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมนี้ หรือทำในเรื่องงบประมาณนโยบาย และกิจกรรมนี้ได้รับการสั่งการมาจากหน่วยงานต้นสังกัดมาบูรณาการให้เป็นการใช้ทรัพยากรร่วมกัน มีการวางระบบการจัดการที่ดี มีการรายงานผล ติดตามผลต่อเนื่องทุกเดือน การเสริมสร้างประชาคมจะเป็นรูปธรรม และเป็นไปดังที่รัฐบาลประกาศนโยบาย และประชาชนก็จะได้รับประโยชน์สูงสุดในการพัฒนาของภาครัฐ

4 ผลการวิจัยครั้งนี้ทำให้พบปัจจัยที่เป็นฐานของความเป็นประชาคมที่อาจเป็นบทเรียนในการให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องได้มาวางแผนร่วมกัน และช่วยกันไปเสริมสร้างให้เกิดความเป็นประชาคมในพื้นที่อื่น ๆ อย่างต่อเนื่อง

5 การดำเนินการเสริมสร้างความเป็นประชาคมนี้ ต้องมีกิจกรรมที่ดำเนินการต่อเนื่องและใช้เวลาในการสร้างแนวคิดในการรวมกลุ่มองค์กรต่าง ๆ การจัดกิจกรรมจึงต้องมีความต่อเนื่อง และวัดผลได้ว่าชุมชนมีความตื่นตัวและใช้กระบวนการกลุ่ม การมีส่วนร่วมในการคิดค้น แก้ปัญหาและพัฒนาของชุมชน การบริหารจัดการของภาครัฐ ของ อบต. จึงต้องมีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะสมกับกิจกรรมด้วย

บรรณานุกรม

- เจิมศักดิ์ ปิ่นทอง (2526) การระดมประชาชนเพื่อการพัฒนาชนบท, เศรษฐศาสตร์ปริทัศน์
- อติณ รพีพัฒน์ (2537), การมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาชนบทในสภาพสังคมและวัฒนธรรมไทย, ศักดิ์โสภการพิมพ์
- ยุวัฒน์ วุฒิเมธี (2526) หลักการพัฒนาชุมชนและการพัฒนาชุมชน, ไทยอนุเคราะห์ไทย
- ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (2527) นโยบายและกลวิธีการมีส่วนร่วมของชุมชนในยุทธศาสตร์การพัฒนาปัจจุบัน ในการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา, ศักดิ์โสภการพิมพ์
- นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (2527) (2527) กลวิธีแนวทางวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในงานพัฒนา ชุมชน, ศักดิ์โสภการพิมพ์
- พัฒน์ บุญยรัตนพันธ์ (2527) การสร้างพลังชุมชนโดยกระบวนการพัฒนาชุมชน, ไทยวัฒนาพานิช
- ประเวศ วะสี (2541) ประชาคมตำบลยุทธศาสตร์เพื่อเศรษฐกิจพอเพียง ศิลธรรมและสุขภาพ, สำนักพิมพ์ มติชน
- อุทัย ดุลยเกษม และเอนก นาคะบุตร (2541) เสริมสร้างความเข้มแข็งให้ตำบลจากวิถีชีวิตวิถีปฏิบัติ, สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- อุทัย ดุลยเกษม (2541) การวางแผนพัฒนาการศึกษาออกโรงเรียน, กรมการศึกษานอกโรงเรียน
- กมล สดุดะประเสริฐ (2537) การวิจัยปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของผู้ปฏิบัติงาน, กระทรวงศึกษาธิการ
- พระธรรมปิฎก (2540) การพัฒนาที่ยั่งยืน, สำนักพิมพ์มูลนิธิโกมลคีมทอง
- เดวิธ เมทิวส์ และฐิรวุฒิ เสนาดำ (2541) จากปัจเจกสู่สาธารณะ กระบวนการเสริมสร้างชุมชนให้ เข้มแข็ง, สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา
- อุษา เทียนทอง (2540) ประชาคมตำบล, ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนภาคกลาง
- อุษา เทียนทอง (2540) อบต. กับการพัฒนาตำบลอย่างมีส่วนร่วม, กระทรวงศึกษาธิการ
- สุรางค์ จันทวานิช (2540) วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ, โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
- ไพฑูรย์ วัฒนศิริธรรม (2540) ประชาคม หมายถึงจากนักคิด, สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา

ภาคผนวก

รายชื่อกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 2 ตำบลบางแก้ว

1	นางบุญส่ง	เกตุคลองเงิน
2	นางกิมเหลียง	สุวิธานนท์
3	นางระเบียบ	อินพิทักษ์
4	นางทับทิม	พรหมสุวรรณ
5	นางทับทิม	สกุลดี
6	นางประกอบ	สบายแท้

รายชื่อกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 3 ตำบลบางแก้ว

1	นางกัญญา	ไยแก้ว
2	นางปิ่น	สกุลแท้
3	นางจีรพรรณ	ชุ่มเกษร
4	นางศิริลักษณ์	หอมระรื่น
5	นางวันเพ็ญ	รามัญ
6	นางชนิษฐา	น้ำใจดี
7	นางสมมาตร	ศรีวรพันธ์

รายชื่อกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 4 ตำบลบางแก้ว

1.	นางจรรยาศรี	เมื่อดี
2	นางพจนานฎ	วิมโลคุม
3.	นางรุ่งนภา	สิทธิรุ่ง
4	นางสาวมะลิวัลย์	ศรีงามผ่อง
5	นางแหวน	สอนฉัตร
6	นางสุภาวดี	นพแก้ว

รายชื่อกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 5 ตำบลบางแก้ว

1	นางบำเพ็ญ	ฉายศรี
2	นางลัดดาวัลย์	มิ่งมงคล
3	นางศิรินทร์	ชุ่มเจา
4.	นางประกายพรรณ	นามศิริ
5	นางปิ่นมณี	นามศิริ
6	นางสาวพรพิมล	นามศิริ
7	นางสาวปราณี	กิจสมุทร

รายชื่อกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 6 ตำบลบางแก้ว

1	นางศรีลา	ปิ่นแก้ว
2	นางละออ	แก่นพินิจ
3	นางอารีย์	ทองกี
4	นางคำลี	คงสวัสดิ์
5	นางสุวรรณา	ปิ่นแก้ว
6	นางมณฑา	วิทยา
7	นางจำปี	ปิ่นแก้ว
8	นางสมคิด	ปิ่นแก้ว
9	นางสายหยุด	ศรีเครือ
10	นางวินัส	ธนิกกุล
11	นางลิเกา	เกิดจงรักษ์
12	นางคำญ	เกิดจงรักษ์
13	นางอร	เกิดจงรักษ์
14	นางสงัด	เกิดจงรักษ์
15	นางทิภาพรรณ	เทศบัญญัติ
16	นางสาวจำลอง	ปิ่นแก้ว
17	นางสาวจำรูญ	สุดใจ
18	นางจันทร์เพ็ญ	ปิ่นแก้ว
19	นางสุวรรณี	ศรีกำเนิด

รายชื่อกลุ่มแม่บ้าน หมู่ 8 ตำบลบางแก้ว

1	นางสาวบุญยืน	ศิริธรรม
2	นางสาวนิตยา	พูลทั่วญาติ
3	นางสาวสุนีย์	บุญคล้าย
4	นางเทียบ	นาคขันทอง
5	นางไกล่รุ่ง	ไทรญาณ
6	นางจำเริญ	จอมขวัญ
7	นางเรียม	นาคขันทอง
8	นางอรุณ	หอมระรื่น
9	นางจิตรา	บุญคล้าย
10	นางสาวพวง	ศิริธรรม

11	นางปทุม	พุลท้าวญาติ
12	นางขนิษฐา	คำอยู่
13	นางเฉลา	มีประเสริฐ
14	นางนงนุช	ศิริธรรม
15	นางอุทัย	มีประเสริฐ

รายชื่อข้าราชการ ลูกจ้าง อบต. บางแก้ว

1	นายชินวัตร	กล้าแสง	ปลัด อบต
2	นางสาวอารีย์	ปิ่นทอง	หัวหน้าส่วนการคลัง
3	นางสาวมนธิดา	จตุรัส	ธุรการ
4	นายคุณิต	ทรัพย์ม่วง	หัวหน้าส่วนโยธา

ลูกจ้างประจำ

1	นางสาวอัจฉรา	ศรีวิชัย	เจ้าหน้าที่การเงินและบัญชี
---	--------------	----------	----------------------------

ลูกจ้างชั่วคราว

1.	นางสาววันวิสา	เสียงแก้ว	เจ้าหน้าที่จัดเก็บรายได้
2	นางสาวจิตรา	จันทร์แย้ม	ช่างโยธา
3	นายพรชัย	ภูพันธ์	พนักงานขับรถขนขยะ
4	นายบุญช่วย	นิ่มนวล	พนักงานเก็บขยะ
5	นายณฤชา	เกตุสกุล	พนักงานเก็บขยะ
6.	นายสมศักดิ์	มณฑาทอง	พนักงานเก็บขยะ
7	นางละเอียด	สรุปราบัญ	คนงานทั่วไป
8	นางสาวไข่มุก	นพแก้ว	คนงานทั่วไป